

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

GENEL ÖZYETERLİLİK İLE BENLİĞİN
AYRIMLAŞMASI VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümevra AKTAŞ

İstanbul
Haziran-2020

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

GENEL ÖZYETERLİLİK İLE BENLİĞİN AYRIMLAŞMASI VE
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümevra AKTAŞ

Tez Danışmanı
Doç.Dr.İbrahim TAŞ

İstanbul
Haziran -2020

TEZ ONAY

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman		(İmza)
	Akademik Unvan, Adı-Soyadı	
Üye		(İmza)
	Akademik Unvan, Adı-Soyadı	
Üye		(İmza)
	Akademik Unvan, Adı-Soyadı	

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Genel Öz-yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelemesi” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Sümevra AKTAŞ

ÖNSÖZ

Bu tezi yazma süreci boyunca bilgisi, tecrübesi ve desteğiyle her an yanımda olan hocam ve tez danışmanım Doç.Dr.İbrahim TAŞ'a sağladığı destekten dolayı kendisine çok teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Tez yazma sürecinde desteğini esirgemeyen eşim Tolgay AKTAŞ'a ve bana yaşama enerjisi veren oğlum Alp AKTAŞ'a sevgilerimi sunar ve teşekkür ederim.

Bugünlere gelmem de üzerimde büyük emekleri olan ve minnettarlık duyduğum annem Rukiye AKBAŞ'a ,babam Mustafa AKBAŞ'a ve abim Melih AKBAŞ'a sevgi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca yanımda olan yakın çevremdeki herkese teşekkür ederim.

Sümeyra AKTAŞ
İstanbul-2020

ÖZET
GENEL ÖZYETERLİLİK İLE BENLİĞİN AYIRIMLAŞMASI VE
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

SümeYra AKTAŞ

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez danışmanı: Doç.Dr. İbrahim TAŞ

Haziran, 2020 – 174 Sayfa

Bu araştırmanın amacı Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma, katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özellikleri arasındaki ilişki düzeyini incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeliyle yapılmıştır.

Araştırma sosyo-demografik özellikler açısından, cinsiyet, medeni durum, çalışılan sektör, çalışma durumu, gelir düzeyi ve anne-baba tutumları değişkenlerini kapsamaktadır. Araştırmanın katılımcılarını, 218'i erkek ve 277'si kadın olmak üzere toplam 495 kişi oluşturmaktadır. Bu araştırma kapsamında 495 kişiye “Kişisel Bilgi Formu”, “On Maddeli Kişilik Ölçeği”, “Öz Yeterlilik Ölçeği” ve “Benliğin Ayrışması Ölçeği” uygulanmıştır.

Araştırmada Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özellikleri arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğunu belirlenebilmesi amacıyla elde edilen veriler SPSS-21 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki farklılıkları ortaya koyabilmek için t-testi, ikiden fazla değişken gruplarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Araştırmanın birinci alt probleminde, genel öz yeterlilik ile benliğin ayrışması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiş ve değişkenler arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonunda yapılan veri analizlerinden elde edilen cinsiyet değişkeni bulgularına göre, erkeklerin genel öz yeterlilik düzeylerinin, kadınların genel öz yeterlik düzeylerinden daha yüksek olduğu

görülmektedir. Diğer bir değişken olan çalışma durumu değişkenine göre, çalışanların çaba ve direnç düzeylerinin çalışmayanların çaba ve direnç düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer değişkenlerden olan çalışılan sektör değişkenine göre, kamu çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinin, özel sektör çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür. Gelir durumuna göre de istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bulgulara göre gelir durumu iyi düzeyde olanların öz yeterlilikleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmada ayrıca genel öz yeterliğin yordanması amaçlanmış ve sonuç anlamlı bulunmuştur. Genel Öz Yeterlilik, Duygusal Dengelilik Faktörünü, Dışadönüklük Faktörünü, Benliğin Ayrışmasının alt boyutlarından, Ben Pozisyonu Alma alt boyutunu, Başkalarına Bağımlılık alt boyutunu ve Duygusal Kopma alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Benlik Ayrışması, Kişilik özellikleri, Genel Öz yeterlilik.*

ABSTRACT
THE RELATIONSHIP BETWEEN GENERAL SELF-EFFICACY
AND SELF-DISTINCTION AND PERSONALITY TRAITS

Sümeýra AKTAŞ

Master, Guidance and Psychological Counseling

Thesis Advisor: Associate Professor İbrahim TAŞ

June, 2020 - 174 pages

The aim of this research is to investigate the relationship between General Self-Efficacy and Self-Discrimination and Personality Traits. The research was carried out with a relational screening model to examine the level of relationship between the participants' socio-demographic characteristics, General Self-Efficacy and Self-Discrimination and Personality Traits.

The research covers the variables of gender, marital status, working sector, employment status, income level and parental attitudes in terms of socio-demographic characteristics. The participants of the research are 495 people, of which 218 are males and 277 are females. Within the scope of this research, "Personal Information Form", "Ten-Article Personality Scale", "Self-Efficacy Scale" and "Self-Discrimination Scale" was applied to 495 people.

In the study, the data obtained were analyzed using the SPSS-21 (Statistical Package for Social Sciences) program in order to determine the level of relationship between General Self-Efficacy and Self-Discrimination and Personality Traits. In order to reveal the differences between variables, t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to compare more than two variable groups.

In the first sub-problem of the study, the relationship between general self-efficacy and self-differentiation and personality traits were examined and a statistically significant relationship was found between the variables. According to the findings of the gender variable obtained from the data analysis conducted at the end of the study, it is seen that the general self-efficacy levels of men are higher than the general self-efficacy levels of women. According to another variable, the employment status variable, it is seen that the effort and resistance levels of the employees are higher than

those of the non-employed. According to the sector variable studied, which is one of the other variables, the level of effort and resistance of public employees is lower than that of private sector employees. There is also a statistically significant difference according to income status. According to the findings, it is seen that those with good income have higher self-efficacy. The study also aimed to predict general self-efficacy and the result was found significant. General Self-Efficacy statistically significantly predicts the Emotional Balancing Factor, the Extraversion Factor, the subdimensions of the Self-Discrimination sub-dimension, the I Position Position sub-dimension, the Dependency to others subdimension and the Emotional Breakdown sub-dimension.

Keywords: Self Discrimination, Personality traits, General Self-efficacy.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1 Problem.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	3
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Varsayımlar.....	4
1.5 Sınırlılıklar.....	5
1.6 Tanımlar.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1 Genel Öz Yeterlilik	6
2.1.1 Öz Yeterlilik Kavramı	6
2.1.2.Yetkinliğin (Öz-Yeterliliğin) Yapısı ve Doğası.....	9
2.1.3.Öz-Yeterliliği Düşük Seviyede Olan Kişilerin Nitelikleri.....	10
2.1.4.Öz-Yeterliliği Yüksek Seviyede Olan Kişilerin Nitelikleri.....	10
2.1.5.Öz Yeterlilik İnancının Kaynakları.....	11
2.1.6.Öz Yeterlilik İnanışlarının ve Gelişimlerinin İnsan Üzerinde Etkileri.....	15
2.1.7.Öz-yeterliliğe olan inançların etkisi.....	16
2.1.8.Öz-yeterlilik boyutları	17
2.1.9. Öz-Yeterliliğin Gelişimine Etkisi Olan Süreçler.....	19
2.2 Benlik Ayrışması	20
2.2.1.Benliğin Tanım.....	21
2.2.2.Benliğin Ayrışmasının Boyutları.....	23

2.2.3. Benlik Ayrımlaşmasının düşük ve yüksek seviyede olduğu bireylerin özellikleri.....	26
2.3 Kişilik	27
2.3.1 Kişilik Özellikleri.....	30
2.3.2 Kişilikle İlişkili Kavramlar.....	34
2.3.3 Kişiliği Belirleyen Faktörler.....	40
2.3.4 Kişilik Kuramları.....	46
2.3.4.1 Sigmund Freud'un Psikanalitik Kişilik Kuramı.....	46
2.3.4.2 Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramı.....	53
2.3.4.3 Alfred Adler'in Bireysel Psikolojik Kuramı.....	54
2.3.4.4 Karen D. Horney ve Bütüncül Psikoloji.....	55
2.3.4.5 İnsancıl (Hümanistik) Kuramlar.....	57
2.3.4.6 Carl R. Rogers'ın Benlik Kuramı.....	57
2.3.4.7 Abraham H. Maslow'un Kendini Gerçekleştirme Kuramı.....	58
2.3.4.8 John Watson'ın Davranışçılık Kuramı.....	59
2.3.4.9. B. F. Skinner'ın Radikal Davranışçılık Kuramı.....	60
2.4. Büyük Beşli Kişilik Faktörleri.....	62
2.5. Beş Faktörün Evrenselliği.....	69
2.6. Özyeterlilik İnancı İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	69
2.7. Benlik Ayrımlaşması İle İlgili Yapılan Araştırmalar	70
2.8. Kişilik İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	72
YÖNTEM.....	72
3.1 Araştırmanın Modeli.....	72
3.2 Evren ve Örneklem.....	72
3.3 Vergi Toplama Araçları.....	72
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	73
3.3.2 Kişilik Ölçeği.....	73
3.3.3 Özyeterlilik Ölçeği.....	73
3.3.4 Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği.....	74
3.4 Verilerin Toplanması.....	74
3.5 Verilerin Analizi.....	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	78
ARAŞTIRMA BULGULARI.....	78
4.1.Sosyo-Demografik Değişkenlere ilişkin sayı ve yüzde dağılımları.....	78
4.2.Genel öz yeterlik, kişilik özellikleri ve benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	80
4.3.Genel öz yeterliğin yordamasına ilişkin bulgular.....	85
4.4.Genel öz yeterliğin cinsiyete göre t testi analiz bulguları.....	88
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	107
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	107
5.1.Tartışma.....	107
5.1.1 Genel Öz-yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Tartışma ve Sonuç.....	107
5.1.2.Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Genel Öz-yeterliliği Yordamasına İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	108
5.1.3. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	110
5.1.4. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç	113
5.1.5.Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Çalışılan Sektörüne Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	114
5.1.6. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	115
5.1.7. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Medeni Duruma göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	117
5.1.8 Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Anne –baba Tutumlarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	118

5.2.Sonuçlar.....	120
5.3.Öneriler.....	122
KAYNAKÇA	123
EKLER	153
ÖZGEÇMİŞ.....	158

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1.1: Sosyo-Demografik değişkenlere ilişkin sayı ve yüzde dağılımları.....	78
Tablo 4.2.1 : Genel öz yeterliğin kişilik özellikleri ve benliğin ayrımlaşması ile korelasyon analizi sonuçları.....	80
Tablo 4.2.2: Kişilik özellikleri ile benliğin ayrımlaşması ölçekleri arasındaki korelasyon analiz sonuçları	83
Tablo 4.3.1: Genel öz yeterlik ölçeği genel toplam puanının yordanması.....	85
Tablo 4.3.2: Genel öz yeterlik ölçeği çaba ve direnç alt boyut toplam puanının yordanması	86
Tablo 4.3.3: Genel öz yeterlik ölçeği yetenek ve güven alt boyutu toplam puanının yordanması	87
Tablo 4.4.1: Cinsiyet gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması.....	88
Tablo 4.4.2: Cinsiyet gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması.....	88
Tablo 4.4.3: Cinsiyet gruplarının benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması.....	90
Tablo 4.4.4: Çalışma durumu gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması	91
Tablo 4.4.5: Çalışma durumu gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması.....	92
Tablo 4.4.6: Çalışma durumu gruplarının benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması.....	93
Tablo 4.4.7: Çalışılan sektörlerin genel öz yeterlik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması	94
Tablo 4.4.8: Çalışılan sektörlerin on-maddeli kişilik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması	95
Tablo 4.4.9: Çalışılan sektörlerin benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması.....	95

Tablo 4.4.10: Gelir durumu gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması	96
Tablo 4.4.11: Gelir durumu gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması	98
Tablo 4.4.12: Gelir durumu gruplarının benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması	99
Tablo 4.4.13: Medeni durum gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması ... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	100
Tablo 4.4.14: Medeni durum gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması	101
Tablo 4.4.15: Medeni durum gruplarının benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmasıHata! Yer işareti tanımlanmamış.	102
Tablo 4.4.16: Ebeveyn tutumu gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından tek yönlü varyans (ANOVA)analizi ile karşılaştırılması Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	103
Tablo 4.4.17: Ebeveyn tutumu gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından tek yönlü varyans (ANOVA)analizi ile karşılaştırılmasıHata! Yer işareti tanımlanmamış.	104
Tablo 4.4.18: Ebeveyn tutumu gruplarının benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmasıHata! Yer işareti tanımlanmamış.	105

KISALTMALAR

SPSS	: (Statistic Packets For Social Sciencences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
Akt	: Aktaran
ev	: Çeviren
sf	: Sayfa
vd	: Ve Diğeri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümün içeriğinde; araştırılan konuya ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı, soruları ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları ile araştırma boyunca kullanılan terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Literatür taraması yapıldığında, benlik ayrımlaşmasının çok az araştırma kapsamında ele alındığı görülmektedir. Benlik ayrımlaşması kavramının bireylerin gelişimlerinde çok büyük etken olduğu ayrıca kişilik özelliklerine ve öz yeterliliklerine katkısı olabileceği düşünülmektedir. Ayrımlaşmış kişinin düşüncesi ve hissi (Nichols, 2013), birey olma ve birliktelik (Kerr, 1981) durumlarında pozitif anlamda kendini göstermektedir.

Bowen'ın aile terapisi kuramında, benliğin ayrımlaşması önemli kavramlardan biri olarak görülmektedir. Hem benliğin temelini oluşturmaktadır hem de kişilerle olan birlikteliklerle ilgili bir ifadedir. Benliğin farklılaşması, psikolojik olarak ve kişilerle olan ilişkileri dengelemesiyle alakalı bir ifadedir. Bunun yanında benliğin ayrımlaşması, kişinin yetiştiği aile köklerinden zihinsel ve duygusal olarak farklılık gösterdiğini tanımlayan bir kavramdır (Bowen, 1978).

Aile terapisi kuramı, benliğin ayrımlaşması kavramını psikolojik olarak açıklamakla birlikte biyolojik süreçlerden yola çıkarak bilimsel olarak temellendirmeye çalışmaktadır. Benliğin farklılaşması, bir dokunun başka dokulardan ayrıldığı gibi bireyin de aileden ayrılması ve münferit bir benlik oluşturmaya benzemektedir (Nichols ve Schwartz, 1998). Bowen'a göre fazla seviyede, benlik farklılaşması yaşayan bireyler, ebeveynlerinden ayrılarak kendi gelişimlerini devam etmesini sağlayarak kendi kişilik özelliklerini oluşturmaktadır. Düşük seviyede olan benlik farklılaşması ise ebeveynlerinin içerisinde bağımlı kalarak, kendi kişiliklerini olumsuz biçimde etkilemektedir (Gibson ve Donigian, 1993).

Farklılaşmanın fazla olduğu bireyler pasif olmayan bir kişilik yapısına sahip olmakla birlikte kendi kararlarını alabilen bir özgürlükte olup, seçim yapabilme kabiliyetine sahip olmaktadır. Başka bir ifade ile kişinin kendini kıymetli görmesi ve

seçimlerinde bağımsız karar verebilmesidir (Kerr ve Bowen, 1988). Benlik ayrımlaşması iki boyuttan oluşmaktadır. Birinci boyut kişinin kendini ilgilendiren davranışların ailesinden, hislerinin ve bilişsel süreçlerinin ayrılmasıdır. İkinci boyut ise kişinin hislerinin ve bilişsel yönlerinin birbirinden ayrı görmesidir. Bundan dolayı iki boyut varoluş seviyesine göre kişinin ayrımlaşması için önemli görülmektedir (Bowen, 1978 ; Kerr ve Bowen, 1988). Bireyin yapısındaki düşünce ve davranış ,psikolojik, bedensel düzen olarak görülmektedir. (Tabak vd., 2010:542)

Kişilik, bir bireyin kendine ait boyutunu kapsadığı ve davranışlarının biçimlendirilmesi şeklinde düşünülmektedir. Bireyin sürekli uyaranlarla karşı karşıya kalması doğuştan gelen birçok yapısıyla kişiliğine etki edecek bir süreç oluşturmaktadır. Başka bir anlatımla, kişiliğin biçimlenmesinin doğumdan gelen nitelikler ve yetiştiği çevreden etkilendiği savunulmaktadır (Yelboğa, 2006:198).

Kişilik tanımları genel olarak incelendiğinde; bireyin, karakterinin özgün, stabil yapısı ve kişiliğinin tutarlılığı olmakla birlikte üç başlıkta ele alınmaktadır (Günel, 2010:45). Kişilik özellikleri dışadönük, duygusallık denklik, düzenlilik, sorumluluk alma ve tecrübeye açıklık olarak beş şekilde gruplandırılmıştır (Olver ve Mooradian, 2003:110).

Bandura (1994), öz yeterlilik kavramında kişinin sabit bir kazanım sağlayabilmesinden kaynaklı bazı zorunlu hareketleri organize ederek başarılı şekilde uygulamasıdır. Kurbanoglu (2004), kişilerin başarılı çalışmalar elde edebilmesi için koşul sağlayan becerilere sahip olması biçiminde tanımlamaktadır. Öz yeterlilik kavramı yetenekli olmak için değil, bireyin kendisi için gerekli bir kavramdır. Öz-yeterliliği fazla olan bir birey başarılı olamadığı durumda hızlı bir yöntem geliştirerek çözümler üretilip toparlanmayı başarabilmektedir (Yıldırım ve İlhan, 2010). Kurbanoglu'na göre öz yeterlilik inancı kişinin hareketlerini etkilemektedir. Bireyin eylemlerinin gerçekliği, dürüstçe yaptığına inandığı davranışlarla ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında kişilerin gösterebildiği ya da göstereceği başarılarının seviyesini öznel/bireysel inanışlarıyla ilgili olduğu görülmektedir (Kurbanoglu,2004:137-152). Bu bilgiler doğrultusunda, benliğin ayrımlaşması, genel öz yeterlilik ve kişilik özelliklerinin; cinsiyet, yaş, medeni durum,meslek, çalışma durumu, gelir düzeyi, anne-baba tutumları açısından incelenmesi önem göstermektedir. Tüm bu bilgiler doğrultusunda, problem: “Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelemesidir. Araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulan hipotez/alt amaçlar şu şekildedir;

1. Genel öz yeterlilik, benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri

- a. Cinsiyete göre
- b. Medeni duruma göre
- c. Çalışılan sektöre göre
- d. Çalışma durumuna göre
- e. Gelir düzeyine göre
- f. Anne –baba tutumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

2.Genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.Benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri genel öz yeterliği yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bowen kuramında, aile terapisinin başlıca unsurlarından hayatta olmak, endişeli bir durum içerir (Friedman, 1991: 139). Bu endişenin hem ruhsal hem de bedensel etkileri bulunur ve tüm canlıları etkilemektedir. Bir çok insanın bu endişeden daha çok etkilenmekte olmasının sebeplerinden biri geçmiş nesillerin etkisinde olmasıdır (Friedman, 1991: 140).

Literatür taramasının sonunda benlik ayrımlaşması ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunu yabancı kaynakların oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen yapılmış bir araştırmaya rastlanamaması araştırmanın önemini arttırmaktadır

Türkiye’de bu konuda çalışma yapan araştırmacıların Türkçe kaynak bulma konusunda yaşadığı sıkıntı düşünüldüğünde, bu araştırmanın Türkiye’deki literatür boşluğunu doldurmasına katkı sağlamakla birlikte; genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk araştırma olması önem arz etmektedir. Yapılan bu çalışma benlik ayrımlaşması kavramına ilişkin yeni gelişmenin ortaya konması, yeni verilere ulaşmaya olanak sağlaması yönünden önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmanın bağlı olduğu varsayımlar şunlardır:

1. Bu çalışmada kullanılan ölçme araçlarının, araştırmanın amacına ve içeriğine uygun olduğu düşünülmektedir.
2. Araştırmaya katılan örneklem grubunun kendilerine verilen anketi doğru ve içtenlikle cevapladıkları kabul edilmektedir. Verdikleri yanıtların geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- 1.Araştırmada elde edilen veriler ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘On Maddeli Kişilik Ölçeği’, ‘Öz yeterlilik Ölçeği’ ve ‘Benlik Ayrışması Ölçeği’ ile elde edilen cevaplarla sınırlıdır.
- 2.Araştırma, kullanılan istatistiksel veri programı analizleri ile sınırlıdır.
- 3.Konu ile ilgili yapılan literatür taraması sonucunda ulaşılabilen kaynaklar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Benliğin Ayrışması: Bireyin öznel hisleriyle daha objektif olan zihinsel süreçleri arasında ayırım yapabilme derecesidir (Gibson ve Donigian, 1993). Başka bir deyişle, duygusal olarak sağlıklı bir mesafede durabilme ya da duyguları düşüncelerden ayırabilecek kadar yansız kalabilme yetisini ifade eder (Kim-Appel, Appel, Newman ve Parr, 2007).

Kişilik: Kişilik insanın bireysel ve ayırt edici eylemlerini kapsamaktadır. Bireye özgü olmasının sebebi, insanın yoğunlukla yapmış olduğu veya en özgün eylemlerini içermektedir. Ayırt edici olmasının sebebi ise, bu eylemlerin insanı başka insanlardan ayırıcı nitelikte olmasıdır (Morgan, 2000: 324-325).

Kişilik özellikleri: Kişilik özellikleri oldukça köklü bir kavramdır ve ortaya çıkan davranış betimleyen kişiye ait özellik olarak ele alınmaktadır. Son zamanlarda beş faktör modelin etkisi altına girerek bu modeli benimsemektedir. Kişilik özellikleri ayrışık şartlara uyan sadece durum kapsamında ayrı özellikler ortaya koyan nitelikleri kapsamaktadır (Carr, 2016:70) .

Öz yeterlilik: Bandura (1977) öz-yeterliliği, bireylerin hayatları boyunca sahip oldukları deneyimlerine bağlı bir şekilde baş edebilme becerileri ile alakalı düşüncelerini modernleştirme ve sahip oldukları inançları geliştirme kapasitesi olarak açıklamaktadır. Birey bu inançlarının farkında oldukça, eylemlerinin de farklılaştığı görülmektedir (Çetin,2011:74).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, araştırma problemini etkileyen ve etkilenen değişkenleriyle ilgili kavramlar ve bu konuda yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Bu bölümde araştırmanın kapsamını oluşturan genel öz yeterlilik, benliğin ayrımlaşması, kişilik, kişilik kuramları ile ilgili olarak araştırma özetlerine ve kuramsal görüşlere yer verilmiştir.

2.1.Genel Öz Yeterlilik

2.1.1.Öz Yeterlilik Kavramı

Öz-yeterlilik, kişinin kendisine duymuş olduğu güven duygusudur ve her geçen gün yapılan çalışmalar aracılığı ile gelişmiş bir kavram olarak kabul edilmektedir (Günhan ve Başer, 2007:69). Öz yeterlilik düşüncesi, Bandura'ya (1995) göre bireyin, kendinde olan beklenti boyutlarını yönetmeyi ve ortaya çıkan yeteneklerini geliştirdiğine dair olan inancı kapsamaktadır. Bandura'ya göre (1977) bireylerin, hayatları boyunca sahip oldukları deneyimlerine bağlı bir şekilde ortaya koyduğu yetenekleri ve bu yeteneklere olan inancın fazlalığı ile artış gösteren bir özelliktir (Çetin, 2011:74). Öz yeterlilik, kişilerin kurguladıklarını amaçlarına erişmek için ne denli gayret ettiklerini, hedeflerine erişmek için yaşadıkları zorluklarını ne kadar zamanda aştıklarını ve başaramama sonucunda verdikleri tepkileri ifade eden kavramdır (Bıkmaz,2004:3). Öz yeterlilik algısının en önemli yönü, bireyin ilerideki iş başarısını eski başarısından daha fazla oranda tanımlayabilme gücünü ortaya çıkarmasıdır. Bu düşünce öz yeterliliğin bireylerin girişkenlik aşamasında gösterdikleri yüksek başarının, somut bir etkisi olarak görülmektedir (Çetin, 2011:74). Bandura'ya göre bu düşünce, kişinin kapasitesi ve istekleri olarak iki ayrı başlık şeklinde tanımlanmış ve başarının ortaya çıkabilmesi için kişinin kapasitesinde bir sonucun ulaşabileceğini bilmesi ve istemini o şekilde oluşturmalarıdır (Bıkmaz,2004:4). Öz-yeterlilik kavramı öğretmenlik mesleğine aday bireylerin birikim, yetenek ve tecrübe yönünden kendilerini algılayabilen ve farkında oldukları, kariyer hayatları süresince etkileyici eğitim görevi vererek ve rastladıkları güçlüklerle baş edebilmelerini büyük ölçüde etkilemektedir. Öğretmen mesleğinde olan ve mesleğe aday bireylerin mesleki şekilde kendilerini doyurabilme hislerini ve

boyutlarını üzerinde fazla durulmuş mevzulardan biri olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı öz yeterlilik inanışlarımızın yeterliliklerinin algılanışını ifadelerini kullanılabilmektedir (Özdemir,2008). Öz yeterliliğinin; Bandura'ya (1986) göre sosyal kuramının, kişilerin eylemlerle ilişkisinin sonuçlanmasıyla açıklamaktadır. Öz yeterlik hissinin “bireylerin belli başlı grupları gerek gören çalışmaları planlayan ve yönetme yeteneklerindeki kararlar” şeklinde tanımlanmaktadır (Önen ve Öztuna, 2006: 2). Yeterlilik isteklerinin, öğrencileri başarıya ulaştıran eylemleri yapabilmesi yeterliliklerine olan inançlarını kapsamaktadır. Öz yeterlilikler, ortaya çıkan işlemlerle etkileşen kişisel yetkinlikleri ile alakalı inanışların, sonucundaki isteklerinde ise, belli hareketlerin bilinenlerin neticelerine ilişkin bireyselliğe sahip olan inançların kapsamı içinde olmaktadır (Bıkmaz,2004:3-4). Aynı bir bakış açısıyla öz yeterlilik kişinin olanaklı halleri ile baş edebilmek için gerekli olan hareketleri ne denli iyi olduklarına ilişkin inanışları şeklinde betimlemektedir ve kişinin öz yeterliliklerine olan düşüncesinin, güdülemesinin ve performansların önemini büyük ölçüde etkilemektedir (Saracalolu ve Yenice, 2006). Öz yeterlilik algısı ortaya çıkardığı tepkiler içinde bir ihtimalle en değerlisi; bu ifadenin, karakterin gelecek zamanda ki çalışma performansının geçmişte gösterdikleri performansların da daha fazla şekilde açıklayabildiği zorluklara ait olmaktadır. Bu düşünceden dolayı yeterlilik algısının bireylerin girişken oldukları süreç içinde gösterdikleri üst başarının bir açıklanan etkeni şeklinde görülmektedir (Çetin, 2011:74). Bir eylemi uygulamak ve yaşatmak bilişsel aşamaların ve bireyin yapısının seçkin işlevli olduğu görülmektedir. Bu tutum ile göz önünde olan Bandura, toplumsal bilişsel kuramın bir eylemi uygulamada kişisel etkenlerin, eylem ve bölgesel uyarmalarla arasında olan etkiler öne atılmaktadır (Gerrig ve Zimbardo, 2012:424-426). Kişilerin yaşamları ile olan düşüncelerin denetiminin var olduğunu düşünceleriyle amaçlananları elinde tutmalarını sağlayarak belli eylemleri sergilediklerine güvenlerini ayrı şekilde ifade edilmektedir. Eylemleri belirli kılan bütün bir denetimlilik duygusu ile değil, bireyin ifade mevzusu eylemlerinin uygulayabileceklerine yönelik inanışlarını kapsamaktadır (Aronson,vd.2012:40). Öz yeterlilik anlayışı öğrencilerin dürüst olan veya olumsuz faaliyetleri uygulama davranışlarında ki etkinliği, aynı sürede öğrencilerin bir problem ile karşılaştığında problemlere çözüm bulmak için nasıl çaba gösterdiklerini ve ne kadar kendilerine inancının olabileceğinin belirtilerinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Alabay,2006:1). Öz-yeterliliklerin kişinin davranışlarını değişik

yollarla etkilediği görülmektedir, ilk olarak, davranışların seçimlerini etkilemektedir. Bireyler, başarılı ve öz güven hissettikleri işlevlere karşı isteklidir, başarı göstermedikleri ve öz güvenlerinin olmadığı işlevlerden kaçınmaktadır. İkinci olarak kendine güveni olmayan, kişilerin kaygılarına yönelik güç kaybettiklerini ve uzun zaman sabır göstermiş olduklarına katkı sağlamaktadır. Üçüncü olarak, öz-yeterlik inanışları karakterin düşünme şekillerinin ve duygusal tepki vermelerini etkilemektedir (Telef ve Karaca 2011). Bıkmaz (2004), öz yeterlilik düşüncesinin, kişilerin kendi isteklerinde ki düşüncelerini ve bu düşüncelerini anlaması için oldukça gayret gösterdikleri, yüzleştikleri zorluklar ile karşılaştıkları ve başarının sonucunda olan etkisini ifade etmektedir. Bandura (1977), beklenti ve yeterliliklerinin ve sonucunda olan istekleri şeklinde sınıflandırmaktadır. Bundan dolayı öz yeterlilik istekleri, sonuç isteklerinden ayrılık göstermektedir. Sosyal öğrenme tutumunun; davranışçıların ve bilişselcilerin niteliklerini içerebildiği gibi, bireysel etkenlerini de kapsayan, tutumların yanına başka yenilikler eklemektedir. Bu yaklaşımların yalnızca dıştan gelen uyarıcıları içselleşerek etkileşimi yönlendirildiği düşünülmektedir. Davranışçı ve bilişsel teori ayrı şekilde, sosyal yaklaşımın insanların davranışlarını, çevresinden ve zihinsel yeteneklerinin kişinin ergenliklerinin neticesinde oluşmaktadır. Sosyal öğrenme yaklaşımları ile bölgesel değişkenliklerin ve bilişsel yaklaşımların nitelikleri şeklinde, öz-yeterlik, bağımlı ve başarılı nitelikler de kişilerin eylemlerin belli bir eylemin başarısı ile bağdaştırmak için zorunlu hareketleri yapabildiği ile alakalı inanışlar’’ şeklinde tanımlanmaktadır (Biçer, 2009). Öz-yeterliliklerimiz kişinin şahsını ne türlü algılayabildiğimizi yansıtmaktadır (Ulusoy, 2003). Öz yeterlik belli başlı olaylarda insanın yeterlilik seviyesin de gösterdikleri başarılarını yaşamasına olan inanç olarak ifade edilmektedir. Öz yeterlilik hissimiz algılayışımızı, güdülenmemizi ve başarıımızı çok fazla biçimde etkilemektedir. Başarı göstermeyeceğimiz düşüncesine kapıldığımızda bir takım ifadeleri yapabilmeyi deneylemekten kaçarak tehlikeye bile girmeden kendimizi iyi hissetmediğimiz boyutlardan kaçarak dönüt vermekteyiz (Gerrig, ve Zimbardo, 2012:424-426). Yeterlilik kavramı ilk olarak öz saygının, isteklerinin ve bireysellik ve güdüleme ifadeleri ile farksız gibi görünebilmektedir. Bu ifadeler ile yeterlilik kavramlarının arasında olan ayrıklıklar şu biçimde ifade edilmektedir. Özgüven kavramı, gelenek içerikli olsa da fazlaca öz yeterlilik ifadesi ile aynı görülerek, aralarında bazı farklılıklar gözetilmektedir. Öz-yeterlilik ile yoğunlukla aynı kabul edilen özgüven

anlamsal biçimde farklılıklar görülmektedir (Kesgin, 2006). Öz yeterlilik ve özsaygı ise belli bir düzeye kadar ayrılık göstermektedir. Özsaygı bireysel inanışlar ile ilgili kararlarla, öz-yeterlilik ise bireysel yetenekler ile ilgili olan kararlarla alakalı olduğu kabul edilmektedir (Carr, 2016:294). Öz güvenin anlamsal şekilde bir bireyin çok fazla değişkenle, ayrı boyutlar üstündeki kendini incelemelerini ifade edebilen küresel yapı şeklinde adlandırılmaktadır. Aksi bir ifade ile öz yeterliliğin ise karakterin bir çalışma veya işleve ait yeteneklerine olan düşüncelerdir. Kendi güvenimizin daha da belli olabilmesi eğilimi ile kendi yeterliliklerimizin gidişine bağlı olabilmektedir. Modern bilgileri ile iş tecrübelerinin elde ettiğimiz sürecin neticesinde öz-yeterlilik değişim gösterebilen canlı bir yapı olarak kabul edilmektedir (Kesgin, 2006).

2.1.2.Yetkinliğin (Öz-Yeterliğin) Yapısı ve Doğası

Bu yaklaşımın, kişilerin bir durumu düzenlerken iç kontrolü haricinde gerçekleşmiş olgulardan başka kendi kontrollerini düzenleyerek kendi yeterliliklerine göre öncelik verdiklerini vurgulamaktadır. İnsanların yeterliliğe inançlarını, kişilerin davranışlarının arka planında olan görüşlerini biçimlendirme özelliğine sahip olduğu düşünülmektedir. Öz-yeterlik inanışları, öz-yeterlik ve öz yeterliliklerin sonucunda oluşan umut şeklinde güdülenmektedir (Tekin ve Üstün, 2009). Yeterlilik algılarının bireyin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Öz yetkinlik algısı insanın iş hayatında, okul başarısını ve meslek seçmesinde etkili olmaktadır. Kişinin sosyal hayatında sigara içmeme, acıya dayanıklılık, korku ile baş çıkma gibi bir kaç olgu da yeterlilikleri etkileyici şekilde ön planda tutulmaktadır (Saygı, 2009).

Öz-yeterliklerin, bir çalışmayı ve işlevi etkilenen kişisel yetkinliklerle alakalı inanışların; sonucunda isteklerinin ise, davranışların belli neticesi ile alakalı düşüncelerdir. Bir kişinin, kendi ile alakalı yeterli olabildiğine ilişkin kendi yeterlilik düşüncesi ile harekete geçebilmesi daha rahat olmaktadır. Kişinin yeterliliği üst düzeyde olan kişilerin zor bir probleme rastladıklarında hızlı şekilde karar verdikleri gözlemlenmektedir. Uygulanan davranışlarının neticesinin iyi olması şeklindeki istek de bireyi eylemi uygulamasıyla motive eden önemli bir etkidir (Tekin ve Üstün, 2009).

2.1.3.Öz-Yeterliliği Düşük Seviyede Olan Kişilerin Nitelikleri

1. Başaramama korkusu ile işi sürdürmeyi ertelemektedir.
2. Engellerle yüzleştğinde çaba göstermek yerine kişinin yetenekleri ile alakalı kuşkular yaşamaktadır.
3. İş uygulamada güdüleme düşük seviyededir, bundan dolayı başarısı ve enerjisi etkilenmektedir.
4. Kişinin kendisi ile alakalı düşük seviye olduğundan dolayı daha az gayret harcamaktadır.
5. Kişinin yeterliliği düşük seviyede olur ve iş hayatındaki hedefler genelde dar kapsamlı olmaktadır (Saygı, 2009).

Öz yeterlilik düşüncesi çoğunlukla, kişilerin sabit bir noktası ile alakalı olarak insanları ne şekilde algılayabildikleri ile alakalı olmaktadır. Sosyal psikolojinin kavramının ortaya atmış olduğu gelişmiş bir ifadesi olan öz yeterlilik birçok alan ile uyartılabilen ve ayrı düzenlerde uygulandığı görülmektedir. Bireylerde öz yeterlilik seviyesi yüksek ise, çalışma hayatlarında oldukça başarı gösterdikleri, yaşadıkları durumu organize ederken daha üst seviyede başarı göstermektedir. Öz yeterlilik seviyesinin düşük olması ise, başarısız olabilme düzeyleri artmakta ve kaygıları da oldukça yüksek olmaktadır (Çokluk ve Yılmaz, 2008).

2.1.4.Öz-Yeterliliği Yüksek Seviyede Olan Kişilerin Nitelikleri

1. Kişinin yeterliliği yüksek olduğundan işe başlama düşüncesi fazla olduğu için zamanı geldiğinde başlamaktadır.
2. Karşılaştığı sorunlarla tüm kuvveti ile mücadele etmektedir.
3. Kişinin bireyle uğraşırken olan güdülenmesi oldukça yüksektir. Zevk ile canlı bir biçim de çalışabilmektedir.
4. Kendisine olan öz yeterliliği fazla olan bireyin gizli güçlerinin üstüne çıkabilmektedir.
5. Yaşamındaki amaçları çok büyük olmaktadır (Saygı, 2009).

2.1.5.Öz Yeterlilik İnancının Kaynakları

Öz yeterlilik düşüncesi dört temelden oluşmaktadır. Bu dört düşünce; performansın başarısı, diğer bireylerin deneyimi, sözlü ikna yatkınlığı ve duygu durum halidir ve bu dört düşünce birbirleri alakalıdır (Bandura, 1977). Yeterlilik inancının, kişinin yapmış olduğu faaliyetlerin seçimleri, zorlukla karşılaşınca sabrını, gayretinin seviyesini ve başarısını etkilediği görülmektedir (Ekici, 2006). Kişilerin kendi sorumluklarını sonuçlandırmaları ile alakalı gösterdikleri becerileri konusundaki pozitif yaklaşımları onların yeterliliklerini algılamaları pozitif doğrultuda etkilenmektedir (Kutluca ve Ekici, 2010). Bandura'nın öz-yeterlik kavramı, becerilerimizin üstünde olan inançlara dayanmaktadır ve belirli düşüncelere ulaşabildikleri için belli bir eylemlerin organizmesini sağlayarak ve onu uygulamak için gerekmektedir (Özenoğlu, 2006).

Bandura'nın yeterlilik felsefesini işleyebilen her boyuttaki bir alanın davranışlarımızın etkisi ya da neticesi sonucunda isteklerimizi belirlemektedir. Şayet olumlu bir başarı ile amaçladığımız hedeflere erişmeyi ümit ediyorsak bu, harekete geçebilmek için bir çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. Başarı göstermeyeceğimizin isteklerini gösteriyorsa bu davranış uygulayabilmek için vazgeçme şeklinde görülmektedir. Bunun gibi belli neticelerle alakalı yeterliliklerimize olan inanış ve istekler, eylemsel başarısını etkileyerek belli neticelere ulaşmayı hedeflemektedir (Carr, 2016:293). Kişinin işlevi başarılı ya da başarılı olmayan istekleri öz-yeterlilik algılarının etkisi biçiminde görülmektedir (Senemoğlu, 2001). Genellikle, karakterin algıladığı eylemleri, aynı olan bir boyuta aktarım yapması ve uygunluk boyutunu kullanabilmektedir. Sağlam bir inanışı olan insanlar, başarı göstermedikleri bir tecrübe ile düşüncelerini değişiklik yapmaktadır. Başarısız olan, insanı daha da sağlamlaştırmaktadır (Korkmaz, 2002: 211). Gerçeklik başarıdan ayrı, öz-yeterlilik kararları için de 3 tane bilgiyi keşfetmektedir. Bunlar, dolaylı deneyim başka bireylerin yapabildikleri gözetlememizdir. Bir diğer birikim, ikna –başka kişilerin bizleri bir şeyleri yapabileceğimize ikna etme becerisidir, Kendi kendimizi ikna edebilme yeteneğidir. Üçüncü birikim, bir çalışmayı planladığımızda ya da o çalışmaya çevrildiğinizde ruhsal uyarıları almamızı amaçlamaktır (Gerrig ve Zimbardo, 2012:425). Öz yeterlilik anlayışı diğer taraftan bireylerin gizli güçlerini tehdit eden bölgesel şartlarında değişiklik için sorunlarla baş edebilmeyi kolaylaştıran gerginliğe karşı kapak olmaları için insancıl pekiştirme sağlayacak şekilde görülerek ve

egzersizle kendisini sakinleştirme yöntemlerini kullanması bunları kullanışlı olarak duygusal boyutları düzenleyebilmektedir (Carr, 2016:296). Öz yeterlik, iç güdüsel bir boyuttur ve karakterin yaşamda mücadele süresince kendi ile ilişkin duyduğu başarının, yetenek hissinin, kendisini değer yüklü ve kendisine olan saygının hepsini kapsamaktadır (Korkmaz, 2002:211).

1.Performans Başarısı: Kişinin kalkıştığı çalışmaların göstermiş olduğu başarının ardından benzer çalışmalarından dolayı başarı göstermektedir. Yaşanılan başarının ödülünü etkileşmesini sağlamakta ve kişiyi ilerideki zamanlarda aynı çalışmalara karşı güdüleyebilmektedir (Yılmaz ve Köseoğlu, 2004).

Kişinin geçmişte ki performanslarının, insanın eski başarıları ile ilgili olduğu gözlenmektedir. Kişi geçmişte başarı duygusu ile yeniden başarı gösterebileceğini düşünmektedir. Bugünkü performansının, kişinin performansı diğerleri ile performansı karşılaştırdıklarının incelemelerini ifade etmektedir. Çevremizdeki kişilerin performanslarının yüksek olması yeterliliklerimizi artırırken, düşük olan performanslı bireylerin olması yeterliliklerimizin etkisini azaltabilmektedir. Kişinin uğraştığı çalışmalarda göstermiş olduğu başarıların ardından benzerliklerin olması başarıların olabileceğinin belirtileri şeklinde kabul edilebilmektedir (Özenoğlu Kiremit, 2006). Kişi, “başkalarının başarısı ile kendisinde başarabilirim” düşüncesi, inanışlarını geliştirmekte ya da diğerleri başarısızlıklarını gören kendisi de başarısız olduğu imgelenmektedir (Bayraktar ve İpek, 2009). Bandura’nın ifadesine göre başarı performansının, kişinin çoğunlukla bir eylem uygulanması için ne ihtiyacımız olduğunu ve onu uygulayıp uygulamayacağımızın ilk belirtisidir. Başarılı hayatların, öz-yeterlik isteklerinin seviyesini yükselmektedir (Akkapulu, 2005).

Öz yeterliklerinin kaynakları dâhilinde en etkileyici olanları bireyin kendisi ile alakalı olanları tecrübe olarak kabul edilebilmektedir. Kişilerde baskın bir yeterliliklerinin olması, o bireyin doğrudan doğruya tecrübeleri yaşanmasından olmaktadır. Başarının, aktif bir öz yeterlik inanışın oluşmasının alt yapısını düzenlenirken, başarı olmamasının inanışı belirlemektedir (Bıkmaz, 2006). Üst üste konabilen başarısızlıklar ise öz-yeterlik isteklerinin düşünmektedir. Yinelenmelerin başarısı ile ilerleyen yeterliliklerin isteklerinin, arada bir yaşadığımız olumsuzlukların ve başarısız olmanın çok bir etkisinin olmamaktadır (Akkapulu, 2005). Niteliklerle, canlı bir öz-yeterliklerin düşüncesinin değişimlerinden dolayı bir başarısızlık durumu yaşanması,

kişinin büyük bir öz yeterliklerle alakalı negatif inanışları ilerletecektir. Doğruca tecrübelerle oluşmuş öz yeterlilik inançları ile olabilen bir alışık olmuş durumlardan aktarım yapılmamaktadır. Bundan sebeple, farklılaşan hâllere göre belli eylemin uygulanabilir ya da yönetiminin bilişsel, eylemsel ve düzenlemenin yeteneklerinin öncelikle kazanılmakta olabilmesi gerekebilmektedir (Bıkmaz, 2006). Öz-yeterliliklerinin kaynağı içerisinde en etkileyici olanı şeklinde kabul edilmektedir. Kişinin doğrudan doğruya kendinin yaptıklarının başarı veya başarısızlık faaliyetleri sonunda elde edilen bilgi birikimden oluşmaktadır (Bozgeyikli, 2005).

2.Başkalarının Tecrübeleri: Başka kişilerin deneyimlerinin, kaynaklarının diğerlerinin bireylerle olan ilişkilerinden almaktadır ve performanslarını gösterdiklerine uygun bilgileri vermektedir (Say, 2005). Dolaylı yaşamların, yeteneklerinin, düşüncelerinin biçiminde ve sağlamlaşması ile etkilenen nedenden birisi olmaktadır (Yılmaz, 2010).Kişinin benzetme yaptığıının modellerin daha da çok başarı göstermiş bir insan olmasından dolayı yeterlik inanışların pozitif doğrultulu katkı sağladığı görülmektedir (Çelikkaleli, 2010). Kişinin, model aldığıımız bireyin şahsına fazlaca benzemiş olduğu planlanıyorsa, modellerin başarısının ya da başarısızlığından dolayı daha ikna ediciliği mümkün olmaktadır. Kişiler, kendilerinden dolayı aynı niteliklerin olduğu hayallerini düzenledikleri şekilde inceleyerek ve gözlemleyerek şahıslarının benzerliklerinin hallerinin ne türlü başarının ortaya gelecekleri mevzuda bir inanca ulaşılmaktadır (Yılmaz, 2010). Kişinin kendisine benzeyen ayrı bireylerin başarı gösterdiği veya başarı göstermediği faaliyetleri, kişinin farksız faaliyetlerinin kendi şahsının başarmış olacağının veya başaramamayla alakalı yargısı ile güçlenmektedir (Balyan, 2009). Bireyin kendi ile aynı diğer bireylerin başarısına, başarısızlığına etki ettikleri, kişinin eş değer faaliyetleri kişinin kendisi ile de başarıp başarmamasıyla alakalı yargılarını güçlendirmektedir. Kişiler toplumdaki başka insanların yatkınlıklarını, yaşayış biçimlerini ve başarılarını gözetmektedir. Başka şemalarını gözlemlemek ve gözlem yapanın kendisinin yeteneklerine olan inanışlarını artırmaktadır (Bozgeyikli,2005).

3. Sözel İkna: Bir eylemin başarısıyla yapılabildiklerinin ilişkisine teşvik edici ve öğütleme kişinin cesaret edici, öz yeterlilerimizin isteklerinin farklılaşmasına sebep olmaktadır. Başka bir anlatımın, kişinin birikimlerini bir görevi yerine getirebilmek

için yeterliğine sahip olabildiği ve kendisine sözlü olarak anlatıldığı, kişinin engelleri yaşadığında, kendi yeterliliklerinden kuşku duymak yerine daha çok çaba harcayabilmektedir (Bandura, 1977). Kişilerin başarabileceklerinin ya da başaramadıklarıyla alakalı teşviklerin, tavsiyeler kişinin yeterlilik algılamasını etkilemektedir. Sözel iknanın, öz-yeterlilikle ilerletmek için kullanılmış diğer bir seçenek olduğu görülmektedir. Sözel ikna, karakterin görevleriyle alakalı sergilenen performansların hakkında başka bireylerin, kişi işlevlerini başarı ile tamamlanana kadar gösterdikleri dönütleri kapsamaktadır (Coleman ve Karaker, 1997). Sözel iknanın içeriği olan insancıl iknası, söz gelişi başkalarından gelen etkiler de öz yeterliliklerin inanışlarının çağdaşlaşmış büyük kaynak olarak verilmektedir. Bu durumun daha çok ayrı kişilerin, belli yeteneklere sahip olduklarıyla alakalı eylemlerin sözlü ifadesi şeklinde biçimlendirilmektedir (Kurbanoglu, 2004).

4.Duygusal Durum: Bireyin eylemlerinin girişimleri esnasında bedensel ve psikolojik biçiminde iyi hâlin olması durumunda bulunmuş olma olasılığını artırabilmektedir (Yılmaz ve Köseoğlu, 2004). Kişilerin eylemlerinden dolayı, sahip olduğumuz sıkıntı şeklinde fiziksel ve üzüncü tarzında olması gibi psikolojik hallerinin yeterli olabilmesi şeklinde düzenlenmektedir (Çoklar, 2008). Bir eğitim sırasında bireyin ruhsal ve fizyolojik hislerinin durum aşamasında, öğrenimi yeterliliklerinin algısının etkenleri ile alakalı olmaktadır. Kişinin, ruhsal ve bedensel görüşlerinin kişinin iyi olabilmesi, karakterin verdiği bir çalışma ya da düzenlemek düşüncelerinin bir eylemlerinin uygun şekillenebilmesi artırabilmektedir. (Bıkmaz, 2006). Kişilerin, akıllarında yetersizlikleri ile alakalı paniklik yaratması görüşlerini hareketlendirmek için sıkıntılara yol açması halinde, yaşanmış olunan panikliklerin çok ilerisine gidebilen seviyelerde endişe yaşayabilmektedir (Akdoğan, 2009). Kişiler, negatif halleri ile yakınmalarının psikolojik neşeli halin ve güç şeklinde boy göstermektedir. Kişilerin, zorlukları ile dayanıklılıkları içerebilen çalışmalarının yeterli olmamasından dolayı fizyolojik yeteneklerinin etkisiyle, acı ve bitkinliklerinde sebebiyle şekillenmektedir (Dede, 2008). Korkuların etkilerini, beklediğimiz tedirginlikler vermesi, olaylar için öncelikle uyarılabilmenin yarattığından daha da çok korkulara sebep olmaktadır (Akdoğan, 2009). Kişinin gerginlik, endişe seviyeleri ile stres ve kaygının etkili bir biçimde mücadelesinin etkisini anlayabilmesidir. Öz-yeterliliklerin inançlarının ruhsal boyutun, kişilerin herhangi bir işi yaparken yaşanan duyguların endişe boyutları nedeniyle,

kendileri ile yeterli olmayan duyumları ile alakalıdır. Gerginlik ve endişenin doyurucu inanışlarının düşüncesi negatif bir etki olduğu düşünülmektedir. Üst seviyede endişe, karakterini olumsuz etki eder. Kişi çok endişeli ve tedirgin olmaz ise daha da başarı göstermektedir (Bandura, 1986). Öz yeterlilik inancının, Bandura'nın ilerlettiği ve kişilerine ait olan bilgilerinin ve yeteneklerin etkinlik şeklinde kullandıkları için, ilkten, ilişkin alanında kendisi yeterliliğine inanç hissetmesi gerekmektedir ortaya atılan insancıl algılama kuramına dayanmaktadır (Özerkan, 2007:28). Öz-yeterliliklerinin, bireyin kendisine hissettiği güvenç duymaktadır ve gittikçe, çalışmalar aracılığının ilerleyen bir düşüncesidir (Günhan ve Başer, 2007:69). Bir ayrı ifadeyle, yeterliliklerimizin, kişilerin, beklenilebilen bir sıra eylemleri uygulamak için ihtiyaç hissettiği yeteneklerini ne seviyede sahip oldukları ile alakalı inanışı kabul etmektedir (Özerkan, 2007:29). Öz yeterlilik algısının, kişilerin kendi değerlerini planlayarak düşüncelerini, bu düşüncelerine erişmek için ne denli güçlü olduklarını, düşüncelerine erişmek için rastladıkları zorlukları ne kadar zamanda yüzleştikleri ve olumsuz başarılarla baş edebildiklerinde verdikleri geri bildirimlerine etki etmektedir (Bıkmaz, 2004:3).

2.1.6.Öz Yeterlilik İnanışlarının ve Gelişimlerinin İnsan Üzerinde Etkileri

Bandura'nın benlik algısının, ebeveyn, sosyal çevre, okullar, tecrübeler, olgun olabilmek ve geçmiş deneyimler kişinin öz yetkinliklerinin algılamalarından kaynaklı gelişmeleri etkileyebilmektedir. İnsanların yeterlilik algılarının dört temel nedeni bulunmaktadır. Bu dört nedenin, zihinsel süreçler, güdülenme, negatif olaylarla başa çıkabilme ve seçme oluşumun olmasının üzerinde açıklama yapılabilir. Bundan dolayı yeterlilikleri üst seviyede olan bireylerin amaçladıkları hedefler daha üst seviyede ve güdülenmeleri daha çok olduğu görülmektedir. Bu bireylerin negatif süreçlerle başa çıkabilmeleri konusunda başarılı kabul edilerek ve yeterliliklerindeki algılamalar bireylerin tercihlerini belirlemektedir (Bandura, 1977:191-215).

Öz-Yeterliliğimizin gelişimine etkisi olan etkenler şu şekilde sıralanmaktadır: Kişinin kendilik algılaması, ebeveynlerin, dostların ve dış etkenlerin algısı, tecrübeler ve geçmişteki yaşayışlar olarak kabul edilmektedir. Kişinin yeterliliklerini algılamasını sağlayan dört etken bulunmaktadır. Etkenler şu şekilde açıklanabilmektedir. Yeterlilik seviyeleri fazla olan bireyler motivasyonları daha üst seviyede amaçladıkları hedefleri de zirvededir (Bandura, 1994).

2.1.7.Öz-yeterliliğe olan inançların etkisi

Kendilik kişinin kalıtsal olarak sürdürdüğü ve ardından yaşamlarının neticesinde kazanılmış olan, kişiyi diğer insanlardan ayırabilen nitelikler şeklinde tanımlanabilmektedir (Doğan, 2012). Benlik üzerine yoğunluk mücadeleleri ve fazla çeşitte betimlemeler bulunabilmekte beraber karakteri açıklayabilen yaygın kuramların biri de beş etken benlik kuramını kapsamaktadır. Beş faktörün benlik kuramlarının karakterle alakalı meydana çıkabilen ayrı düşünceleri bir çatı toplandığını söylenebilmektedir (Bacanlı vd.2009). Kuramın dışa çevrik, Nevrotik olan bireyler, tecrübenin açık, uyumlu ve sorumlu olabilen beş önemli kendilik niteliklerine göre biçimleme yapılmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2018:288). Bu kendilik biçimlerinin başlıca nitelikleri şu şekilde niteliklendirilmektedir.

Nevrotik: Bu boyuttaki bireylerin az puanlamaya sahip insanlar durağan, konforlu ve kaliteli uyum sağlayabilen kişilerdir (İnanç ve Yerlikaya, 2018:288).Üniversitede eğitim gören bireyler ile alakalı olabilecek şekilde yapılmış bir incelemenin bilimsel yönden kendi yeterliklerimizi ile nevroitik olan bireylerle olumsuz doğrultuda bir bağ kabul edilmektedir(Albayrak vd. 2016)

Dışadönüklük: Başka kişilerle beraber olmaktan hoşlanan, şenlikleri seven, gönüllü olan, güzellikle davranış gösterebilme şeklindeki nitelikler bu etkenin temsili olarak kabul görmektedir (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002). Dışadönük bireylerin bu boyut kapsamında her iki yönde de fazla olduğu ifade edilmektedir. Bir başka yönü ile çok fazla dışa dönük insanlar bulunurken diğer yönden çok fazla içe dönük insan bulunabilmektedir (Carr, 2016:75). Dışadönük insanlar fazla puanlamaya sahip insanlar eğlenceli, konuşmayı seven, alaycı, dost canlısı ve sosyal bireylerdir. Düşük puanlamaya sahip bireyler ise içedönük şekilde niteliklerine egemen olarak çekimser, uzak, konuşmayı sevmeyen, belirsiz ve yalnızlıktan hoşlanan birileri şeklinde tanımlanabilmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2018:288).

Deneyime açık olma: Deneyime açık olabilen birey biçimin fazla puanlamaya sahip olması ve devamlılık ile ayrılık aranabilecek şekilde olduğu söylenebilmektedir. Düşük seviyede puanlanmaya sahip insanlar gelenekle ilgili düşüncelerini koruyan ve

belli şekilde bu tutumu devam ettirmeyle ilgili olmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2018:288).

Uyumluluk boyutu: Uyumlu olan birey fazla puan almış ise sakin, dürüst, yardım etmekten hoşlanan, cömertlik ve iyi huyluluk özelliklerinin yanı sıra, az puan almış bireyler, kuşkulu, eleştirmeyi seven, çabuk sinirlenen, hesaplı ve kinci tutumlara sahip olabilen kişiler olduğu görülmektedir. Fazla puanı almış bireyler işbirlikçi, az puan alanmış ise çekişmeye daha da yatkınlık gösteren bireylerdir (İnanç ve Yerlikaya, 2018:288).

Sorumluluk: Sorumluluk boyutu kişilerin ne kadar denetimli, düzenli, özenli, organizyonu seven ve başarının yönelmiş olabildiğiyle alakalı olmaktadır. Sorumluluk boyutunun fazla olan kişiler başarılı, zamana karşı hassas, düzenli olan, hırslılık ve kararlı; az puanın almış insanlar ise dağınıklık, amaç olmayan, ilham gösterebilen ve çalışma hayatını sevmeyen bireyler olduğu tanımlanmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2018:289). Bandura'nın düşüncesine göre kendi yeterlilik inançlarının, yeteneklerin üstünde inanışlarına dayanmaktadır. Belli amaçlarına ulaşabilmek için sabit bir eylemleri planlayan ve amacı uygulamak için gerekli gözükmektedir (Kurbanoglu, 2004).

2.1.8.Öz-yeterlilik boyutları

İnsanların güdülenmeden dolayı ortaya çıkan seçkin bir belirleme biçiminde olan öz yeterliliklerinin, 3 boyuttan bir ruhsal yapının biçimlenmesi gerekmektedir. Bu boyutun, düzeylemeyi, genellemeyi ve güç boyutları kapsamaktadır. Düzey boyutunun kişilerin düzenleyebilmesi için aşırı zor, zor, kolay biçiminde algılayabilmesinde ve başarının olumsuz olmasıyla alakalı düşünceleri kapsamaktadır. Genellemelerin, bireylerde algıladığımız eylemlerin, aynı olabilen bir hâlin aktarım edilmesinden ve rahat bir şekilde kullanabilmesidir (Korkmaz, 2002: 211). Öz yeterliliğin üç boyutu bulunmaktadır. Bu boyutları düzenlemeleri bireylerin başarımı için önemliliği büyük olduğu kabul edilmektedir. Bunlar: Büyük, kişilerin uygulayabilme yeteneklerinin inandıkları işlerin güçlük derecesiyle alakalı oldukları görülmektedir. Güç, büyük boyutu ile alakalı yargıların güçlü ya da zayıflık olup olmadığı ile alakalıdır.

Genelleme: birkaç tecrübenin sabit bir çalışmaya has yeterlilik görüşlerini yaratabilmektedir. Bu boyutun Bandura'ya göre yeterliliklerin güç ve büyük boyutu ile eş değer olarak öne sürülmektedir. Bu zamana kadar bu boyut hakkında çok aşırı kuram oluşumları ve deneysel inceleme düzenlenmemektedir (Kesgin, 2006). Yeterlilikleri, içsel bir halde ve bireyin yaşamda ki mücadeleler süresince kendiyile alakalı hissettiğimiz sezgilerinin hepsini kapsamaktadır (Korkmaz, 2002:211).

2.1.9. Öz-Yeterliliğin Gelişimine Etkisi Olan Süreçler

Kişinin yeterlilik inanışlarının bireylerin algısı ile ilgili güdülemelerin ve başarılarının çok fazla şekil ile etkisi altında olduğu görülmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2012:426)

Zihinsel Süreçler: Düşüncenin ön planda olduğu seçkin bir fonksiyon kişilerin olguların doğrulanması ön görülerek, güncel yaşayışlarına etki eden fonksiyonlarının denetimlerini sağlayabilmektedir. Zihinsel süreç öz yeterlilik için fazla değerli bir bileşen şeklinde kabul edilmektedir. Kişinin eylemlerinin zihinsel amaçlarını biçimlendiren sezgilere göre düzenlenen ve bireysel amaçların kendi değerlendirmelerinin becerilerinin sürdürdüğü belirlenmektedir (Zulkosky, 2009:93-102). Kişinin kendi yeterliliklerine sahip olması düşüncesi kendisine yeterli gelen veya güçsüz biçimlerde ümitli veya karamsar şekilde düşündüklerimiz, düşünmediklerimiz şeklinde etkilenmektedir (Bandura, 2012:9-44).

Motivasyon Süreci: Kişilerin becerilerine olan inanış, korkutma ya da ayıplama boyutlarında yaşamış oldukları gerilim ve bunalımın yanında güdüleme amaçlarında etkisi olmaktadır. Korkutmaları ile baş edebileceklerine kabul eden, tehlikelerden daha düşük etkisi olan korkutmalarının üstünde denetimi kullanan gerginlik ve endişelerimizi az seviyeye indirgemektedir (Zulkosky, 2009:93-102). Motivasyon süreci kişilerin eylemlerinin ne türlü ve niçin düzenlediklerini belirledikleri görülmektedir. Öz yeterliliklerimiz olan inançların güdülemelerine bilişsel şekilde düzenleyen kilit bir görev üstlenmektedir (Kartopu, 2015:56-71).

Duygusal Süreç: Duygu içerikli verdiğimiz tepkilerin kişilerin baş edebildikleri kalifiye düşüncelerine ilişik olduğu, görüşlerin aşamalarını dönüştürerek doğrudan doğruya veya dolaylı şekilde eylemi etkilemektedir (Zulkosky, 2009:93-102). Kişilerin baş ettikleri yeteneklerine olan inanışların, ruhsal boyutlarının

örgütlemesinde büyükçe bir görev olarak görülen ve kişinin ruhsal hayatlarının nitelik, gerginlik ve bunalıma karşı düşüncesi etki etmektedir (Bandura, 2012:9-44).

Seçim Süreci: İnsanların yeterliliklere olan inanışlarının kendi yetkinlikleri ve değişimine etkisinin son seçeneği, seçim sürecini etkisi şeklinde düşünülmektedir. Bu kategorideki inanışlar kişilerin seçme seçeneklerini ve seçkin yargıları zamanlarında uyguladıkları değişimleri etkilemektedir. Eylemler ve bölge seçmelerinin, hayattaki noktalarının durumunu ve ne olabildiklerini etki etmektedir (Bandura, 2012:9-44).

Algıladığımız kendi yeterliliklerimiz belli bir alanın belli amaçların etkili bir biçimde erişmesi için çalışma planlama ve bunların uygulayabilme yeteneklerimiz ile ilgili inanışlarımızın manasına gelmektedir. Genellikle arzu ettiğimiz neticesinde çözümlerinin ulaştıracağına inanmış olduğumuz davranışlar gözlemlediğimizden ve olumsuz başarının olasılığının içermiş hareketlerde bulunduğumuz için güdülenmesi az olan faaliyetle alakalı düşüncelerin yaşayışlarımızın fazlasını yönetmektedir (Carr, 2016:293). Bandura'nın görüşüne göre ikna isteklerinin netice isteklerine göre eylemi daha kaliteli amaçlayabildiğini söylemektedir. Kişilerin meseleleri ile başa edebilmek için gayret gösterdikleri ve gayretlerinden ne kadar baskıcı olabildikleri bu şekilde bir farklılaşmayı düzenlediklerine ne kadar güvendikleri ile belirlenmektedir (Burger, 2006:543).

Başarılarımızın neticesinin olumlu ve olumsuz olarak ilerleme gösteren devamlı bir sıra düzeni süresince dönüşebilen performansların kapanışını her vakit etkisi altına almaktadır. Sağlam öz-yeterlilik, amaçların kararlılıkla ve karşılaştığımız engellerinin üstesinden gelerek başarı gösterdiğimiz beceriklilik tecrübelerinden doğmaktadır (Carr, 2016:294). Bandura bireylerin sahiden farklılaşmak için kesin olan yargıyı çıkarmadıkları ve ihtiyaç olarak güç gösterdikleri süre içinde eylemlerinde değişiklik yapmaktan pek hoşlanmazlar görüşünü öne sürmektedir (Burger, 2006:543).

Öz yeterlilik eşit sürede kişilerin sürekli güç gösterebilen başarı gösterdikleri ifadeleri gözetleyerek geliştirmektedir. Bireylerin öz yeterliklerin inanışlarının, başarılarını kabul görülürse ve sonrasında karşılıklarına üstlerinin ikna edebilecek görüşleri doğru ifade ederek bununla baş edebilen güçlükler koyulduğu zamanda daha da güçlenebilmektedir. Son bir ifade ile bireylerin öz yeterliklerine olan inanışlarının, bedensel manada motive ederken ve olumlu duygu durumu gelişmektedir (Carr, 2016:295). Neticede oluşan istekler bireylerin, davranışlarının belli bir netice yol göstermek ne düzeyde başarılı olduğuna dair istekleridir. İkna istekleri ise bireylerin

beklentilerinin sonucuna ulaşmakta ne düzeyde başarı gösterdiklerine dair inanışlarıdır. Özetle bir şeyin olmasına olan inançlarımız gerçekte gerçekleştirdiklerimize olan inançlarımız arasında oluşan ayrılıktır. İkna isteklerinin kaynağının neresi ve terapiler de danışan bireylerin becerileri ile alakalı inanışlarını ne türlü değiştirebileceğinin inancıdır (Burger, 2006:543-544).

2.2.Benlik Ayrışması

2.2.1.Benliğin Tanım

Benlik kavramından bahseden kuramlarının çoğu, zaman, karakterin gelişmesinin ve etkisinin bireyler arasındaki ilişkilerinin aracılığının anlaşılmasını planlamaktadır. Dolaylı olarak benlik yalnızca kişi bir veya daha çok bireyle birliktelik boyutundayken meydana gelmektedir (Dal ve Eroğlu, 2015). Kişilik kavramının subjektif tarafı, benlik ifadesidir. Benlik ifadesini; bir kişinin kendisini algılayabilmesi, kim olduğunun ve ne olduğunun karakterine olan ilişki görüşleri şeklinde ifade edilmektedir. Kendilik gelişiminin, sosyal hayatın içerisinde sosyalleşebilmesi neticesini kazanmaktadır. Dolaylı şekilde yalnızca bireysel algının ve görüşlerimizin değil; başka kişilerin kendimizle ilgili görüş ve incelemelerde benlik ilerleyişine etki etmektedir. Sonuç olabilen karakter gibi benliğin de bireylerin arasındaki ilişkinin boyutlarda etkilenmektedir (Yavuzer, 2011:25). Diğer yönden, düşük seviyede kaygı gözlemlenen ailelerin, ailede ki bireylerin arasında özerklik ve ayrışmanın seviyesi fazla olduğu gözlenmektedir (Kesici ve diğerleri, 2017:9). Farklılaşmış kişiler, zihinsel ve ruhsal değişimlerini yöneten ve beraberlik ile bireysellik arasındaki tutarlılık oluşturmuş aslında ayrımlaşmasını canlandırmaktadır (Mert, 2014). Fakat farklılaşmanın seviyesi düşük olan kişiler gerçeklikle ilgisi olan hislerini ayırt edememektedir, daha fazla hislerine göre tepki gösterirler ve hislerine göre yargıya ulaşırlar, kuvvetlerinin fazlasının sevgiyi ve tutkunluğu arayarak zaman harcamaktadır (Mert ve Topal, 2018).

Benliğin ayrımlaşması içsel biçimde hissin örgütlenme aşamalarının aktif hale gelmesiyle ve karakterler arasında boyutun sosyallik şeklinde diğer bireylerle bağ kurması ve karşılıklı olan bağlılık ilerletebilme yeteneklerine imkan tanınması ile fedakâr eylemleri ortaya getirdiği ve hem kendilik farklılaşmasının hem de fedakârlığın birden fazla pozitif sonucu ile ilişkin olması açıkça göz önüne

atılmaktadır (Mert ve Gülmez, 2018). Fedakârlık, sosyallik eylemleri grubunda yer alabilen ifadelerden birisi olarak ve sosyallik eylemleri ile eş ifadeli kullanılmaktadır (İmamoğlu, 1979).

Bowen'ın kuramlarının en önemli kavramlarından birisi olan benliğin ayrımlaşması, hem kendi içsel hem de kişilerarasında ki bağlarla alakalı bir ifade olarak görülmektedir. Bu kavramın benliğin psikolojik ve kişilerin birbirleriyle olan bağlarını büyüklüklerinin dengesiyle alakalı bir ifade olmasından farklı olarak bir bireyin kendisi ve ebeveynlerinin kökenine, ruhani ve zihinsel seviyede -ayrılması manasına geldiği görülmektedir (Bowen, 1978:475). Bunların yanı sıra kişilerin aralarındaki bağların bir oluşum olduğu söylenmektedir, çünkü kişilerin bağımsızlık ve serbestlik duygularını koruma altına alarak diğer kişilerle içten olması beceriler ile alakalıdır. Bir başka önemli görülen ifade, benliğin ayrımlaşması kavramının, aile düzeninde ve böylece aile bireylerinin ortaya çıkabilen sağlamlılıkla alakası olması neticesinde (ruhsal, bedensel ve psişik) tanınmasında yararlı gözükmektedir (Hanımoğlu, 2014). Kendilik ve kişilerarasındaki oluşan bağların bakış açısının beraber ele aldığımız görünüşüne göre, üst seviyede farklılaşmış kişilerin köklerini ebeveynlerine olan benzerliklerine ve farklılıklarını açıkça göstermektedirler ve diğer kişilerin eylemlerine ve düşüncelerine karşılık daha az seviyede tepkisel görülerek, az seviyede etkisi düşünülmektedir. Bunun aksi, düşük seviyede ayrımlaşabilen insanlar, görüşler ve hislerin arasında ayrımlaşma uygulamada ise kendini diğer insanlardan ayırma konusunda problem yaşamaktadırlar. Böyle bireyler, romantik şekilde reflekste bulunabilirler, az seviyede özgürlüğe sahip ve diğer bireylerle değişim yaşamaktadır (Bowen, 1978: 476). Bowen genellikle düzenli işleyen ve bilhassa sağlam ilişkilerin işleyişini, farklılaşma düzeyi ile ölçüldüğünü ortaya koymuşlardır. Bowen kuramı ile bireylerin eylemlerini ve sorunlarını doğrudan kaynaklı bir sebep sonuç ilişkisine odaklanmanın yanı sıra çok yönlü bakabilen bir kuram olarak vurgulamaktadır (Karababa vd. 2018).

Bowen'ın çalışmaları geçmişte yapılan psikanalitik kuramın ve uygulamanın ilerlemesi sistemli bir tutuma dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Bowen'a göre aile terapi yaklaşımın da ne durumda olsak da, ailemizin köklerinde var olan ve çözüme ulaşmamış sorunların sonucunda oluşan duygulara verdiğimiz tepkinin yanında sürdürmekteyiz ve edindiğimiz geçmiş şemaları ileride oluşan birlikteliklerimiz de uygulamaktayız. Eğer kişi, geçmiş nesilden gözlemlenen dizgileri derinleştirme ve

iyileştirme olmadan bu dizgileri kendisi ebeveynlerinde de devamlılık göstermeleri beklenmektedir (Kerr, 2003). Bowen'ın kuramı kilit ifadelerden birileri benlik ayrımlaşması ifadesidir. Benliğin farklılaşması uzun süreli yakınlık sürdürebilmede ve birbiri olan duygusal bağlardaki tamamlayan bir hâl almaktadır. Diğer taraftan benlik psikolojik ve kişilerarasında biçimlerin dengesinin olması kişinin kendi erginleştiği ebeveyninden romantik ve zihinsel seviyede ayrılması manasına gelebilmektedir (Bowen, 1978:477). Bowen'ın aile terapilerinin başlıca bir elemanı “hayatta olmak devamlı bir endişe ile birlikte gelen görüş olarak düşünülmektedir.” (Friedman, 1991:139). Bu endişe hem romantik hem de bedensel olarak kabul edilmektedir ve tüm canlılar da bu endişe görülmektedir. Birtakım kişiler bu endişeden daha çok etkileşmiş olmanın sebebi önceden yaşamış nesiller yanında devredilmiş olarak görülmektedir (Friedman, 1991:140).

Eğer kişilerde ve ebeveynlerde endişenin seviyesi az olursa, bundan dolayı yaşadıkları problem çok az olması ile ifade edilmektedir. Bu kategorideki olaylarda ebeveynlerin ortaya koydukları ruhani düzen bozulmamaktadır. Diğer taraftan ise endişenin orta düzeylerde olması hâlinde bazı kestirim yapabilme meydana çıkmaktadır. Beraberlik ve kendilik kavramların birbirine karşıt yaşayış biçimi olduğu görülmektedir. Benliğin farklılaşma seviyesi, dürüst yargıların tasarlandığı, doğrulukta özgür olabilme sonunda ise benliğin ayrımlaşmaması yani ebeveynlerden kopamama yer almaktadır (Jerkins, Buboltz, Schwartz ve Johnson, 2005).

2.2.2.Benliğin Ayrımlaşmasının Boyutları

Kişinin benliğin ayrımlaşması seviyelerine etki eden dört etken bulunmaktadır Duygusal Tepki, hislerin görüşlerden daha baskın gelmesi sebebiyle bireyselliğin engel olması ifadesinde kullanıldığı görülmektedir. Duygusal Boşluk, ebeveynlerin her birey için henüz çözümü olmamış bir ruhani hal benimsemeden dolayı bedensel veya ruhsal şekilde diğerlerinden kaçış olarak ifadesi ile kullanılmaktadır. İç İç geçebilme, bilişsel ve ruhsal boyutların birbirlerine girmesi sebebinden dolayı insanın hem kendisi için hem de diğer kişiler için ilişkisi açık net bir algısının kavranamaması ifadesine gelmektedir. Ben Durumu, kişinin hislerini ve görüşlerini özel ve ilgisizlik şeklinde meydana gelmesi boyutunda diğerler kişilerin bu konu hakkında daha fazla cesaretlenmiş olduğu gözlenmektedir (Tuason ve Friedlander, 2000). Kişilerarasındaki

ilişkide benlik ayrımlaşmasının, samimi hislerinden kaynaklı tecrübenin ve de bağların devamlılığı oluşumundaki özgürlüğü kapsamaktadır. Bowen'ın, önemli kendilik ve aldatıcı kendilik ilişkisinin ayrımını yapmaktadır. Seçkin kendilik, “birliktelik düzeninde tartışmasız açıkçası zorla ya da kabul edebilmesi ya da kişinin öteki bireylerine direnme güçlerini fazlalaştırarak değişikliğe uğratamamaktadır (Bowen, 1978:477). Kişilerin, his ve görüşlerinin ayrılıkları, baskın bir kişilik hissine bürünmesi, yargılarını diğer kişilerin tesirinde kalmadan kendi kararlarını kendinin ulaşması ve kararlarından sorumluluk hissetmesi biçiminde anlamlandırılan benlik ayrımlaşmasının kişinin ebeveynlerinden farklı ve serbest olma düşüncesini ayırt edebildiği aşama olarak kabul edilmektedir (Acar ve Acar, 2013). Aldatıcı kendilik ise birliktelik düzeninde tesirinde bırakabilen ve edinmiş olduğumuz kendilik daha fazla değişiklik gösterebilmektedir (Bowen, 1978: 478). Bowen ailede bulunan kişilerin, şahsi kararlarının, ayrılıklarının ve yeniliklerinin sorumluluklarını üstlenmeleri gerektiğini savunmaktadır. Benlik ayrımlaşmasını olumlu yönde yaşayan kişi hislerini ve görüşlerinin farkında olabilmekte; çevrede ki kişileri etkisi altına girmeden tercih yapabildikleri bu tercihleri uygulayabildikleri görülmektedir (Kesici vd.2017). Ayrımlaşmış kişiler duygu, yönetim, beraberlik bağlamında tutarlılık oluşturmuş ve farklılaşma yaşayan kişilerdir (Mert, 2014:173). Bowen'ın bu boyutu daha özgürlük çerçevesi içinde tanımlamaktadır. Yakın olduğumuz çevre ile olan bağlarımızda daha alt seviyede birleşim görülmektedir, yakınlaşmanın kişinin kendisini koruma altına almasından daha alt seviyede güçlü olma isteği bulunmaktadır, amaçlı biçimde yöneltme faaliyetlerinden dolayı daha da çok güç bulunmaktadır ve yöneltilmiş faaliyetlerinden dolayı daha çok memnunluk hissi doğmaktadır. Üst düzeydeki benlik ayrımlaşması olan bireyler, terk edilmişlik endişesi içine düşmeden diğer bireylerle birlikteliklerinde daha özgür olduğu düşünülmektedir. Aynı sırada bunalmak ve darlanma gibi aynı olan duygularını yaşamayarak ruhani samimi hisler kurabilmektedir (Bowen, 1978:474). Bowen ‘a göre ‘aile terapisi ‘çok fazla önemli gözükmemektedir. Bunların sebeplerinden biri ise bir yaklaşımın tedavi sürecine yol gösterebilen şekilde, tedavi uzmanının bireysel gayretlerinden daha da seçkin olmasıdır. Bowen sorunlu ebeveynin terapistini etkisi altına alan gizli güçler sahip bir ruhani alan şeklinde tarif edilmektedir. Tedavinin hem kurgusal hem de uygulamalı noktasının, romantik alandaki başarılarına karşıt olan, terapistlerin özgür kalması ihtimalidir (Ersevimi, 2008:168).

Bunun yanı sıra benlik ayrımlaşması yaşamış kişiler kendisi ile olan düşüncelerin ve görüşlerin nasıl olduğuna bakılmaksızın ebeveynlerin inanışlarını, ilgi ya da duygularını desteklemektedir. Bu bireyler, bağlarındaki hislerini korkutma olmadan ve geri çekilmişlik isteklerini hissetmeden ya da ruhsal boşluğa düşmeden bunu başarabilmektedir (Hanımoğlu, 2014).

Bowen'ın kişilerin asıl yaşamlarında ki gayeleri sevda, sevinç, konforlu ve düzen çevresinde olabildikleri tanımlanmaktadır. Kişiler, eş seçerken kendilerine benzeyen seviyede benliklerinin ayrımlaşması ile bütünleşen kişileri seçme eğilimde oldukları görülmektedir (Bowen, 1978:475). Nesnel bilgilerin ya da boyutuna karşılık olarak ne duyumsadıklarına uygun yargıya ulaşması meyillinde olanların, daha alt benlik ayrımlaşması yaşayan kişilerdir Hafızaları, diğer seçenekleri istese de, onların neleri “dürüst duyumsamışsa” onları yapmayı isteyeceklerdir. Birliktelik ilişkilerinde, ebeveynlerinin düşüncelerini, felsefelerini ve kendi düşüncelerini seçmede kullanma yatkınlıklarında bulundukları görülebilmektedir (Hanımoğlu, 2014).

Aldatıcı benlikler durumdan farklılaşma gösterirler ve çoğunlukla benlikler arasındaki kısıtlamaların yok sayıldığı ortak bir benlikler ya da ortak benlikle dürüst kişiselliğin gölgesindeki bir benlikle örtüşerek sonuçlanmaktadır. Ebeveynler, benlik farklılaşmasının seviyesinde, kendi benliklerine benzeyen seviyede evlat yetiştirdikleri görülmektedir (Bowen, 1978:474). Benliğin daha da üst seviyede ayrımlaşmış bireyler daha üst seviyede önemli kişiliğin ve daha alt seviyede aldatıcı benliğe sahip olabilmektedir. Bu bireyler hislerinin yerinde olan bilişsel aşamalarını ortaya koyarak nesnel düşünceleri kavramaktadır (Hanımoğlu, 2014).

Bowen, benlik farklılaşmasında kuşaklar arası transfer aşamasına ne derece katkı sağladığını incelemektedir. Bowen'a göre üst seviyede benlik ayrımlaşmasını yaşayan bireyler kişiler, ebeveynlerinden ayrılarak kendilerindeki büyüklükleri yaşatan bireylerdir. Buna karşılık olan tarafta ise devinim bulunmaktadır ve bu tipteki bireyler ebeveynlerinin etkisinde kendilerini kaybetmektedir (Gibson ve Donigian, 1993). Benliğin farklılaşması, bireyin romantik oluşumlar ile objektif aşamaları ayırt etme düzeyidir. Bowen, kişiler, ruhani ve analitik fonksiyonların arasında olan ayrımlaşmaların veya yakınlaşmaların seviyelerine göre isimlendirilmektedir. Hisler ile zekânın fazlaca karışabildiği insanlar bir uç noktadır ve yaşayışları romantik düzenle baskı altına alınmaktadır. Bundan dolayı daha alt seviyede esnek ve daha da alt seviyede uyumluluk sağlayabilen becerileri bulunmaktadır. Bilhassa aralarında

bağıllık olan bireylerdir. Diğer uç noktada ise, tam anlamıyla ayrımlaşabilmiş bireyler bulunmaktadır (Gibson ve Donigian, 1993). Aile de olan bir kişinin kaygının seviyesi, romantik ve düşsel düzencesinin bir karışıklığına yol açan ve birbirine benzeyen karışıklığın sonucunda ailelerin hepsinde görülen tüm bireylerde ve çerçevelerinde kaybolmaktadır (Bowen ,1978:475). Bu ebeveynlere çok benzer romantik bağıllıklarına sahip olduklarının ve tümüyle birbirinin içerisine geçmişlerdir. Diğer yönden alt seviyede kaygının olduğu zamanlarda ailenin içerisindeki bireyler içindeki özerklik ve farklılaşma seviyeleri epeyce fazla gözükmektedir (Kesici vd.2015:9).

Kişinin kendisindeki ayrımlaşmasının karşıtı füzyon (erime ile birleşim) kavramı ile adlandırılmaktadır. Kendisini ayrımlaştırmış bireyin temel amacı kişinin kendisinde değişiklik yapmasıdır. Kendindeki ayrımlaştırmanın iki seçkin aşaması bulunmaktadır Birincisi, karşılıklı bağ geliştirebilme, ikincisi ise üçgenleşmiş ilişkileri bozmaktır (Kesici vd.2015:10) Bu basamakların başarma olasılıklarının bilinmesinden dolayı kişinin kendisi ile ilgili farklılaşmasının olması ailesinin daha tarafsız ve nesnel bir tutuma sahip olabilmesi ve bu tutumu ilerletmiş olması gerekebilmektedir. Düşünülen, büyük aile yaşamlarında çok fazla birey ile karşılıklı bağlar geliştirerek benliğini ayrımlaştırmaktadır Bunu uygulayabilmek için kişinin üçgenleşmiş ilişkileri reddetmesi daha kaliteli gözlemlerde bulunarak ve romantik tepkileri bir tarafa bırakıp aile sistemlerinin daha çok kavranabilmesini sağlamaktadır (Titelman,1998). Kişinin benliğini ayrımlaştırma yapan yüksek seviye ve düşük seviyeli bireylerin özellikleri sıralanabilmektedir.

2.2.3.Benlik Ayrımlaşmasının düşük ve yüksek seviyede olduğu bireylerin özellikleri

Benlik ayrımlaşması düşük seviyede görülen bireylerin nitelikleri, hislerini görüşlerden ayırt edememektedir, tepki güdümlüdür, hisleri ile karar verirler, Ebeveynlerin ya da onlardan dolayı seçkin olan kişilerle ya saplantılı kalmış ya da aileleri ile hissel ilişkilerini koparmışlardır. Sürekli isyankârlardır ya da her olay için kabullenme davranışı gösterirler. Başka insanların bağlantılarını denetleme istekleri bulunur ve yaşamlarını onları iyi hissettiren şeyler belirlemektedir (Metcalf, 2011). Yapılan çalışmaların sonunda ortaya çıkan Bowen'ın, ebeveynlerin kaygılarını, değer

yargılarını ve inanış düzenleri eylemlerinde kalıplaşmaların en alttaki üç nesil ötesine taşınan bir sistemden oluştuğu göz önüne çıkartmaktadır (Kesici vd. 2015:6). Benlik ayrımlaşması yüksek seviyede görülen bireylerin nitelikleri şu şekildedir, yüksek kaygılı olaylarda dahi düşünebilmektedirler. Duyarlılıkları yüksek seviyededir ve düşünmeden hareket etmezler. Benlik ayrımlaşmasını himaye ederek diğer kişilerle önemli derece bağ kurabilirler. Kendilerini nitelikli tanımlayarak ve içsel denetleme merkezleri yüksektir. Şahsının fonksiyonelliklerini denetlemeye odak noktasıdır. Esnek olan veya olmayan uyum sağlayarak ruhani olarak bağımlılık hissetmezler. Yaşamdaki gerginliklerle başa çıkabilen ve kendilerine hızlı gelmektedirler insanlar arasındaki sorunlardan fazlaca uzak durmaktadırlar, yaşayışlarındaki başarı ve uyumları yüksektir (Metcalf, 2011).

2.3.Kişilik

Kişilik, psikolojide rastlanılan en geniş kavramlardan birisidir ve üzerinde kesin bir tanım yapılmamaktadır. Kişilik kuramcılarında olan Burger, kişilikle ilgili kişinin kendi benliğinden kaynaklanan düzenli davranış şemalarını ve benlik içi değişim olarak betimlemektedir. Düzenli davranış şeması ile vurgulanan, her vakit ve her durum için benzer eylemleri gözlemlemektir. Benlik içi değişimlerden vurgulanmak istenen ise, tutum ve sezgilerimizin hangi şekilde etkilendiğini ve benliğimiz de oluşan bütün ruhsal, zihinsel ve güdüsöl oluşumlarını ifade etmektedir (Burger, 2006:23). Kişilik, deneyimler ve yaşamsal etkenler arasındaki etkileşimin olağan bir sonucu olarak belirlenmektedir. Psikologların çoğu kişilik kavramını ifade ederken, kişilerin mizaçlarına dayalı niteliklerinin ve bu nitelikler arasındaki bağların, bireyin diğer kişilerle ve durumlarla bütünleştiğini gözlemleyen bir kavram olarak ifade etmektedir (Erdoğan, 1997:235). Kişilik kavramı başka bir ifadeyle, kişiyi diğer bireylerden farklı olarak gören, bedensel, bilişsel ve duygusal niteliklerin tamamı olarak incelemektedir. Bir başka anlatımdaki kişilik tanımından, bir bireyi öznel ve nesnel özellikleriyle başkalarından ayrı kılan sezgi, düşünce, yaklaşım ve davranış niteliklerinin bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Carr, 2016:70).

Kişinin davranışlarının insanlara göre ayırıcı, düzenli, yapılaşmış ve benlik içi değişimler gibi ortak izleri olduğu tanımlamaktır. Bu tanımlardaki ortak izlerden vurgulanmak istenen bir bireyin davranışlarının diğer bireylere göre ayırıcı olmasının birçok gerekçesi vardır. Bu gerekçeleri iki faktör genetik ve çevresel faktörler olmak

üzere iki grupta açıklanmaktadır. Bu faktörler doğum anından başlayarak sürekli etkilidir. Ebeveynler çocuklarına kendi genlerinin yanında yaşadıkları çevreyi de sunmaktadır. Bunlar ebeveynlerin şahsi genlerinin işlevleridir (Deniz, 2016:222). Tanımların genel özelliği iki seçkin ögeden oluşmasıdır. Bu iki seçkin öge benzersizlik ve ayırt edici davranışlardır. Başka bir yaklaşım ile bireyleri farklı kişilerden ayırarak, onları ayrı niteliklere sahip olabilmeyi içermektedir(Gerrig Zimbardo, 2015:407). İnsanlar arasında çok az farklılık vardır, ama esas önemli olan işte bu farklılıklardır. Kişilik, bireylerin kendilerine özgü olan ve diğer bireylerden ayıran en önemli kavramlardan biri olarak kabul edilmektedir. Kişilik, bireye ait bir kavram olsa da dış etkenlerin kişiliği tamamen etkilememiş olduğu düşünülmemektedir (Burger, 2006:23).

Kişilik, sosyal ortamda kişileri farklılaştıran ve ayrı kişi olmalarını sağlayan en önemli etmenlerden biridir. İnsandan insana veya topluluktan topluluğa görüş, yaklaşım ve ilgi farklılıklarının oluşması engellenememektedir. Böylece, insanın kişisel bir varlık olması ispatlanmaktadır. Kişiye bu denli bireysel olma özelliğini veren ise kişilik şeklinde tanımlanan, kişinin kendisini ve başkalarıyla, diğer kişilerden ayırıcı olarak kendisine has geliştirdiği diyaloglardır (Aytaç, 2007:96). İnsanların, benliklerine dayanan ve süreklilik sağlayan kişilik içi ilerleme gösteren değişkenler olarak kabul edilmektedir. Kişilik kavramındaki önemli olarak görülen ise tutarlılık ve kişilik içi süreçlerdir. Tutarlılık kavramında önemli olan kişinin yer, zaman ve durum içinde davranışının pek değişmediği noktasıdır. Kişilik içi süreç kavramından bahsettiğimiz ise bireyin içi ve dış çevresiyle olan ilişkisidir (Cüceloğlu, 2007:405). Kişilik, bireyin kendisiyle ve bireylerle uyumunu ifade eden sosyal uyum kavramını da kapsamaktadır. Kişisel uyum bireyin kendisi ile olan duygu, düşünce, davranışı ifade etmektedir. Sosyal uyum ise bireyin çevresi ile iletişim kurabilmesini devam ettirebilmesini ifade etmektedir (Özgüven, 1992:17-20). Başka bir bakış açısı ile kişiliğin birçok niteliğin toplanıp oluşturduğu bütüne ve bu bütün arasında bağlantı olduğunu ifade etmektedir (Deniz, 2016:221). Ebeveynlerin yaklaşımları, çocukluk sürecinde kişiliğinin gelişmesin de nasıl b

ir kişi olacağını göstermektedir (Ersevim, 2008:55).

Kişilik, kişinin sosyal, ahlaki, bilişsel ve bedensel özelliklerinin aktif bir şekilde uyum sağlamak olarak da tanımlandığı görülmektedir. Kişilik, kişinin kendine ait niteliklerinin hepsine ve içinde olduğu çevreyle bütünleşmesi için geliştirdiği davranış

şemalarıdır. Bireyin sosyallik süresince kendi kişisel konumunu bulma çabası, çalışmaları ve başarısı, bireyin kişiliğinin belirleyicisidir. İçinde bulunduğu topluma gerçek yetenekleri ile bütünleşme sağlarken kişiliği de şekillenecektir (Kulaksızoğlu, 2011:106-107). Kişilik bir bireyin bütün merakını, yaklaşımlarını, özelliklerini, yeteneklerini, konuşma şeklini, görünüşünü ve çevresine uyum sağladığı bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Başka önemli olarak görülen konu ise, kişiliğin bir bütün olmasının yanında kendine özgü olmasıdır. Başka bir ifadeyle kişilik, bireyin kendine öz davranış şeklinin tüm özelliklerinin bir bütünlükle, uyum sağlayarak devamlılığını sürdürdüğünü göstermektedir (Başaran, 2005:50). Kişiliğin belirleyicisi, bireyin his, görüş ve hareket tarzıdır. Birliktelik başlatma, yaşatma, birliktelik sürecinden zevk alma, hayal kırıklıkları, uyumluluk gösterme, problem çözme ya da bu davranışların tam tersi davranışlar ise tamamen kişiliği etkilemek için doğrulanan yaklaşımlardır. Bireyin, içinde bulunduğu ve yaşamını sürdürdüğü çevrenin yanında, yetişmiş olduğu kültürde kişiliğin gelişmesinde son derece önemlidir (Yavuzer, 2010:278-280).

Kişilik bireyin duygusal, düşünme, davranış şekillerini etkileyen nedenlerin kişiye ait görüntüsünü kapsamaktadır. Bireyin, yaşamsal -ruhsal, kalıtsal ve kazanılmış bütün yeteneklerini, güdülenmelerini, sezgilerini, beklentilerini, alışkanlıklarını içine alarak sürekli olarak içten ve dıştan gelen uyarmaların etkisi altında olan bir kavramdır. Özetlersek kişiliğin belirlenmesinde kişinin yaradılıştan var olan özellikleri ve kişinin içinde bulunduğu toplumun etkisini bir bütün şeklinde görmek mümkündür. Çevrenin etkileşimini göz önünü alarak kişiliğin kişinin kendine özgü özelliklerin yanında, belli bir seviyede yaşam sürdürdüğü çevrenin, belirli bir seviyede ise tüm bireylerde ortak olan özellikleri dışı vurduğu yargısına varılabilmektedir (Yıldız ve Dilmaç, 2012:123). Kişilik, bir başka ifadeyle insanın toplumsal ve ruhsal etkilerinin tamamına verilen bir tanım olmaktadır. Kişilik, bir bireyin kendisinde başkalarından ayrı olarak ortaya çıkan özelliklerin ve kendine özgü özelliklerin bütününe kapsamaktadır. Ayrıca kişilik bireyin toplumsal, ruhsal, bilişsel ve bedensel niteliklerinin dinamik bir biçimde bütünleşmesidir (Ersevim, 2008:163). Davranışçı ruh bilimci Watson, kişiliği, “bir kişinin alışkanlıklarının, alışkanlık sistemlerinin toplamı” şeklinde tanımlamaktadır (Tatlıoğlu, 2010:63). Kişilik, “insanın davranış ve düşünce kalıplarını, yatkınlıklarını, ruhsal gidişlerini, yeteneklerine düzenli şekildeki uyum sağlama durumudur”. Ayrı bir anlatım ile kişilik, bireylerin özlerine ve başkalarına karşı başlıca tutumlarını yansıtan geniş bir ifade şeklinde yansıtılmaktadır (Güney, 2011:61). Psikanalitik yaklaşım,

ayırıcı özellik yaklaşım, biyolojik yaklaşım, insancıl yaklaşım, davranışsal sosyal öğrenme yaklaşım, bilişsel yaklaşım olmak üzere kişiliği tanımlayan 6 genel yaklaşım bulunmaktadır. Psikanalitik yaklaşım bireylerin davranış tarzlarındaki seçkin ayrılıklardan, bilinçaltı düşüncelerinden mesul olduğunu anlatmaktadır (Burger, 2006:25). Davranışçı ruh bilimci Watson, kişiliği, “bir kişinin alışkanlıklarının, alışkanlık sistemlerinin toplamı” şeklinde tanımlamaktadır (Tatlıoğlu, 2010:63). Ayırıcı özellik yaklaşımını savunanlar karakterin ayırıcı niteliklerini içeren çok yönlü insan niteliklerinden bir kısmına sahip olduğunu savunurken, biyolojik yaklaşımı savunanlar karakterin bireysel ayrıcalıkları aydınlatmak için kalıtsal yatkınlıkları ve fiziksel oluşumlara önem vermektedir. Biyolojik yaklaşıma karşıt olarak insancıl yaklaşım, karakter ayrılıklarının başlıca sebeplerinin, bireysel sorumluluk ve kendini kabullenme hissini olduğunu göstermektedir. Davranışsal sosyal öğrenme kuramcıları, düzenli davranış şemalarını koşullanma ve taleplerin sonucu olarak açıklamaktadır. Bilişsel yaklaşımı savunanlar ise, davranıştaki ayrılıkları aydınlatmak için insanların bilgiyi düzenleme şekillerindeki ayrılıkları incelemektedir (Burger, 2006:25).

Kişilik ve değer ifadeleri farklı kavramlar olmasına rağmen, yapılan araştırmaların ve betimlemelerin bu tanımların birbiri arasında bağlantı olduğu söylenmektedir. Kişinin, zihninin çalışması, insan zihninin işleyişi ve bu işleyişi davranışa yansıtması anlamında bağlantılı olabilme durumu göze çarpmaktadır (Çalışkur, 2013:113). Boyutu en kapsamlı ifadelerden birisi kendilik, bir insanın eksiksiz isteklerinin, yaklaşımlarının, marifetlerinin, konuşma biçiminin, dış görünümünün ve çevreye uyumlu biçiminin, niteliklerini içeren bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bununla beraber dikkat edilecek olursa bu husus, karakterin kendine öz ve sistemli bir birleşim gerçekleştirmektedir (Baymur, 1993:253). Kişilik, insanın doğasında, duygu hâlinin, davranış şekillerinin, yatkınlıklarının, marifetlerinin ve diğer ruhsal özelliklerin hepsi kişisel ve gerçeklik bütünüdür (Erikson, 1984:108). Kişilik, ayrı durumlarda nispeten karar verebilir ve tepkileri içsel bir ifadedir. Ayrıca kişilik, hem biçimlenme hem de içeriğindeki unsurların bir kanalda taşıyabilen, eşit şekilde hem değişim için hem de kararlılık yönünden olanak sağlayan karmaşık ve canlı bir düzendir (Onur, 1995:94).

2.3.1.Kişilik Özellikleri

Kişilik özellikleri oldukça köklü ve ortaya çıkan davranışı betimleyen kişiye ait özellik olarak ele alınmaktadır. Son zamanlarda beş faktör modelini etkisi altına giren, kişilik özelliği bu modeli benimsemektedir. Kişilik özellikleri ayrışık şartlara uyan sadece durum kapsamında ayrı özellikler ortaya koyan niteliklerdir (Carr, 2016:70).Kişiler güncel hayatlarında oldukça çok sorunlarla karşılaşmaktadır. Sorunların neticesinde ise kişilerin birbirlerinde ayrı davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Kişilerin sorunlara karşı gösterdikleri tutum, davranış ve hisleri ürettikleri çözüme yansımaktadır ve bu da kişilik özellikleri ile alakalı bir durumdur (Dündar, 2009:140). Karakter özellikleri, çevresel etkenlerin ve gerçek etkenlerin psikolojik bir etkileşimin neticesinde ortaya çıkmaktadır. Kişilik özelliklerinde gerçek olana karşı çevrenin etkileşiminde ele alınan sorunun, sonrasında kesintisiz ve değişken sorular şeklinde takip etmektedir. Ayrıca ek olarak, davranışın her yeni ve bireysel-durumsal etkenlerin düzenli bağının bir neticesi olarak bildirmek, etkileşim içinde olan bir durum bütün olarak kabul görülmektedir. Bundan dolayı girişim halindeki davranış, hem bireysel hem de yaşanan çevresel bağlamda etkili biçimde öne çıkmaktadır(Çetin ve Varoğlu ,2009:55)

Kişiliği betimlemedeki güçlük, kişilik tanımının çok geniş yelpazesi olması ve ancak bu genellikle birey hakkındaki yargılardan kaynaklı olmasından dolayı ortaya çıkmaktadır. Kişi çok türlü ve ayrı seviyedeki özelliklere sahip olduğundan, bu özelliklerin tamamını bir arada ölçebilmek mümkün değildir (Özgüven, 2017:286).

Kişilik özelliklerinin seçkin ilkeleri şunlardır:

- 1- Kişilik bireyin yaşama çabası dâhilinde uyum edinmede kullandığı, kişiye has bir kavramdır.
- 2-Çocukların şahsına ait uyum davranışlarının amaçları onların hareketlilik ve hislerinde belirlemektedir.
- 3- Temel kişilik için zorunlu biçimler ancak, 4. Aydan itibaren başlar, bu vakitte de çocuğun uyum sürecinde şahsına has bir davranışı edinmesi için olgunlaşması yeterlilik göstermemektedir.
- 4- İlk yaşam boyunca göze çarpan farklı nitelikler, çocuğun daha sonraki yaşamında da kalıcıdır.

5- Kişilik genç odelasan veya erken olgunluk süreçlerinden önce, oturmuş duruma gelmeyen bir düzenlemedir(Koptagel-İlal, 2001).

Kişilik çalışmalarında kişiliği nitelendirmek için çoğunlukla niteliksel ölçekleri kullanmayı öncelik olarak seçmektedirler; böylelikle her kişiye verilen puan bir çizelge üstünde en düşük puandan en yüksek puana doğru sıralanmaktadır. “Kişilik özellikleri”, bir kişiyi diğerlerinden ayırır ve az çok düzenli davranışlar göstermesine sebep olmaktadır; tam tersine “kişilik tipleri”, davranışı dar bir düşünce ile açıklanmaktadır; başka kişilik tipleri ise niceliksel olarak açıklanmaktadır yani ya bir parçaya aittir ya da değildir. Kişilik özellikleri çoğunlukla ayırt edici özelliklere yoğunlaştığı için kişilik tiplerinden daha net bir açıklama yapmayı sağlamaktadır (Çalışkur, 2013:113). Yaşam, büyük ölçüde içerisinde bulunduğumuz şartlara uyum gösteren bir süreçtir. Uyum iki taraflı bir süreç olarak, bir taraftan yaşam süresince sürekli bir farklılaşma ve gelişme içerisinde olan kişinin kendisinde oluşan biyolojik, bilişsel, sosyal ve duygusal değişimleri kabul görerek, onlara uyumlu davranış ve yaklaşım göstermesini, çevresindeki diğer kişilerle olumlu ilişkiler kurmasını kapsamaktadır(Toy, 2006:21). Kişilik ve değer ifadeleri farklı kavramlar olmasına rağmen, yapılan araştırmaların ve betimlemelerin bu tanımların birbiri arasında kişinin zihninin çalışması betimlemelerde ve araştırmalarda, bu kavramla arasında insan zihninin işleyişi ve bu işleyişi davranışa yansıtması anlamında bağlantılı olabilmek durumu göze çarpmaktadır (Çalışkur,2013:113).

Kişilik tiplerini betimlemek tüm kişilerin davranışlarının gözlemlenerek bu kişilerin sınıflar şeklinde ayrılmasının başlaması ile betimlemeyi kolaylaştırmaktadır (Şenyuva, 2007).

Kişilik özelliği düşüncelerinin asıl teorisi, bir dizi kısıtlı biçimin, davranışın ve tecrübenin seçkin yönlerini betimlemesidir. Bu tür teorilerde, biri kişinin birtakım veya bütün bu özellikleri dâhilindeki boyutunun, kişiliğin belirli baskın taraflarıyla ilişkilendirilebileceği inancı temsil edilmektedir (Carr, 2016:70). Karakter, huy, benlik ve kimlik gibi kavramlar aynı anlamda olduğu bilinmektedir ancak kişilik kavramı çok daha geniş kapsamlıdır. Karakter çoğunlukla ahlak yönünden huy, mizaç ise genellikle duygusal ve davranışa önem veren kavramlardır. Benlik, kişinin kendine ilişkin anlama ve değer yargılarından oluşurken, kimlik ise bazen benlik ve kişilik kavramlarının yerine kullanılmaktadır.

Kişilik kavramı kişi büyüdükçe ve olgunlaştıkça değişime de uğramaktadır (Ersevîm, 2008:163). Allport'a göre kişilik insanın çevresinde kendine ait bir model olmasını sağlayarak psikolojik fiziksel güçlerin dinamik şekilde imgenmesidir. Bu tanımlara göre kişileri birbirinden ayırabilen iki başlıca özellik vardır. Birinci özellik, biyolojik farklılıkları içeren Mizaç, ikinci özellik ise psikolojik farklılıkları içeren karakter kavramlarıdır (Ankay, 1998:28). Bir başka anlatım ile kişilik tanımlarının bir kişinin nesnel ve öznel tarafları ile diğer kavramlardan farklı olan duygu, düşünce, yaklaşım ve davranış özelliklerinin tamamı anlaşılmaktadır (Ersevîm, 2008:164).

Kişilikte kalıtsal faktörlerin önemi çevresel etkenleri inkâr etmek anlamına gelmemelidir. Bunlar birbiri ile etkileşim halinde olup uzun süreçte çevresel faktörlerin kalıtımı etkisi altına alarak, değiştirdiği bu oluş an durumun yine kalıtım etkisi ile yeni nesillere aktarıldığı ifade edilmektedir (Ankay, 1998:29). Kişiliğin gelişmesinde en etkin yapı taşlarından birisi özgüvenini ne vakitte ne şekilde geliştirerek pekiştirdiğini algılamak için çocuğun doğduğu andan hayatının son senelerine kadar ne şekilde gelişmeye katkı sağladığını göz önünde tutmak gerekmektedir (Ersevîm,2008:164). Bireylerin, kişilik özellikleri ile etkileşen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin kişiler üzerinde bıraktığı etkisiyle kişilerin kişilikleri oluşmaktadır. Çoğunluklu olarak kişiliğe etki eden faktörler, kalıtsal, ruhsal, ailevi, sosyal –kültürel ve coğrafi-fiziki faktörler olarak sıralanmaktadır (Yıldırım, 2014:6). Kişiliği belirlemek, kişinin davranışının incelenmesidir. Başka bir deyiş ile kişiliği ölçebilmenin başlangıç noktası, kişilerle ilgili değerlendirme yapılabilmesidir (Parlak ve Koçoğlu Sazkaya, 2018:151). Kişilik kavramı, insanı diğerlerinden ayıran uyum özellikleri ile kişinin kendine özgü özellikleri kapsamaktadır. Bu özellikler kişinin zihinsel incelemelerini esas alarak iç ve dış çevreye uyum için geliştirdiği duyum, düşünce ve eylem örüntülerinden oluşmaktadır. Örüntüler, sabit durumlarda belli ruhsal tepkime gösterebilme güçleri, engellenerek ve çatışma karşılığında yerleşmiş problem çözme biçimleri ve savunma mekanizmalarıdır (Öztürk ve Uluşahin, 2014:94-95). Zamanla kişilik özelliklerini ölçebilmek için kişilik envanterleri, model geliştirilebilmek ve kişilik teorilerine dair de pek çok araştırma yapılmaktadır. Yapılan çalışmaların ardından kişilik tipi ile alakalı karşımıza çıkan bu tanım uygun görülmektedir. Kişileri ve kişilerin neyi niçin düzenlediklerini algılamayı sağlayan, kişinin kendine göre önceliklerindeki gerçek ilgilerini kavramayı sağlayan gerçeküstü bir düzendir (Balkıs, 2003). Kişilik, insanların duygu, düşünce ve davranış gibi ruhsal

tepkime ayrılıklarını belirleyen ve yalnızca yaşanan anı, içinde bulunulan yaşamsal durumu veya sosyal koşulu ile bildirilmeyecek biçimde devamlılık gösteren özellikler ve yatkınlıklardır (Taymur ve Türkçapar, 2012). Kişilik üç ana biçime ayrılmaktadır. Bu üç ana biçim: mizaç, karakter ve benlikten oluşmaktadır. Karakter arası ayrılıklar bu nitelikler arasında farklılıkları netice olarak söz edilmektedir. Kişiliğini etkileyen tarafları yalnızca bu üçü ile kısıtlamak muhtemel değildir. Yalnızca bu üç ifadenin kişilik için tamamlayıcı üç doğrultusu olduğundan söz edilmektedir. Kişi, insanın kalıtsal yapışılışında var olan ve çevrenin şartlarına ilişik olarak ortaya konulan yatkınlıkların bütünüdür. Bu boyutta kişi, bireyin yaşamsal yapısının ‘başlıca veri’ şeklinde kabul edilen bir tanımdır. Bireyin kalıtım ile edindiği organik yapıların(dolaşım, boşaltım ve sinir düzeni, salgı bezinin oluşması ve çalışması), akıllı, kalıtım ile işleyen ruhsal hazırlıkları(huy, dikkat, hafıza ve hayal gücü) yaşam boyu varlıkları sürdürebilen ‘karaktere ait’ özellikleridir. Böylelikle bireylerin, kişiliğin bütünü ve sağlamlığının düzenlediği söylenebilir. Karakter ve benlik ifadelerinin çoğunlukla eş anlamlı kullanılıyor olmasının nedeni budur (Usal ve Kuşluyan, 2006).

2.3.2. Kişilikle İlişkili Kavramlar

Karakter Kavramı

Kişilik, karakter ve mizaç şeklinde iki bileşen olarak ortaya çıkmaktadır. Karakter, bireyin çevreye olan görüşü, algısı ve yaşamla başa çıkma şekli olarak tanımlanmaktadır. Algılamaların ve sosyal çevrenin karakter gelişmesinde önemli işlevi bulunmaktadır. Mizaç ise doğuştan var olan, daha yaşamsal temeli olan yetenekler ile ilişkili davranış yatkınlıklarıdır (Öztürk ve Uluşahin, 2011:94-95). Karakter, kişilikle eş manalı bir kavram olarak kişiliğin ahlak boyutunu içermektedir. Çevreden gelen tepkiler, çocukların sergilediği davranışlarda büyük bir öneme sahiptir. Karakterin şekillenmesinde çocuğun davranışlarında çevreden gelen uyarıcılara verdiği tepkiler önemli görülmektedir. Karakter bireyin içinde bulunduğu çevreden sosyal değerlerinden ve ahlaki kurallarından oluşmaktadır. Karakter çocukluktan

itibaren aile, okul ve çevrenin etkisi ile gelişmeye şekillenmeye başlamaktadır (Deniz, 2016:223). Karakter ise bireye ait davranışların tamamı olup bireyin fizyolojik, duygusal ve zihinsel dinamikliğine çevreden gelen değer yargılarından oluşmaktadır. Genetik, bedensel özellikleri belirler bedensel özelliklerde insanın özelliklerine etki etmektedir. Kişiyi kökünü oluşturan kişilik hakkındaki son bilimsel gerçeklik çevre, kültür ve ebeveyn rollerini, özgüven gelişimi ve sağlam kişilik gelişmesinde inkar edilememektedir (Ersevîm, 2008:164). Çoğunlukla içinde bulunulan toplumda iyi, güzel ve doğruyu öncelikle seçmek pozitif olarak değerlendirilmektedir. İyi, güzel ve doğru zamanla yaşadığın topluluktan topluluğa ve gruptan gruba farklılaşabilir ancak kişi hakları ve eşitliğin etkisindeki toplum prensipleri ve değerleri her toplulukta ve grupta varlığını sürdürmektedir. Çünkü değerlerin ve kuralların kişinin kendisi ve çevresi ile uyum içinde, çatışma yaşamadan yaşamını sürdürebilmesi önemlidir. Kişi, ahlaki kurallarını ve toplumun değerlerini önemseydiği ve etkili bir davranış organizasyonu içerisinde, benimseyerek davranışta bulunduğu vakit karakter oluşmaya başlamaktadır (Deniz, 2016:223). Allport 'un savunduğu açıklamaya göre karakter, kişilerin ortaya koyduğu eylemleri, düşünceleri inceleyen ve geleneklere uygun stabil değerler yargısından oluşmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2009:290). Toplum, kültürel ve kişilerin kendi duygularını ve düşüncelerini yaşadıklarını çevreleyen karakter kavramı için genetik faktörlerin etkin olmadığı düşünülmektedir (Şenyuva, 2007). Karakter, kişiliği ahlak doğrultusunda belirten, bazı değer yargılarının kökleşmesi ile gelişerek kişiliğin devamlı tutarlılık göstererek, kalıplaşmış niteliklerini göstermek için kullanılan bir kavramdır (Gençoğlu, 2006). Kişilik üzerine yapılan araştırmaların başka bir ortak noktası ise kişiliğin; karakter, mizaç ve zekâdan oluşmasıdır. Biyolojik olarak bireyde olan mizaç olarak kabul edilirken, karakter ise kültürel ve sosyal çevreden etkilenmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2015:407). Başka bir anlayış ise mizaç(huy) bireyin yaşayarak deneyimlediği, birçok şekilde tanımlanabilen kavram olarak ifade edilmektedir (Burger, 2006:23). Karakterin etik bir ifade olması söylenebilmektedir. Ahlak değerlerinin bağlanma ve bununla beraber düzenli, oldukça istikrarlı bir davranış sunma hali daha çok kişiliği, karakterin bütünlüğünde toplanmaktadır. Güvenilir, övünme, cömert ve özveri gibi kendilik niteliklileri toplum tarafında iyi ve kötü olarak yorumlandıklarından dolayı karakteristik nitelikler kabul edilmektedir. Karakter gelişimi bir aksaklık olması, düşük kendilik yönetimi, kişilik bozukluğunun bütünü kişilerde bulunan ortakçı bir

niteliktedir (Tatlıoğlu, 2013:131). Karakter ise; çevreden ve yetiştirilmeden etkilenen gelişmekte olan, öğrenilmiş yaklaşımlardır, dolayısıyla gittikçe değişiklik yapmak niteliklerini içermektedir (Sayın ve Aslan, 2000:277).

Mizaç (Huy) Kavramı

Mizaç gelişimdeki ilkelerin yoğunlaştırdığında, her çocuğun kişiye özgü bir kısım mizaç örüntüsü ile dünyaya gelmediği görülmektedir. Şöyle ki bu boyut çocuğun hayatı boyunca gözetlenebilmektedir. Buna eş olarak gelişimin başka alanlarında oluşması gibi, mizacı belirleyen aile, sosyal, kültürel ve çevresel etkiler gibi dış etkenlerin etkileşme altındadır (Şenyuva, 2007). Kişilik kuramı, kalıtım olarak birbirlerinden özerk, yaşayış süresince orta dönemde durgun, sosyal ve kültürel etki karşısında değişmeyen olayları ve algısal bellekteki ifade öncesi yakınlıkları içeren dört adet mizaç içermektedir. Bu mizaç biçimleri, değişim, tehlikeli veya cezanın, ödülün yanıtı olarak çağrışımsal algılamada kişisel farklılıklara uygun olarak betimlenmesidir (Sayın ve Aslan, 2005). Davranış biçimlerinin kalıtsal olduğunu göstermektedir. Genel eylemin tutumu oldukça programlı olduğu ve kişinin hayatı süresince kişilik özelliklerinin ilerleyişine etkileri öne sürülmektedir. Kişiler belli davranış türlerine karşıt olarak, geniş davranışlarla hayata gelmektedir. Psikologlar bütün davranışsal yönelmelere ‘Mizaç’ adını vermektedir. Mizaç ön araştırmaları incelendiğinde yetişkinlerin ve çocukların uygulanabilecek biçimde genişlemiş olduğu kabul görmektedir. Bir Mizaç biçimine göre; mizacın 3 uzanımı olduğu ifade edilmektedir. Bu boyutlar duygusallık, sosyallik ve faaliyettir. Duygusal boyutu, duygusal tepkimelerin etkililiğini açıklamaktadır. Etkinlik(faaliyet) bireyin bütün kuvvet düzeyini açıklamaktadır. Sosyallik kişilerin başkalarıyla yaklaşma ve etkileşimde bulunma şeklinde anlatılmaktadır (Deniz, 2016:223).

En ilkel kişilik çeşitleri kuramlarından birisi milattan önce 5. yüzyılda Hekimlik iliminin Hipokrat yemini tanıtan yunan hekim Hipokrat sayesinde oluşturulmaktadır. Hipokrat kişinin bedeninde 4 ana sıvı ya da salgı var olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Salgıların hepsi kendine ait bir çeşit his, davranış uyumu anlamındaki belirlenen bir mizaç ile bağlantısı kurulmaktadır. Milattan sonra ki 2.yüzyıl da farklı bir hekim Galen insanın kişiliğinin bedenindeki hangi salgının daha etkin olması ile ilişkilendirilmektedir. Kişilerde Galenin ilişkilendirdiği teoriyi ortaçağ süresince ve

asırlarca inanmayı sürdürmektedir. Fakat modern yüzyılda yapılan çalışmalar teoriye katkı sağlamamıştır (Gerrig ve Zimbardo, 2015:407).

Araştırmacılar mizacın devamlılık gösterip göstermemesinde çocuğun kalıtsal nitelikleri ile çevre arasında olan etkileşimin bir sonucu olduğuna vurgulanmaktadır. Çocukların mizacı ile ev ortamı arasında olan uyumluluk, sağlamlık gelişimin anahtarı olduğuna inanan araştırmacılar zor bir çocuğun ailesi mutlu, kararlı ev hayatı edindiğinde çocuğun negatif davranışları yaşı ilerleyince eksilmekte olduğunu ileri sürmektedir (Deniz, 2016: 225).

Kişiliği betimleyen ifadeler anlam olarak birbirinden farklı olsalar da fonksiyonel yönüyle birbirini tamamlayan kavramlardır. Bu kavramlar, karakter ve mizaçtır. Kişilikte mizaç yapısının cinsiyet, yaş, kalıtım gibi yaşamsal yani içeri etkenlerinin yanı sıra; bilgi, aile, yetiştirme, inanış, çevre gibi dışsal etkenlerin etkileşmesi sonucu ortaya çıkan devamlı ve düzenli bir işleyişin tamamıdır. Kalıtsal olarak mizacın biçimlenmesi, birkaç karakterin oluşması ile şekillenerek farklılaşabilmektedir. Bu nedenle kişilik, doğuştan var olan mizaç ile sonradan kazanılan karakterin bütünleşmesiyle oluşmaktadır (Özcan, 2018 :13).

Neşeli mizaç tipi bedensel ve ruh sağlıkları iyi halde olup genellikle neşeli, ümitli, coşkulu ve yaşamlarından keyifli bireylerdir. Kızgın mizaç tipinin ise hırçın, havai, umursamaz bireysel özelliklerinden değinilmektedir. Kızgın mizaca sindirim esnasında safradan salgılanmakta olan safran (öd) seviyesinin çok fazla olmasından dolayı sebebiyet olduğundan düşünülmektedir. Yetişkin insanların kişilikleri kalıtsal ve çevrenin katkısıyla belirlenmektedir. Mizaç çevreyi etkilemektedir çevre ise huyun düzenli kişilik nitelikleri döngüsünü belirlemektedir ancak yine her çocuk ailesinin ve çevrenin etkisinin olmadığı bir biçimde önceden belirlenen bir kişilikle yaşama gelmemektedir (Deniz, 2016:225).

Üçüncü mizaç soğukkanlı, akciğer iltihapları ya da soğuk algınlığı boyunca salgılanan mukus ya da otantik bir nitelik olarak salgılanan üst seviyedeki mukus salgısı yavaş hareket ederek, konforlu ve serinkanlı eylemler gösterildiğinden neden olduğu düşünülmektedir. Bugün hiç herkes, durgun, sıkıcı, gayretli olmadığından kişileri ciğerlerinde çok fazlaca mukus salgısı olduğu düşünülmemektedir. Ama bir ihtimal de herkes bu kişilerin serinkanlı mizaçta olduklarını düşünülmektedir. Dördüncü mizaç, melankoliktir. İfadenin güncel benzetimlerden öngörü de bulunulduğunda mutsuz, depresif, yansımali ve karamsar kişiler olarak tanımlanmaktadır. Melankolinin

yaşamsal kaynağı, kara safran olarak tanımlanmakta olan bir organın suçlu işleyişinden olduğuna inanılırdı ama bu görüş orta çağların ardından terk edilmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2015:407).

Mizaç ve karakter yalnızca kişiliği isimlendirmek için kullanılan kavramlar değildir. Mizaç, kişiliğin romantik alt aşaması ve bir sıra seçkin nitelik şeklinde ortaya çıkarken, karakter ise önemli örüntünün yaşam deneyimlerinden ne türlü etkilendiğini yansıtmaktadır. Bu mizaç-karakter etkileşmesi sonucu ise kişisel ayrılıklarla birlikte kişiliği düzenlemektedir. Ardından meydana gelen karakter modelleri; aile içerisindeki sosyal yaşayışının, kişiye ait tesadüf yaşam deneyimlerin, sosyal ve kültürel etkileşmelerin yanında demografik değişkenlerin ne türlü insandaki bütün yatkınlıkları meydana getirdiği vurgulanmaktadır. Başlangıçta biricik olarak var olan mizaç, ilerledikçe kişilikle biçimlenmekte ve farklılaşmaktadır (Özcan,2018:13). Günümüzdeki araştırmacıların mizacı yorumlarken, eşsiz şekillerde anlatım edilebilen ve bireyin geçmiş tecrübelerine ilişkili olarak başka kişilik niteliklerine dönüşebilen, eksiksiz davranış ve duygu hâli olarak ifade edilirken; Eysenck ise kişiliği farklılık ve fiziksel olarak açıklamaktadır. O'na uygun, içe ve dışa dönük arasında oluşan ayrılığı kalıtım belirlemektedir (Burger,2016,:353). Kendilik, zamanın bireylere birer yaşamsal ve sosyal nitelik olarak yüklediği ve belli bir vakit dâhilin de sürekliliğini savunan ruhsal etkinliklerinden ayrılıkların ve ortaklıkların tamamını belirleyen yatkınlık ve karakterlerin tümüne verilen bir isim olarak betimlenmektedir (Eroğlu, 2010:206). Yetişkin karakterleri hem kalıtsal mizaç hem de çevre etkisiyle belirlenmektedir. Ayrıca mizaç çevreyi etkilemekte çevrede mizacın kararlı kişilik niteliklerine dönüşmesini şekillendirmektedir. Benzer mizaçla dünyaya gelen iki çocuk ileri zamanlarda çok ayrı iki yetişkin olabilmektedir. Fazla hareketli olan bir çocuk hırçın, başarılı ya da çevik bir yetişkin olması olasıdır ancak bu çocuğun başarısız ve ilgisiz olması beklenmemektedir. Bir çocuk ailesinin üzerine istediklerini yansıtabileceği boş bir levha olmamalıdır. Ancak yine hiçbir çocuk ailesi ve çevrenin etkileşmesinin olmadığı ve daha önceden belli olan bir karakter ile dünyaya gelmemektedir (Burger, 2016:356).

Mizaç genellikle süreklilik arz edebilen bir yapı ile oldukça istikrarlı eğilimlidir ve kalıtım tarafı mevcuttur. Bireyin davranışları, düşünceleri genel yatkınlıklarını yansıtmaktadır. Mizaç, kişinin özgünlük gösteren yaklaşımları sonucunda bireysel olan davranışlar ve düşünceler şeklinde incelenmektedir. Mutlu, serinkanlı, ani

kızabilen, cılız kişilik gibi betimlemeler, kişilerin mizaç kısmını tasvir için biçimlenmektedir. Mizacın şekillenmesinde fizyolojik özellikler fazlaca büyük yer tutmaktadır (Erdoğan, 1997:239).

Yetenek Kavramı

Yetenek, bireylerin sosyal yaşamda tanınmasına yardımcı olarak kişiliklerinin gelişim göstermesini sağlamaktadır. Yetenek, kişilerin kendilerine güven duygularını artırdığı gibi, sosyal itibar kazanmalarına da desteklemektedir (Güney, 2011:65). Gündelik hayatta fazla kullanılan “yetenek” sözcüğü, iş yaşamı düşünüldüğünde örgütler için seçkin bir kavrama dönüşmektedir. Yetenek aynı zamanda zafer, beceri, önderlik, pratiklik, düş gücü ve zamanı mükemmel kullanabilme gibi nitelikleri kapsayan bir kavramdır. Yani kişinin belli bir zaman dâhilinde, işleri daha hafif ve yaratıcılığını ortaya koyarak ve başarıya erişmede çevredeki bireyleri de harekete geçirebilme kabiliyetidir (Doğan ve Demiral, 2008:146). Yetenek bireyin belli ilişkileri kavrayarak, tahlil ederek, çözüm bulmak, sonuca erişmek gibi bilişsel özellikleri ve bazı doğruları gerçekleştirebilmesi biçimindeki fizyolojik niteliklerin toplamıdır. Bu boyutta yetenek, insanların davranışlarını örgütlemeye faydalandıkları zihinsel ve fizyolojik becerileri olarak düşünülmektedir (Yıldırım, 2016:44). Yetenek için yapılan ifadeler araştırıldığında; yeteneğin davranışla alakalı olması, potansiyel bir düzenleme kabiliyetini kapsadığı, doğuştan olduğu ve fizyolojik kapasiteyi ifade ederek, uyum sağlama ile alakalı olarak ve çoğunlukla kalıtsal olarak gelen bir zorluk olarak kabullenilmektedir (Ceylan, 2007:5-6).

Benlik Kavramı

Benlik, kişilerin kendilerine bakış açısından belirlenmektedir ve insanların davranışına önem veren değer yargıların, amaç ve idealler sonucu bir düzenlenmesidir. Kişilik ise, benlik ve kimlik ifadelerini içerisinde taşıyan kişiye ait ayırıcı bütün niteliklerdir (Öztürk, 1997:56). Benlik kavramı bireyler arasında olan benzer ve ayrılıkları ortaya çıkarmaktadır. Kişi çevresinde olan nesne ve olguları idrak eder, tasarlar, sezgiler, ne türlü tepkide bulunacağını düzeleceğini, gereklilik durumunda davranışlarını yeni baştan biçimlendirmektedir. Kişilik bir sistematik bir olgu olarak düşünülürse: benlik

ifadesi bu sistemin seçkin bir parçasıdır. Kişiliğin kişi, kendini gerçekleştirme imkânı çok yüksektir (Kültür, 2006). Benliğin incelenmesi ile ortaya anlaşmazlık ve problemler çıkmaktadır. Benlik ifadesi, çoğunlukla, devamlılık ve düzenlilik sürdürürse belirli bir esnekliği bulunmaktadır. Sert bir benlik ifadesi, kişiyi sendeleterek düş kırıklığı yaşamasına, esnek benlik kavramı geliştirmeye açık görülmektedir (Yörükoğlu, 2004:4-5).

Benliğin araştırılması görüşünün en baskın savunan ilk kişi William James'tir. Benlik çalışması 3 tane bileşenden oluşarak belirlendi: maddesel ben (çevredeki bedensel objelerle beraber maddeye dayalı öz) ,sosyal ben(başka insanların sizi ne şekilde gördüğüne ilişkin sizin farkında olmanız) ve manevi ben(istisnai his ve görüşleri izleyen öz)'dir. James'e göre kişiliğinizle ilişkili kurduğunuz her şey, Ben'in parçası durumuna gelmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2015:428). Benlik kavramı, ruh bilim üstüne fazla araştırılan mevzulardan biri olmaktadır. Kişilik, insanı diğer kişilerden ayırt eden niteliklerin hepsi olması sebebiyle bu ifadeyi açığa çıkarabilmek için fazlaca kuram geliştirilmektedir. Kuramlar, önemli olan psikoanalitik, sosyal öğrenmeler, kendilik ve bireysellik yaklaşımı, olarak dört farklı yaklaşım ruh biliminde yer almaktadır (Keskin ve Yapıcı, 2008:21).

Benlik ifadeleri ruh biliminin canlı kuramlarında merkezî noktasındadır. Freud'un kuramında psikoanalitik sağaltımında benlik ve iç görü önemli kavramlardır. Jung, benliğin bütünüyle gelişim göstermesi için bireyin bilinç ve bilinçaltı bütün niteliklerini tamamlayarak benimsemesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Benlik kavram olarak, özüne dönüp ve kişiler arası eylem ve oluşumları güdüleyen, tahlil eden, biçimlendiren ve bunlara aracı olan canlı bilişsel bir yapıdır (Gerrig ve Zimbardo, 2015:428). Benlik, bilişsel, duygusal, fizyolojik görüşlerin canlı bir örgütlenmesidir. İnsanın kişiliği yaşamsal ve ruhsal etkenlerin etkisiyle oluşmaktadır Ayrıca kişinin kendine ait, diğerlerinden ayrı yanlarını belirlemektedir (Gürün, 1991: 86).Kendilik ise, kişinin öz kişiliği ile ilgili inançlarının tümünü, bireylerin kendisini tanıyabilme ve değerlendirebilme biçimidir. Ayrıca başka bir görüşle kendilik, kişiliğin subjektif tarafıdır. Benlik, insanların iç varlıklarını oluşumundan ötürü kişilik gibi tanımlanması zor ve karışık bir ifadedir (Güney, 2011:63).

2.3.3.Kişiliği Belirleyen Faktörler

Kişilik bir vakit dilimi içerisindeki eylem türü olarak görülmemektedir. Kişilik eski, mevcut zaman diliminin ve gelecek zamanın düzenlediği bir bütündür. Kişi, alışkanlıklarının devamı şeklinde işleyen bir yapıya, gelecek ile uyumu sağlayabilen niteliğe sahiptir. Bu boyutta kişilik, geçmiş yaşayışların izleri ve mevcut zaman ile uygulama ve geleceklerin başlıca merakı ile oluşacaktır (Özyeşil, 2011). Sosyal yaşamda bireylerin ne türlü davranışları, düşünceleri, sevilip, sevinecek, giyineceklerine etkili etkenlerin tamamıyla kişiliğin şekillenmesinde etkili olan etmenlerdir (Güney, 2000: 57).

Kalıtım ve Bedensel Yapı Faktörleri

Kalıtım, bireyin biçimlenmesinde son derece büyük bir etkindir. Gelişimin her aşamasına kalıtımın etkilediği görülmektedir. İncelemeler, birkaç insan özelliklerinin kalıttan gelen yapıdan etkisi olduğu saptanmıştır. Kalıp, konut, bedensel görünüş, bilişsel kapasite gibi nitelikler, genetik yoluyla aktardığımız özelliklerdir. Birey yaşamını etki eden en seçkin iki başlıca alternatiflerden birisi genetik, diğeri ise içerisinde bulunduğumuz çevrenin etkileridir. Genetik etkenler, bedensel özellikleri, kişilik niteliklerini etkilemektedir (Kulaksızoğlu, 2011:109). Kalıtımın, bedensel özelliklerimizin yanında akıl, kişilik ve bilişsel bozukluklar gibi ruhsal niteliklerimize de etki ettiği ilk kez Darwin tarafından ortaya konulmaktadır. Niteliklerimizin bir nesilden başka nesile geçmesi genetik olarak betimlenmektedir (Morris, 2013:375).

Bireyin taşımış olduğu özelliklerden nelerinin kalıtım ile geçtiğini belli olarak ortaya atmak şimdi için olası değildir. Kişiliğin, hem bilişsel hem fizyolojik hem de bazı ruhsal yönlerinin genetik ile geçtiği bilinmektedir. Yalnızca, bunun gibi niteliklerin kesinleşmesi, sosyo-kültürel ve başka etkenlerin de etkilediği bilinmektedir. Kişinin bedensel yapısıyla ilgili ten, saç ve göz rengine, boya, ağırlığa, iskelete, zekâya, heyecan, duygusal, karşı koyabilme, direnmek, gibi, genellikle fizyolojik, kısmen de bilişsel ve duygusal niteliklerde genetiğin payı nispeten yüksektir. Buna rağmen, kişilerin belli bir sosyal yapılar ve fiziksel çevre içinde yaşayışlarında dolayı daha sonra öğrendiği davranış şemalarında genetik payı fazla küçüktür (Eroğlu, 2010: 207). Kişilik ile alakalı yapılmış kuramsal incelemelerin genelinde, kişiliğin edimsel

niteliklerinin tanımlanabilmesi, genetik ve buna ilişik tüm ruhi özelliklere dayandırılmaktadır. Genetik niteliklerin kişiliği belirleyebilme ölçüsü ise, kişiden kişiye göre farklılaşmaktadır. Zihinsel niteliklerin ve davranış meyillerinin ortaya konulmasında kalıtsal özellikler kayda değer bir etken haldeyken, değer yargılarının, inanış ve idealin şekillenmesinde kalıtsal etkenlerin payı oldukça az, sosyal, kültürel ve başka etkenlerin etkisinin daha dinamik olduğu görölmektedir (Aktaş, 2006).

Sosyo-Kültürel Faktörler

Çevre şartları içinde kişileri en çok etki eden etken, kişilerin içinde yaşamış oldukları çevrenin sosyal ve kültürel nitelikleridir. Her insan, yaşadığı kültürden dolayı yoğun bir biçimde etkilenmektedir. Genellikle kişilerin, bir kısım kişilik özellikleri, bir seçim olasılığı gerçekleşmeden, olumsuz bir biçimde kendinin yaşadığı kültürünü çok yönlü öğeler tarafından biçimlendirilmektedir. Çocuklar doğduğu andan başlayarak türlü sosyal boyutlar ve ilişkiler içinde oluşan, bunlardan etkilenecek kişiliğın gelişimine katkı sağlamaktadır. Her kültürde kendine ait ayrı yargılar ve davranış şekilleri bulunmaktadır. Böylelikle kültür, sosyalleşme süreci ile kişilik gelişimini etkilemektedir (Eroğlu, 2010:209). Kişisel edimlerimizin çoğu içinde yaşanan çevrenin etkisi kültürün yansıtıcı etkisi bulunmaktadır (Kulaksızoğlu, 2011:111). Bütün kişiler, genetik ve çevre koşulları arasında birbirleri ile etkileri neticesinde ortaya çıkan gelişmeler ile beraber olgunlaşarak belirli bir kişilik özelliğini edinilmektedir. Çevre şartları içerisinde insanları en çok etkileyen faktör, bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyo-kültürel özellikleridir. Bu etkilenme neticesinde tek biçim eylemlere sahip olmaktadır (Aktaş, 2006). Sosyo-kültürel çevre, çoğunlukla birbirine benzer eylem şemalarının ortaya konulmasını sağlayan seçkin bir etkidir. Belli davranış şemalarının ortak karakter şeklinde dışa vurumu, bir kültürün içerisindeki insanların çoğunluğunun ortak kendilik niteliklerine sahip olması hâlinde temin edilmektedir ve bu noktada “ulusal karakter” ifadesi ortaya atılmakta ve ilerlemektedir (Eroğlu, 2010:213). Toplumun, kişileri yaşamın ilk zamanlarından başlayarak gerçekleşmesi ve davranışa aktarılması, böyle bir koşulda gelişen insanların, açık, derin, kalpten ve girişken karakterler geliştirebilmeleri zor kabul edilmektedir (Yılmaz, 1998).

Sosyal Yapı ve Sosyal Sınıf Faktörü

Kişinin içerisinde bulunduğu sosyal kısmın boyutu bireyin kişiliği için oldukça önemli görülmektedir. Eğitim, meslek, ekonomik boyutları şeklinde sosyal araştırmalar toplum kısımlara ayırmaktadır. Bu biçimde sınıflara ayrılması üç farklı şekilde düzenlenmektedir: Ayırımlardan birisi toplumu, orta şekilde ve alt şekilde sosyal kısımlar olarak düşünülmektedir. Toplumsal hayatta, belli bir kültürel eser içerisinde ayrı alt kültürler olabileceğine, başka sosyal kitleler bulunduğuna göre bu alt kültürel niteliklerin de farklı farklı kişilik biçimleri sebep olacağı kabul edilmektedir(Aktaş, 2006). Bireyler toplumsal yaşayışları süresince, birçok sosyal kısmın içerisine girmekteler veya yer almaktadırlar. Bunun en mühim belirleyen toplumsal sınıf etken olmaktadır. Bu yüzden bireyler bağlı oldukları insancıl kısımlara uygun mahalle, senaryo, mektep, donanım ve çalışma arkadaşları seçmektedir. Bunların hepsi kişinin karakterinin şekillenmesinde ve farklılaşmasında etken unsurlardır (Güney,2000:59). Kişiliğin biçimlenmesinde, ayrı bir seçkin etken de kişinin bağlantılı olduğu toplumsal sınıf etkilidir. Kişinin, alakalı olduğu insancıl kısmı, onun öğrenim durumlarını, hayat biçimini, görüşüne ve ilgilerini, tüketim görünüş ve türlü bireysel niteliklerini etkileme durumundadır (Eroğlu, 2010:213).

Aile Faktörü

Kişiliğin şekillenmesinde en seçkin çevresel etkinin aile olduğu kabul edilmektedir. Aileye özgü davranışların kazandırılmasındaki işlevi olan iltifat ve cezaların kaynaklanabildiği ve kullanılabildiği seçkin ortamdır. Çocuklar genellikle bir kısım yaklaşımları, hem de bireysel birkaç davranımları, ebeveyni benzer şekilde öğrenilmektedir (Kültür, 2006). Kişinin karakterini biçimlenme döneminde ailelerin gerçekleştirdiği eğitim sistemi ve aile büyüklerinden model olacak niteliği farklı bir kendilik oluşum faktörüdür (İstengel, 2006). Demokratik benlik yapısına sahip aileler bu bilinç ile çocukların aldıkları bazı kararlarında serbest bıraktıklarından, bu kişiler ilerde karar verme aşamasında daha özgür hareket edebilecektir (Yılmaz, 1998). Aile içerisindeki bağlarda çocuklar, ailelerinden sahip oldukları yaşlara göre, ayrı edimler öğrenebilmektedirler. Çocuklar geliştikçe, aileler davranışlarında daha temelli kişilik özelliklerini betimlemektedir (Hortaçsu, 2012:82-83). Ailelerin toplumsal ve

ekonomik gidişi, çocuğun sosyal gelişimini, farklı biçimlerde etkilemektedir (Binbaşoğlu, 1992:2-3). Kişiliğin biçimlenmesinde birçok nitelik, bilerek veya bilmeyerek yaşanan çevreden, aileden kazanılmaktadır. Bireylerin başka kişilerden beklentilerinin niteliği, doyum olması, sezgilerini anlatım şekli ve duygusal tutarsızlıkları analizlime usulleri, imgesel ve çeşitli ilgilerin, niteliği ve heyecanlılığı, sınırlandırma ve kabahatli olma duyguları genellikle aile içerisinde ki ilişkilerin biçimlendirilmesi kişilik ilkeleridir (Eroğlu, 2010:211). Ebeveynin çocuğun, psikolojik ve fizyolojik açıdan pozitif gelişmeleri edinmelerini sağlayan başlıca bir kurum olduğuna, dikkat çekmektedir (Kulaksızoğlu, 2011: 117-118).

Kişiliğin biçimlenmesinde en değerli çevresel neden ailedir. Aile, bireysel davranışların edinilmesinde etkisi olan iltifat ve cezaların etkilendiği ve uygulandığı belli başlı ortamdır. Ayrıca bilhassa en başta çocukluk yıllarında gözlem yoluyla öğretim eğitimi sebebiyle zorunlu olan şema ya da örnekleri sağlamaktadır (Eroğlu, 2010: 211).

Coğrafi ve Fiziki Faktörler

Coğrafi çevrenin içinde ki iklimin, doğa ve yaşam sürülen kesimin fiziki koşullarının bireylerin kişilik nitelikleri üzerinde seçkin etkileri bulunmaktadır. Ayrıca coğrafi çevrenin ve fiziki koşulların doğrudan etkileri beraberinde anlaşılan en çok dolaylı etkileri bulunmaktadır. Şu nedenle kişilerin kişilik biçimlenmesinde tesirli diğer etkenler üzerinde, hem de o toplumun antropolojik yapısı ve yansıttığı kültürün etkisi ve coğrafyadan gelen etkileri fazla olduğu bilinen bir mevzudur. Mesela, soğuk hava koşullarında yaşayan kişilerin keskin ve cansız mizaçlı, sıcak hava şartlarında yaşam süren insanların hızlı farklılaşan duygusal yaklaşımları ve daha gevşek, yumuşak mizaçlarının olduğuna dair bir düşünce bulunmaktadır (Eroğlu, 2010: 214).

Diğer Faktörler

Kişiliğin şekillenmesinde yalnızca kalıtım, kültür, yapı, aile ve coğrafi etkenlerin etkisi yoktur. Bunlardan hariç medya, yetişkin grubunun ve doğum aşamasındaki etkileri söz konusu olmaktadır. Alfred Adler'e kişinin doğum anı da benlik üzerinde etkilidir. Bu

yaklaşımı göre, ilk dünyaya gelen çocuk diğerlerine göre daha zeki ve kabiliyetli olmaktadır ve kolaylıkla sosyal birliktelik kurabilmektedir. Kişilerin, kendilik gelişiminde belli başlı ruhsal ihtiyaçları şu şekildedir: Sevgi isteği, ait olma beklentisi, serbestlik isteği, başarı ihtiyacı, yazgı ihtiyacı, kişinin değerlilik ihtiyacı ve yaşamın tüm süresince kavratılmakta olan bir kuram ihtiyacıdır (Tatlıoğlu, 2013:134).

Medya, kişiliğin biçimlenmesinde seçkin bir konuma sahiptir. Kişinin gelişmekte olduğu kritik dönemlerde, yaşadığı çevrede ki yetişkinler kişiliğin belirlenmesinde değerli bir rol model olmaktadır. Karakter bir kısım ideallerini ve yatkınlıklarını, ileride ilişkin projelerini ve planlarını veya başka davranış biçimlerini belirleme esnasında, çevresinde ki yetişkinleri model kabul etmektedir. Bununla birlikte akranları, oyun oynadıkları arkadaşları, kardeş ilişkileri ve öğretmenler insanların kişilik gelişiminde etkili olabilmektedir

(Eroğlu, 2010;Morgan, 2005:214-324). Bireyler, bedensel görünüşleri, yaklaşımları ve davranışları açısından farklıdır. Kişilerin hareket, düşünce ve hislerine ayrı olmalarını gösterebilen en büyük etki sosyal hayatta uyguladıkları olgulardır. Bireylerin birbirlerinden başka oluşumların birçok sebebi bulunmaktadır. Eğer sadece eş değer kültürel niteliklere sahip, farksız ailelerde büyümüş ve eşit takımlarla çalışmış kişilerin eylemleri aynı olsa bile, bu farklılıkların sadece nedeni başka çevresel koşullarla ilişkilendirmek mümkün olmaktadır. Yalnızca kişilere bir karakter ve kimlik edindiği özellikler doğduğu andan itibaren ve eğitimle kazanılan, araştırmalarla, doğrulanmaktadır (Güney, 2000: 251).

2.3.4.Kişilik Kuramları

Kişilik, ruh bilimi kitaplarında rastlanılan yaklaşımlar genellikle kendi varsayımın ismi ile tanınmaktadır. En yoğun rastlanılan kuramcılar arasında Sigmund Freud, Carl Gustav Jung, Alfred Adler, Abraham Maslow, Karen Horney,Allport, , Sheldon, Carl Rogers, Erik Erikson yer almaktadır (Şimşek vd.2014:83).

Günümüzdeki psikoloji biliminin seçkin çalışma alanlarından bir diğeri ise kişilik psikolojisi olarak kabul edilmektedir. Karakter psikolojisi,0kişilerin kendileri için davranış, hisler ve düşünüş biçimleriyle ilgilenmektedir. Dolaylı olarak her yaklaşımın benlik gelişimi ile alakalı ön bilgileri farklı gözükmektedir. Kişiliği isimlendiren altı

genel tutum mevcut olarak bulunmaktadır. Kişilik yaklaşımlarının her biri, altı kuramdan birinin içerisine yerleştirilebilmektedir (Burger, 2016:36). İnsanların var olduğundan beri kişilik üstünde türlü düşünce ve görüşler öne sürülmektedir. Kişilik alanı hakkında geçmiş 30 yıl göz önünde bulundurulduğunda, en çok çekişmelerin bireyin içinde olduğu boyuta ağırlık verildiği tutumları kapsandığı şekilde belirginleşmektedir. Bir kısım kuramcılar kişisel ayrılıklarda benlik özelliklerinin önemini belirtip bu özelliklerle düzenlemeye ilişkili şemalar öngörürken bazı araştırmalarda kendilik özelliği yaklaşımı ile eleştiriler getirerek ve davranışın kesinleşmesinde durumsal niteliklerin önemini belirtilmektedir (Sevi,2009). Kişiliği algılamak için düzenlenen yaklaşımlar çoğunlukla bir kuramla başlamaktadır. Kuramların kişilerin karakterlerin zemininde var olan mekanizmaları ve bunlardan dolayı kişiye ait davranışların meydana gelmesinde ne şekilde sorumlu olması ile açıklanmaktadır. Çoğu boyutlarda kuramcılar, kişilik ile ayrılıkları ne türlü oluştuğunu açıklamaya çalışmaktadır. Ayrıca bir kısmı varsayımlarına dayanarak karakter değiştirme şekillerinde tanımlanmaktadır. Genellikle kuramlar başka bir biçim belirtse de kuramcılar bireyin karakterinin doğasını aydınlatırken birden çok sorun ile çabalamak zorunda kalmaktadır (Burger, 2016:35).

2.3.4.1.Sigmund Freud'un Psikanalitik Kişilik Kuramı

Psikanalitik kuram, başka tutumlarla kıyaslandığında benlik gelişiminin üstünde en fazla duran yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Yaygın olarak kişilik yaklaşımı, Freud tarafından çağdaşlaştırılmıştır. Freud'un dönemin ilerici aydınları arasında yer bulunabilmesini sağlayan en seçkin nitelik, meselelerle ilgili davranışlarda ortaya koyduğu yenilikleri kapsamaktadır. Freud psikolojik hayatın ruhani sebeplerden dolayı belirlendiğine kabul edilmektedir (Oktağ, 2007).

Psikologlar problemleri araştırırken, değerleri yargılarının ve ahlak boyutunun önemsiz düzeyde nedenler olduğunu savunmaktadır ve analizleme de kalıtsal ve insan bilimi özelliklerin ilklerin ele alınmış olması gerektiğini belirtmektedir. Freud'un ruh bilimine kazandırdığı en çakışmalı etkilerden bir diğeri kişilik gelişimi yaklaşımıdır. Psikanalitik kuramların beş seçkin ögesi bulunmaktadır (Burger, 2016:77). Freud görüşüne göre topografik kişilik kuramına devimsel bir gözlem öne sürerek, üç bölüm ile çalışan bir düzeneğe benzettği görülmektedir (Ersevim, 2008:261). Freud bilinç,

bilinç öncesi ve bilinçaltı olmak üzere kişiliği 3 ana şekilde açıklamaktadır. Bu topografik şema şeklinde bilinmektedir (Burger, 2016:77). Psikanalitik yaklaşım, kişilerin içgüdüsel olarak hareket etmeleri kişiliğin içgüdüsel bir çevrede ele alınması gerektiğini ifade etmektedir (Kaptangil&Erenler,2014). Freud psişik aracı açıklamada bulunurken farklı zihinsel aktivitelerin, bilince olan uzaklıklarının tespit edilmesi ile açıklama yapmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2012:18). Zihinsel süreçleri tanımlamak için topografik kişilik kuramının, tekniklerini kullanmayı sürdürmektedir (Murdock, 2016:37).

1. Topografik Kişilik Modeli

Freud, bu modelinde Topografik Kişilik Modeli hakkında ve karakteri üç şekilde ele alarak incelemektedir. Bunlar:

Bilinç (conscious):

Bilinç, farkında olabildiğimiz düşüncelerimizi içermektedir. Bu düşüncelerin, aklımıza taze düşünceler girdikçe değişmektedir ve eskimiş düşüncelerin bilincimizde bulunmadığı ve silindikleri görülmektedir. Fakat aklımızda olan düşüncelerin, sezgilerimizin çok kısıtlı bir bölümü bilinçte bulunmaktadır (Burger, 2016:77). Duygu, düşünüş, tutum, heyecan durumlarında farkında olduğumuz pozisyonları içermektedir (Karahana ve Sardoğan, 2012:19). Bu kavramı aklımıza getirince, uyanıklık ve birey olmanın ayırımında olabilme durumunu ifade ettiği anlamlandırılmaktadır ayrıca bilinç psişiklik işlemlerin hepsini içine almaktadır (Öztürk, 2008:8). Birey bir hadise veya durum için ‘’aklımda’’ derken gerçekte aklının bu kısmından bahsetmektedir (Murdock, 2016:7).

Bilinç öncesi (preconscious):

Bilinç ile bilinçaltı arasındaki değişim evresi görevini üstlenmektedir. Bilincinde olmadığımız dakikasında bilincimize getirerek hatırladığımız anıları ve bilgileri

kapsamaktadır (Tübitak, 2007). Bilinç, bölümüne getirebileceğimiz sınırsız düşünce bulunmaktadır. Geniş alanı kapsayan ve ulaşılabilen bilgi deposu, bilinç öncesini oluşturmaktadır. Freud’a göre buzdağının görebildiğimiz ucu olarak tanımlanan fakat pek çok insanın bilinç ve bilinç öncesindeki düşünceler, bilgiler belleğimizin büyük bir kısmını oluşturduğunu düşünmektedir (Burger, 2016:77). Bilinç öncesi, anlatımı az çaba ile sayısız düşünüşü bilinç bölümüne aktarabildiğiniz çıktılarını kapsamaktadır. Bu kalıttan getirdiğimiz bir düzen değildir, çocukluktan başlayarak ilerleyen ve gelişmeye başlayan bir gerçek olarak kabul edilmektedir (Ersevimi, 2008:260).

Bilinçaltı (unconscious):

Freud’un psikanalitik kuramının kurucusu olarak davranışları görevlendiren bilinçaltı etkenlerdir. Kuramın görüşüne göre iç güdüsel olarak meydana gelen davranışlar sosyal engellerden kaynaklanan çatışmalardan ortaya gelmektedir. Freud bilinçaltının ulaşılması zor duygu, düşünceleri kapsadığını savunmaktadır. Bilinçaltında olan duygu ve düşünceleri bilince getirebilmek için özel yöntemler kullanılmalıdır. Bu özel yöntemler serbest uyutum, isteklerin, anormal ruhsal belirtilerin incelenmesi ile ortaya çıkarılabilmektedir (Öztürk, 2008:11). Bir direnç nedeniyle anımsayamadığımız ve anımsadığımız bir kısım acıların, ıstırap oluşturabilecek ürünlerin depo edildiği alandır (Ersevimi, 2008:260). Her istediğimizde getiremediğimiz bu düşünceler, bilinç dışında var olan duygu ve düşüncelerimiz davranışlarımızı etkileyen psikolojik hayatta en etkili etken olarak görülmektedir (Oktuğ, 2008). Günlük yaşantılarımızın genelini bilinçaltındaki malzemeler oluşturmaktadır (Burger, 2006:77). Freud’un gözlemlerine göre bir çoğu olay kaza olarak kabul edilse de bireylerin bilinçaltı dürtülerinden kaynaklı kasıtlı olarak yapılan davranışlardan oluşmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2012:20). Psikanalistik kurama göre yaşamış olduğumuz yaşantılar düşüncelerin bir çok ve en kayda değer kısmı bilinç dışında yer almaktadır (Murdock, 2016:37). Bireyi davranışa sürükleyen etkenler, bilincin kendisinden çok bilinçaltında olan düşüncelerdir. Bilinç dışında kişiyi davranışa yönelten düşünceler, güdüler “id” i kapsamaktadır. Cinsel nitelikteki, “benlik” ya da “ istekler” olarak görülmektedir. Topografik kişilik kuramına göre, karakter ve davranış sürecinde “libido” nun etkileşmesinin içinde bulunmaktadır (Morris, 2013:457).

2.Yapısal Kişilik Kuramı

Yapısal kişilik kuramının kendiliğinden yaşamsal olarak üç düzeni içermektedir (Deniz, 2016:28). Bu düzenler bağlantılı olarak işlemektedir ve bireylerin sergilediği davranışlar bu düzenin birbirlerine bağlantı oluşarak işlev görmektedir ve davranışlarımız üç sistemin çıktıları olarak ifade edilmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2012:21). Freud benliği yansıtmadığı ve sınırı olduğunu düşündüğü için topografik kuramının ardından ek olarak yapısal kuramı yansıtmaktadır (Murdock, 2016:37).

İd (Alt benlik- İlkel Benlik)

Freud'a göre id, insanların doğuştan getirdikleri güçlerini tatmin etmeleri için gerekli yaşamsal ve bedensel ihtiyaçlarının yer aldığı bir alanı kapsamaktadır. Alt benliğin Freud'a göre "gerçek psikolojik aygıt" olarak nitelendirmektedir. Organizmanın bu durumun karşında sergilediği gerginlik oluşturduğu için, haz ve zevke yönelim gerçekleştirmektedir (Gençoğlu, 2006). Bireyin yapısına yerleşen ve kalıtımı ile gelen, ayrıca Freud'a uygun psikolojik sürecin en köklü güç simgesi olarak kabul edilmektedir (Öztürk, 2008:15). Kişiliği yansıtan bu aygıtın dış dünyadan gelen uyarıcılar ile ilgisi bulunmadığından tamamen bireyin alt benliğine ve hizmet eden haz ilkesi olmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2012:22). Yeni hayata gözlerini açan bir bebeğe gözlemlendiğinde tamamen bir id(haz) ilkesini ile hareket ettiğini görmek mümkündür ve id, psikolojik aygıtın en temel olmakla bir arada içgüdüsel tepkilerinden kalıntısı olarak ifade edilmektedir (Murdock, 2016:37). Freud'a göre yaşam boyunca alt benlik(id), kasıtsız, dolaysız agresif ve cinsel dürtüler olduğunu vurgulamaktadır (Ersevimi, 2008:26). İd(İlk benlik), bireysel beklentilerimizi doyuma ulaşmamızı sağlayan kişiliği bencil tarafını kapsamaktadır. Ancak haz ilkesinin yönlendirmesine göre hareket ederek, kültürel kısıtlamalardan etkilenmeden ve kişinin senelerce gelişerek gerçek dürtü ve duygularını temsil etmektedir (Gençoğlu, 2006).

Ego (Benlik-Ben)

Freud'a göre id ile dış dünya arasındaki bağlantıyı koruyan dengeye ego denmektedir (Karahan ve Sardoğan, 2012:22). Kendilik, çocuğun var olduğu çevrenin içgüdüsel güçlerini sınırlandırabilmek için toplumda oluşan baskıların etkisi altında alt benlikte şekillenmesi ile gelişmektedir ve psikolojik aygıtın en alışılan ögesi ego kabul edilmektedir (Murdock, 2016:37). Gerçeklik ilkesi ile hareket etmekte olan benlik gelişimi iki yaş ve altında olan çocukların benlik yapısının ikinci kısmı(ego) gelişme göstermeye başlamaktadır (Deniz, 2016:229). Gerçeklik ilkesinin uygulanabilmesi için içeriden ve dışarıdan gelen uyarıcıların, isteklerin algılanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Karahan ve Sardoğan, 2012:22). Alt benlik tarafından gelen uyarıların egonun ikincil oluşumlarına göre işlenmesi kişinin korunmasını sağlamaktadır (Murdock, 2016:37). Ego'ya göre, bireyin pozitif veya negatif yönü ya da denetimli veya denetimsizlik arzusu arasında dengeyi sağlayabilmektedir. İd'in uyarıları çoğunlukla sosyal olarak uygun olmadığından bizi tehdit edebilecek şekilde biçimde ortaya çıkmaktadır. Egonun işlevi, bu uyarıları bilinçaltında tutmaktır. Ego çoğu zaman id ile tutarsızlık oluştursa da, esas görevi id'in istek ve dürtülerini olabildiği kadarıyla yerine getirerek buna göre tepki vermektedir (Cüceloglu, 2007:407).

Süper ego (Üst- benlik)

Üst benlik, toplumun otoritesi ve anne babaların değer yargılarını içselleştirilerek ortaya çıkan en son ruhsal aygıttır (Murdock, 2016:37). Kişilik yapısının üçüncü kısmı çocuk beş yaşına geldiğinde oluşmaktadır (Deniz, 2016:229). Ahlaki kuralların doğruluğu ya da yanlışlığı hakkında karar verebilmemizi sağlayan ve bu doğrultuda benliği etkileyerek kişiliğin ahlaki yönünü oluşturmaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2012:23). Süper ego aynı zamanda kişiliğin bir davranışın erdemli ve övülebilecek olup olmadığına karar vermemizi sağlamaktadır (Burger, 2006:80). Freud 'un deyimine göre, ruhsal aygıtın önemli parçası olan üst benlik oedipus karmaşasının mirasçısıdır ve çözümünden fazlaca etkilenmektedir (Ersevim, 2008:276). Üst-benlik, çevrenin, özellikle de ebeveynlerin değer yargılarını ve kalıplarını temsil etmektedir. Süper ego, id ile çelişmektedir ve tamamen kişisel kültürün ve sosyal çevrenin esiri altındadır.

Kişinin sergilediği davranışlar için üst benliğin sınırını oluşturmaktadır. Toplumsal düzenin çerçevesinin içerisinde kalan kişilerin ne yapması gerektiğinin belirleyicisidir. Süper ego (Üst benlik), Freud göre üç fonksiyondan oluşmaktadır. Bunlar; adalet, öz denetim ve ideallerin biçimlendirilmesi olarak sıralanabilmektedir. Zihinsel yönden sağlıklı bir bireyde bu üç fonksiyon, birleşik ve denge içerisinde oluşmuş bir düzenlemedir. Bireyler arasındaki benzer olmayan özelliklerin başlıca kaynağı ise, her üç karakterin bölümlerinin her bireyde birbirlerinden farklılık göstermektedir (Şimsek, 2003).

3.Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Freud ‘un görüşlerine göre, yetişkinlikteki kişiliğimiz alt yapısının temelleri yaşamımızın ilk beş veya altı yılındaki geçirdiğimiz yaşantılarımızı kapsamaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2012:23). Freud’un ortaya attığı psikoseksüel gelişim kuramı, kişiliğin önemini bireyin gelişim dönemlerinde yaşadığı saplanma ifadesinin altında yatmaktadır (Deniz, 2016:230).

Oral Dönem (0-1,5 yaş)

Cinsel gelişimin ilk kademesi olan ve ilk erotojenik bölgenin ağız olması ‘oral dönem’ şeklinde isimlendirilmektedir ayrıca yeni doğan bebeklerin annesini emmesi ile kendini koruma içgüdüsünü tatmin ederek id i doyurmaktadır (Murdock, 2016:41). Bebeğin her eline aldığı nesneyi ağızına götürme içgüdüsü ile dünyaya gelmektedir(Karahana ve Sardoğan, 2012:24). Bebek emme iç güdüsünü beslenme dışında uykuyu geçmek amaçlı parmak ve yalancı meme emerek göstermektedir (Öztürk, 2008:93). Annesinin memesinden bebeği erken ya da geç kesmek bebeğin oral döneme bağlılığını geliştirmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2012:24). Tırnak yeme, oburluk, sigara içme gibi eylemler bu evrede yaşanan saplantıları gözlenmektedir (Murdock, 2016:41).

Anal Dönem(1,5-3 yaş)

Bebeklerin, 18 aylık olduğunda gelişimin ikinci kısmı olan ve boşaltım yolunu kullanarak tatmin sağladığı dönemdir (Murdock, 2016:41). Ayrıca bebek bu evrede anüsünü ve dışkısını kontrol edebilmekte ve bundan büyük haz duymaktadır bebeğin anneye olan tepkisini öfke nöbetleri ya da dışkıyı kontrol etme şeklinde görülmektedir (Ersevimi, 2008:180). Anal dönemde yaşanan baskılı hoşgörüsüz tutum çocuğun bu dönemde saplantılı kalmasına neden olabilmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2012:24). Bu yüzden anal evre de gerçekleştirilen tuvalet eğitimi anne çocuk ilişkisi için büyük önem göstermektedir (Deniz, 2016:231). Bunun sonucunda tuvalet eğitiminde gösterilen aşırı baskıcı hoşgörüsüz ve aşırı derecede gevşek olmak için beni inatçılık ya da dağınıklık düzensizlik kararsızlık kişilik özelliklerine neden olabilmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2012:24).

Fallik Dönem(3-6 yaş)

Dört ve altı yaşı kapsayan fallik dönem Freud'a göre insanların gelişimindeki en önemli evresidir (Murdock, 2016:41). Freud psikanalitik kuramın psikoseksüel gelişim de fallik dönemi cinsel kimliği yerleşmesinde önemli görmektedir (Karahana ,Sardoğan, 2012:24). 4 -6 yaş dönemindeki en önemli sorunlar olarak ıgdişilik korkusu ve oedipus karmaşalarını kapsamaktadır (Öztürk, 2008:101). 3- 6 yaş dönemdeki erkek çocukların annesine karşı cinsel yakınlık beslemekte bunun sonucunda babası tarafından cezalandırılma korkusu gütmektedir bu kompleks oedipus kompleksidir aynı durum kız çocuklarında ise elektra karmaşasıdır (Karahana ve Sardoğan, 2012:24). Psikoseksüel kuramına göre çocukların kendi cinsinden olan ebeveyni ile özleşerek toplum tarafından uygun karşılayan değerleri, kuralları öğrenerek bu özümsemektedir (Deniz, 2016:231) .

Latens Dönem (6 -12 yaş)

Gelişimin önceki dönemlerinde gerçekleşen cinsel ve ruhsal süreçler bu evrede durgundur (Öztürk, 2008:101). Eş cinselliğin ,giysi ve davranışların başlangıç noktası olarak deneyimlerimizden yararlanarak bu evrede yaşanmaktadır (Ersevim, 2008:180). Bir önceki dönem olan fallik dönemde çocuk kendi bebeğini ile özdeşmiş ise bu dönemde de kendi cinsiyle toplumsal süreci devam ettirerek güçlenmektedir (Deniz, 2016:233).

Genital Dönem(12-18 yaş)

Genital dönemde çocukta ve genital bölgede gerçekleşen değişimler cinsel enerjinin genital organ yoğunlaşmasına neden olmaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2012:25). Bu dönemden önceki dönemlerde çocuk çok fazla haz almamışsa bu evrede ve ileriki zamanlarda cinsel yaşam normaldir (Burger, 2006:90).

4.Ekonomik Model:

Psikolojik aygıtın içerisindeki yapıların, diğerleriyle çatışması veya birbiri ile etkileşim halinde olması, ruhsal olguları algılayabilmek için yeterli olduğu düşünülmemektedir. Bu karşılıklı etkileşme ya da zıtlıkların ne kadar zorlukta düzenlendiği bilinmesi gerekmektedir. Belirli bir eylem ya da psikolojik durum, alt benlik, benlik ve üst benlik arasında olan ilişkinin güç dengesi ile bağlantılı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar her bireyin bilinen bir derecede enerjisini keşfetmeyle alakalı ekonomik bilgilerin öğretiler verilmektedir (Tatlıoğlu, 2010:88).

5.Dinamik Model:

Freud'a göre, bireyin asıl doğası ile sosyal beklentilerin ve talepleri arasındaki devamlı çatışmanın ortaya çıkardığı kaygı ve korku, kişinin keyifsizliğini attırarak, insanların ruh sağlığını negatif şekilde etkileyerek bozulmaktadır (Tatlıoğlu, 2010:89). Nevrotik ve psikotik kişilerin, eylemlerine id, ego ve üst benlik arasında aktif etkileşim ve dengesizlik bulunmaktadır. Dinamik model, ilk üç imgesel yapı içerisinde enerjik bir

etkileşim keşfetmesi ilk sağlam ve geçimsiz davranışların bu etkileşimler sonucunda var olduğu kabul edilmektedir. Bu düşünce, psikanaliste dinamik model adı verilmektedir (Yörükoğlu, 2004:6-8).

2.3.4.2. Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramı

Jung'un ifade ettiği psikolojik yapı bilinçte ve bilinçdışında var olan bütün düşünüş, his ve eylemleri içermektedir. Freud'dan ayrı olarak bireysel bilinçaltından ve ortak bilinçaltı bahsetmektedir. Freud, kişisel bilinçaltının bireye özgü olmasını, ıraksal bilinçaltının da herkeste ortak ilksel imgeler olduğunu vurgulamaktadır. İlksel imgeler, Jung'a göre çoğunlukla "arketip" olarak bahsedilmektedir. Jung, ortak bilinçaltının içgüdüsel duygu ve davranışlarından daha etkin oluşunu savunmaktadır. Hayatta yaşanan rastlantılı durumlardan çok ilk örnek (arketip) bulunmaktadır (Burger, 2006:159). Jung'un kişilik yapısını şekillendirirken kullandığı gruplandırma düzeninin ikinci biçiminde fonksiyonlar yer almaktadır. Bireylerin bilinci iç ve dış dünyaya yönelim sırasında kullandığı işlevleri duyum, düşünüş, hissetme ve önsezi olarak 4 şekilde sıralanmaktadır. Düşünme; bilişsel bir fonksiyondur ve bireyler düşünerek dünyayı ve kendini anlamaya dünyaya uyum sağlamaya ve problem çözmek için fikirleri birbirleriyle ilişkilendirmeye çalışan entelektüel bir fonksiyondur. Hissetme; insanda oluşturdukları duyguların olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu açısından dünyayı kabul etmeye ya da reddetme yönelik bir değerlendirme işlevidir. Düşünme ve hissetme rasyonel fonksiyonlardır. Çünkü akıl yürütmeye gerektirmektedir. Duyum: duyu organlarının işlevlerini içermektedir. İnsan işiterek, görerek, koklayarak dokunarak, tat alarak ve kendi bedeni ilişkin duyular aracılığıyla dış dünyayı bilinçli bir şekilde algılamaktadır. Böylece duyu kişiye kendisi ve çevresi hakkında bir algı sağlamaktadır (Karahan ve Sardoğan, 2012:8). Jung, Freud'un determinasyon algılayışının aksine, kişilerin sadece geçmişte yaşanmışlıklar ile biçimlenmeyeceğini ve geçmişin haricinde gelişim gösterebileceklerini savunmaktadır. Ona göre, bireyin doğası gereği bir bölümü sürekli ilerleme, büyüme ve gelişmesi düzenli ve bütünleşmiş bir seviyeye gelmesinden dolayı ilerlediği savunulmaktadır (Corey, 2015:102). Sezgi işlevi ise bilinçdışı süreçler yoluyla algılama işlevini ifade etmektedir. Sezgi sayesinde insanlar, duygu ve düşüncelerin ötesine geçerek gerçeğin özüne ulaşmaktadır. Bilinçli olarak algılanan olay ve durumların dışındaki gerçeğin fark edilmesidir. Jung'a göre

duyum bize bir şeyin var olduğunu, düşünme Onun ne olduğunu, hissetme onun hoş olup olmadığını, sezgi ise onun nereden gelip nereye gittiğini söylemektedir (Karahan ve Sardoğan, 2012:8).

2.3.4.3.Alfred Adler'in Bireysel Psikolojik Kuramı

Adler'in kuramı birçok araştırmaya yol göstermiş olsa da, doğum sırası benlik ve bilişsel gelişimin üzerindeki etkisiyle, onun öngörüsünden oldukça karışık olduğu incelemelerde ortaya konulmaktadır. Adler, insanı etkileyen sosyal çevrenin etkisinde kalmış ve karakterin tamamına vurgu yapılmaktadır (Şenyuva, 2007). Adler'in Freud'dan ayrılan en önemli özelliği üstünlük çabasını ön planda tutmasıdır. Adler'e göre aşağılık hissinden üstünlük duygusuna yönelik değişim karakterin seçkin özelliğidir. Organ kaybı, çocukluk döneminde yaşanan hastalıklar, çocukların ihmal edilerek veya arsızlaştırılması, doğum sırası ve ebeveynler belirleyici etkenlerdir. Adler, bunlarla birlikte karakteri biçimlendiren sosyal güçlerin üzerinde durmuş ve kişiliğin bütününe önem vermektedir ve yaşantının ilk yıllarının, yetişkindeki karakterin şekillenmesinde oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır. Anne ve babaların rolleri bu süreçte etkisi oldukça yüksektir. Kişilik gelişiminde doğum sırası oldukça önemli görülmektedir. Adler'e göre ilk evlatlar, ortancadan; ortanca olanlarda ardından doğanlardan ayrı özellikler geliştirmektedir. Adler, ilkin dünyaya gelen evlatların ebeveynler tarafından aşırı ilgi duydukları, bundan dolayı şımartıldıklarını söylemektedir (Burger, 2006:153). Adler, Freud ile düşüncelerini ve fikirlerini ayıran en baştaki psikanalistçe olmaktadır. Adler, Freud ve Jung'dan yaşamsal bireysel niteliklerinden fazla toplumsal niteliklere ve sosyal çevre ilişkilerine değer verdiği için ayrılmaktadır. Adler'e göre yaşama başlamanın koşulu herkes tarafından aynı şekilde yani "aşağılık duygusu" ile başladığını düşünmektedir. Adler'e göre, kişinin hareketlerinin arka plandaki başlıca motif "üstünlük ve hakimiyet" içsel dürtüler ile zor ve saygınlık dürtüleri olduğu görülmektedir (Mete, 2006).

Adler, kişiliğin gelişmesi sürecinde sosyal çevreye oldukça önem vermektedir. Ayrıca kişileri yönlendiren sosyal faktörlerle olduğu kabul edilmektedir. Bundan dolayı Adlerin insancıl zeminli bir kuram geliştirdiği söylenmektedir (Burger, 2016:273). Çocukluk çağında gelişen sosyalleşme değişimi bir ekipe aitlik hissi

ebeveyne ve topluma katkı sağlayarak ve toplum içinde kendisine bir yer kazanma uğraşlarıyla süregelmektedir. Adler'e göre sosyal ilgi yalnızca doğuştan var olan basit bir olgu değildir ayrıca sadece sonradan kazanılan bir davranışta değildir. İkisinde birleşimi ve karışımı neticesinde oluşmaktadır ve bireyin doğasında olup geliştirerek yaşamını sürdürmektedir. Adler'in sosyal ilgi üstünde yoğunlaştığı kavramlardır. Sosyal ilginin zeminini oluşturan etkenler bireylerin sosyal ilgisinin tek parçası olarak ayırım yapmaları ve kişilerle iletişim kurarken yaşadıkları tutumlardan oluşmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2012:231).

2.3.4.4.Karen D. Horney ve Bütüncül Psikoloji

Horney, Adler'in kişilerin yapıcı ve pozitif içsel güdüye sahip olabildiği ve karakterin şekillenmesinde kültür ve çevre etkisi ile seçkin etkenler olabildiği doğrultusunda düşüncelerine katılmaktadır. Horney, kadın ve erkek ilişkilerinde gözlemdeki ayrılıkların, biyolojiden fazla kültürel ve sosyal yönden ki etkileşmelerin sebep olduğunu savunmaktadır (Burger, 2016:171). Horney, bölgesel nedenlerden benlik gelişmesi çok önemli olduğu görülmektedir. İstek ve içgüdüsel kavramlarına karşı çıkmaktadır. Horney göre bireylerdeki başlıca ilgileri inanç ve tatmin arzularıdır. Bu isteklerin ve toplumsal ilişki benzerlikleri kişiliği biçimlendirmektedir (Mete, 2006). Horney'e göre, karakterin başlıca unsurları "endişe ve panik" kavramlarıdır. Horney, kişiliğin şekillenmesinde insancıl ve kültürel şartları, bilhassa çocukluk dönemindeki tecrübeler oldukça önemli görülmektedir. Çocukluk dönemlerinde yeteri kadar sevecenlik ve şefkat görmeyen bireyler ailelerine yönelik olumsuz duygular geliştirmektedir. Bundan dolayı da önemli endişe yaşamaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2009:295). Kendilik gelişiminde, farklılaşmayan yaşamsal güçlerle bağlantılı olduğunu kabul etmeyen Horney, bunların psikososyal ya da yaşamsal etkilerinin ilişkilerine bağlantılı olabildiğini savunmaktadır. Karakter, ilk çocukluk dönemlerinde gelişmekte olduğu görüşünde Freud ile eş değer düşünceyi paylaşmaktadır. Ebeveynlerin tutumlarının dağınık, ilgisiz, zorlayıcı olması ve de kardeşlerin aralarındaki arılıkların yapılabilmesini karakter üzerinde kötü bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Ancak Horney'e göre karakter hayat boyu farklılaşan bir yapı olarak kabul edilmektedir (Geçtan, 1997:51). Horney'e göre kişinin hayatında iki seçkin yatkınlık karakterin yön vericisi ve belirleyicisi olarak görülmektedir. Bunlar; "inanç

duygusu ve yetinme'' duygularıdır. Diğer taraftan çocukluk dönemlerinde yaşanan güven hissini önemi oldukça büyüktür. Kişilerin başlıca düşüncelerin tehlikeli durumdan uzak ve koruma dâhilinde bir yaşam sürmek olabildiğini savunmaktadır (Özgüven, 2017:289). Horney bilhassa Freud göre kadınlarla alakalı düşüncelerinin kabul görülemez bulunuyorken erkek ve kadın ayrı karakterlerde olduğunu belirtmektedir. Ancak Horney göre cinsiyetlerin arasında görülebilecek ayrılıkların biyolojik açıdan çok kültürel ve sosyal etkiler ile kaynaklandığı vurgulanmaktadır. Horney kariyer hayatı süresince, kendilik gelişiminin üzerinde olan kültürel ve toplum açıdan etkisi incelenmektedir. Davranışların kalıtsal olarak geldiğini etkenlerin daha çok sosyal etkilerle belirleyip söyleyeyerek psikanalitik davranışa iki önemli katkı içinde bulunmaktadır. Nevroz üstünde düşünceleri ve kadın ruhunu önemsemektedir. Kuramda, nevrotik sağlığı bozuk bireylerin başlıca özellikleri, bireyler arasındaki bağlantılarla benimsedikleri, şahsına zarar verebilecek bir kişiliğin içinde olmalarıdır (Burger, 2016:171). Horney'e göre ise psikanaliz etkisine bürünmüş ve ruh biliminin analiz edilmesinde karakterin başlıca unsuru olarak kaygı ve paniği ele alarak, karakterin bu kaygı ve paniği yok etmek için başlıca tutumlar geliştirmektedir (Tatlıoğlu, 2012).

Bu tutumlar genel bir ayrılıkla üç grupta ele alınmaktadır.

- 1- Kişilere yakınlaşmak, onlara karşı sempati ve ilgi duymak suretiyle kaygı ve panikleri yok eden taktikleri kapsamaktadır. Kişilere yönelim kendisinde ki çaresiz halini kabul ederek kişi, soğuklaşma ve endişelerine rağmen başka kişilerin sevgisini kazanarak güvenmeyi hedeflemektedir.
- 2-Kişilere karşıt olarak, kişilerden uzak durarak, onlara karışmadan ve özgür bir şekilde hareketle korku ve kaygılardan kaçma taktiklerini ifade etmektedir.
- 3-Kişilerden uzak durarak, kişilere karşı gelerek, kişilerle didişmeye girmek, güçlü olabildiğini diğer insanlara da kabul ettirerek korku ve kaygılarından kurtulma yöntemidir (Karahan ve Sardoğan, 2004:14).

2.3.4.5.İnsancıl (Hümanisttik) Kuramlar

İnsancıl ruh bilimine göre hayat yalnızca başlıca gerekliliklerimizin karşılaması yeterli değildir. İnsancıl kuramcılar, kişilerin önemli ihtiyaçların karşılanabildiği vakit mutluluk hissetmediğini belirtmektedir. Bireyler gelişimleri üzerinde pozitif bir yön

ile sürdürmeye odaklanmaktadır. Bireyler kendisini başlarına kaldıklarında bırakıldığı yaşamın yükünün içinde kaybolmaz ise kendini doyurarak bir var olma aşamasına doğru ilerlemektedir (Yelkenci, 2012:13-14).

2.3.4.6.Carl R. Rogers'ın Benlik Kuramı

Psikanalistik tutumun benlik gelişimi için vurguladığı güç, içgüdü, bilinçaltı, stres hafifletmek ifadelerinden ayrı bir şekilde algılama, hissetme, kendini gerçekleştirme ve dönüşüm aşamasına vurgu yapılmaktadır. Kendilik durağan olmamaktadır, devamlı canlı olan bir olay olarak kabul edilmektedir. Kişilik kuramında başlıca anlatım benliktir. Benlik, algılanmış düzenlenme durumu olarak görülmektedir. Kişilik ile düşünülen, algılanan ve yaşantıların ayrımında olabildiklerimizi kapsamaktadır. İdeal kişilik ise kişinin, edinmek istediği benliktir. Kişilik gelişimindeki ve kişilik ruh biliminde ki ideal kişilik ve gerçek kişilik arasındaki bağlantıya bağlı bir şekilde yürümektedir (Burger, 2006:421).

Rogers'in çağdaşlaştırdığı kendilik sınavında kişilik, kişilik ifadesi, pozitif saygı, pozitif kişilik saygısı ayrıca kendini gerçekleştirebilme ifadeleri önemli olduğu kabul edilmektedir. Rogers'a benliği, kişilerin kendilerini anlayarak, algılamaları şeklinde biçimlenmektedir. Benlik ifadesi kişilikten ayrıdır. Benlik kavramında, birey kendindeki özellikler ve bunlara bağlı olan değerleri içermektedir (Karahan ve Sardoğan, 2004:104).

Rogers'a göre, yenidoğana gelen bir bebek, kendini başkalarından farklı bir varlık şeklinde algılama becerisine sahip değildir. Söz gelimi “ben” ile “ben değilim” şeklinde ayırma bulunamaz. Zaman ilerledikçe çocuk özünü dış çevreden diğer insanlardan ayırmasıyla benlik ifadesi gelişmeye başlamaktadır. Bu ilerlemeyle beraber, insanın çevresi ile olan ilişkilerine bağlı olarak algılanmaktadır. Yaşantıların anlamlandırılmasında diğer kişilerin kendisi için düşündükleri görüşleri önemsenmektedir (Yelkenci, 2012:13-14). Rogers, kişiyi akılcılık ve kendi kararlarını veren bütünlük içinde yöneltmekle değiştirebilen, yetenek, hayati yapısının sosyal çevresi tarafından etkilenecek şahsına özgü algısına sahip olabilen varlık olması ile görülmektedir (Karahan ve Sardoğan, 2004:104).

2.3.4.7.Abraham H. Maslow'un Kendini Gerçekleştirme Kuramı

Maslow ile Rogers, birey karakterin bilincine vararak çalışabilen tutumların eksik kalan kısımları tamamlanmaya çalışılmaktadır. Maslow çoğunluk olarak kişiliğin mutluluk ve sağlıklı boyutlarına ne türde katkıda bulunmuş olduğunu düşünmektedir(Şenyuva, 2007). Maslow, yeterli olmayan, gereklilikleri 5 ana kısma ayırmaktadır. Böylelikle yaygınlaşan gereksinimlerin hiyerarşisi ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçların öncelik sırasına koyarak üst seviyedeki gereksinimleri önceki düzeyde gereksinimlerinde kestirim yapılması gerekmektedir (Deniz, 2016:245). Maslow sağlıklı birey gelişimi ve değişimini karakter tüm hayatı süresince yaşadığı bağımsız seçimler olarak düşünmektedir Karakteri güdülenme ifadeleri ile ele almaktadır. Buna bağlı bir biçimde kalabilen, temel istekler hiyerarşisi göz önünde tutmaktadır. Bu hiyerarşinin en temel basamağı bedensel istekler (yemek yeme, içmek, barınabilme, cinsel dürtüler) sonra güvenlik ihtiyacı, sevgi ve aitlik hissi, saygı ihtiyacı ve en üstte yer alan basamak ise kendini gerçekleştirme şeklinde sıralanmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2009:297). Çoğu kuramın bahsettiği karakterin ne türlü anormallik durumuna odaklanmış olarak görülürken, Maslow'un düşündüğü ise çoğunlukla karakterin mutlu olan ve sağlıklı biçimine ne türlü katkı sağlayabileceğini düşünmektedir. Diğer kuramların, anormal davranış içinde ilerlerken Maslow ise normal olanı anlamaya çalışmaktadır (Şenyuva, 2007). Birey, kişiliğinin gelişmesi aşamasını geçirerek ve bu aşamada düzenli hiyerarşik ihtiyaçlar ile çevre bağlantıları, ahenk önemli bir şekilde görülerek tasvir edilmektedir, birey ihtiyaçlarının öncelikle ve çözüm yolu üretme acil duruma uygun bir sıra izlemeyi savunmaktadır. En acele olan, en hızlı çıkar yolunu arayan ihtiyaçlar en temel basamaklarda yer almaktadır. Bunlar kademeli bir şekilde ifade edilmektedir: Fizyolojik gereksinimler, Güvenlik gereksinimleri, Aitlik hissi ve Sevgi gereksinimleri, Saygı gereksinimleri, Bilişsel gereksinimleri, Estetik gereksinimleri, Kendini gerçekleştirme gereksinimleri şeklinde kabul edilmektedir (Deniz, 2016:245).

2.3.4.8.John Watson'ın Davranışçılık Kuramı

Watson'ın psikoloji için gözlemleyerek, tahmin edilebilir ve denetimli açık eylemleri incelenmektedir. Davranışçı kuramın ilgi alanına sezgiler, görüşler, istekler, değerler,

zihin yürütme, algılayış, bilinçaltının ve benzeyen ifadeler, gözlemlenen eylemleri ile tanımlanmaktadır. Watson'a göre benlik, alışık olduğumuz düzenlerimizin sonunda ortaya çıkan bir ürün kabul edilmektedir. Geçmiş yaşantılarımız ayrı tecrübe, uyarılara karşı bulunduğumuz tepkiler niteliklerini de biçimlendirmek, bundan dolayı yetişkin bireylerin kişilikleri birbirinden ayrılık göstermektedir (Mete, 2006). Watson bireylerde bilincin yerine bireylerin neler yapabildiklerine gözetlemenin daha doğru olduğunu kabul etmektedir. Eylemler objektif ve uygulanabilme durumundan dolayı elverişli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Davranışçı kuramcıların bakış açısı ile sosyal çevre ve benlik gelişimi hakkındaki etkilerinin eylemlerinin uyarıları önemli şekilde incelenmektedir. Watson içgüdülerin bireylerin kalıtsal doğuştan bir takım basit tepkileri sürdürmektedir. Bu tepkiler alışkanlık edinme yollarıyla daha kompleks reflekslere ve yetişkin bireyler eylemlere dönüşebilmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2004:68). Davranışçılık kuramının kurucularından olan Watson ruh biliminin gözlem yoluyla kestirilebilen ayrıca denetim edilebilen açık eylemlerin incelenebilmesi savunmaktadır. Bu kuramın temsillerinden bilişsel aşamaları göz önünde tutmadan somut olabilen davranışları tahmin etmeye çalışmaktadır. Watson diğer bir ifade ile yaşantılar süresince belli başlıca bir uyarıcı ile tahmin edilebilir bir modelle tepkime gösterilebilmektedir (Deniz, 2016:246). Watson, çocuklara karşı düşüncelerde bulunmuş seçkin araştırmalar yaparak çocukların yetişmesinde görüşlerini ifade etmektedir. Watson 'nın görüşlerine göre karakter koşullanma yaşanmışlıkların bir sonucu olarak görülmektedir. Bundan dolayı çocukluk çağında yaşanan koşullanmaların ileriki yaşlar da bulunulan davranışların üstünde etkisi çok büyüktür (Karahana ve Sardoğan, 2004:68).

Watson'a göre kendilik, alışıklık düzenlerimizin sonunda var olan ürünleri kapsamaktadır. Başka bir anlatım, yaşantılar süresince belli bir uyarıların kestirebilen bir şekilde tepkime göstererek koşullanmaktadır. Ailelerimiz bizi karşılaşmış olduğumuz zahmetli aşmalar için çabada bulunmayı koşullanmaktadır. İnsanlar bir şeylerden vazgeçerek veya yeni bir başlangıçta bulunmayı öğrenmektedir.

Geçmiş yaşantılarımızdan ayrı deneyim ve uyaranlara karşı tepkilerin niteliklerini ve biçimlendirmektedir bundan dolayı yetişkin insanların kişilikleri birbirlerinden ayrılık göstermektedir (Burger, 2006:511). Sosyal öğrenme yaklaşımları, kişilik öğrenme sonucu biçimlendiğini belirtmişler ve karakterin tanımlanabilmesi için öğrenme ifadesi ile beraber ele alınan ihtiyaç olarak belirlenmektedir. Benlik yaklaşımı

kabullenen incelemeler, kişiliğin istekler ve çevresel koşullar neticesinde kesinleştiği ve dolaylı olarak kişiliği aydınlatabilmek için kişisel istekler ve çevresel koşulları dikkate alınarak bir çalışma sürdürülmesi gerekmektedir (Hazar, 2006:126).

2.3.4.9.B. F. Skinner’ın Radikal Davranışçılık Kuramı

Skinner’a göre kendindeki davranışçılık algısını radikal davranışçı bir şekilde isimlendirmektedir ve Watson’un görüşlerinin yanında bir kademe daha ileri götürerek görüşlerin ve içsel tecrübelerin varlığını tepki vermeyen Skinner, şahsi eylemlerimizin içsel gerekçeleriniz gözlemlenebileceğini düşünmektedir (Burger, 2016:515). Karakter kişinin koşullanabilme yaşantısını ifade eden davranış alışkanlıklarının olabildiğine kabul eden öğrenilmiş kuramcılarından olan Skinner kişilerin bulunduğu eylemlerin sebebi ve karakterin gelişimleri bireyin öğrenme geçmişinde yattığını söylemektedir. Skinner, kişinin davranışların sebep olduklarına ilişik şekilde koşullanabildiğini ortaya koyarak ve bu gidişi edimsel koşullanma şeklinde ifade etmektedir (Mete, 2006). Watson’ın öncülüğünü üstlenen Skinner, davranışçı algılayışın tanımlarken radikal davranışçı kavramını öne sürmektedir. Aynı süreçlerde belirleyiciler ve çevre etkilidir (Burger, 2006:517).

2.3.5.Beş Faktör Kişilik Modeli / Büyük Beşli (The Big Five Factor)

Beş Faktör modelinin kapsamı benliğin beş ana boyuttan oluştuğu ve bu boyutların kapsadığı özgün benlik niteliklerini hiyerarşik şekilde açıklanmaktadır. Modelin, zemininde olan belli başlı teoriler, bireylerin sergiledikleri bireysel ayrılıkları dünya için evrensel bir dille anımsanacağı, konuştuğumuz dile ifadeler şeklinde yansıdığı görülmektedir. Aynı dilde konuşan insanların tamamı özelliklerin aynı tip modelini tanımlayan sözleri içermektedir (Sevi, 2009). Goldberg ve arkadaşları inceledikleri araştırmalar sonucunda beş model ortaya koymaktadır. Beş modelin içeriği, dışarı dönük, düzenli, öz disiplinli, nörotizm ve tecrübeye açık olarak kabul edilmektedir. Dışarı dönük; insancıl, anlaticı, mutluluk, hareketlilik; uyumluluk modeli; yardımseverlik, yumuşak kalplilik, affedicilik, doğru sözlülük; öz disiplinlik; çalışkanlık, güvenilirlik, disiplinli, özenli, planlılık; nörotizm; tedirgin, asabi,

romantik, kuşkulu, hastalık hastalığı şekilde deneyime istekli, hevesli, yaratıcılık, hayalci, kuvvetli bir şekilde betimlenmektedir (Şenyuva, 2007). Kişilik kavramı ile alakalı birçok düşünce ifade ortaya konmaktadır. Beş faktör kişilik modeli farklı düşünceleri ortak şekilde tamamlanmış görünebilmektedir. Araştırmalar beş faktör modeli şeklinde toplanması ile kabul edilmektedir. Bu beş faktör modeli kültürler arası çalışma da olarak doğrulanmaktadır. Bu model ile ilgili çalışmalara bakıldığında uyarlanmış ve ölçek çalışmaları bulunmaktadır (Tatlıoğlu, 2010). Son dönemlerde, beş faktör kuramı, diğer kendilik ifadeleri anlamlandırmak için kullandıkları üst düzey bir etken şeklinde yoğunlukla göz önünde bulundurulmaktadır. Kurama göre bu beş ana görüş kendilik nitelikleri şu şekildedir. Dışadönük, Uyumlu, Öz disiplinli, Deneyim de açık ve Duygusal istikrarsızlık 'tır (Ulu, 2007). Kişilik ile ilgili farklı araştırmalar kullanılarak ayrı kişilik bilgileri incelenerek beş ayrı kişilik ile buna karşılık beş model kanıtlanmaktadır (Burger, 2016: 251).

Beş Faktör modeli kişinin eylemlerindeki farklılıkları algılamada ve ifade etmede mühim bir rol aldığı açıklanmaktadır. Beş faktör model davranışı algılamak ve öngöründe bulunmak için kullanışlılık sonucuna ulaşmaktadır (Mete, 2006). İnsanlarda gözlem yoluyla birçok karakterin niteliği olmasından dolayı incelemelerin ardından beş faktör modelini epeyce kullanışlı bir düzenleme oluşmaktadır. Beş faktör kişilik ile sabit aralıkla yapılanmış faktör çözümlemeleri sonucunda bağın ve kültürün nitelikleri göz önünde bulunmaktadır (Yurtsever, 2009). İnsanların hususi ve iş yaşamında sahip olduğumuz his, yaklaşım ve böylelikle ortaya konulan eylemlerin değişmesi karakter niteliklerinden kaynaklanmaktadır (Burger, 2016: 253). Kişiliğin, niteliklerinin ölçülmesini sağlayan ayrı alan gruplarında modernleştirilmiş kişilik ile alakalı ölçekler ve şemalar olduğu gözlenmektedir (Yelboğa, 2006). Uyum, sorumlu olmak ve ruhsal denge niteliklerine sahip kişilerin “bireylerle geçinme” mevzusunda ortak yönlerden sahiplik olduğundan ve bununla birlikte tecrübeye açıklık, dışadönük, sorumluluklarımız ve duygusal tutarlılık niteliklerinde sahip olan kişilerin “başarısı yüksek olma” hususunda ortak fikirlere ihtiyaç duyabileceğine karşın kişilik niteliklerinin kendi içlerinde yeniden bir gruplandırma şeklinde ifade edilmektedir (Tutar, 2004:36-37).

2.4.Büyük Beşli Kişilik Faktörleri

1.Duygusal Tutarsızlık

Duygusal tutarsızlık bir bireyin yaşamış olduğu korku, kızgınlık, tedirginlik, düşünülmemiş tepkiler, güvensizlik ve ruh çöküntüyü ifade etmektedir. Nevrotik bozukluğa meyilli olan bireyler, kronik huzursuzluk, baş ağrısı, uykusuzluk, görme bozuklukları, yeme bozukluğu gibi türlü psikolojik bozuklukların etkilerinden bir veya bir kısımdan yakınmaktadır. Bu insanlar ruhsal tutarsızlıklarını çoğunlukla bedensel yolları yansıtmaktadır. Bununla birlikte, nevrotik yatkinlıkları, benliği olabildiği şekilde kabullenememe kusursuzluk olmak, eleştirilebilir biçimde olamaması gibi eylemleri içermektedir. Nevrotik yatkinlıkların çok olması, bu şekilde etkilerin yokluğunu, düşüklüğü ise fazlalığını göstermektedir. Duygusal tutarsızlık benlik biçimi, çoğunlukla, huzursuz, kuşkulu, korumacı, stresli ve tedirgin bir hâl ifade etmektedir (Mete, 2006). Düşük seviyede kızgınlık veya yüksek duygusal düzenliliğe sahip olan insanlar durağan, kendisinden emin ve çoğunlukla kontrollü olmaktadır. Bununla birlikte nevrotik bozukluk seviyesinde üst bireyler, alt seviyedeki bireylere göre gündelik olgular karşısında süresinde gerilim yaşantılarını söyleyebilmektedir (Aktaş, 2006). Bu tür kişi nitelikleri kişilerin iş ve ev hayatından dolayı çok tutarsızlık yaşamalarına ve bundan dolayı aşırı stres yaşayışlarına sebep olmaktadır. Bunun yanın da sadece negatif hisleri değil, aynı süreçte bunlarla beraber, karışık görüşler ve eylemleri içerdiği belirtilmektedir (Mete, 2006).

Nevroz bozukluğunun devamlı faaliyet gösterebilen bir aşağılık kompleksin olabildiğini kabul edilmektedir. Bir çok inceleme, ruh çöküntüsü, kaygı ve gerginlik bütün duygusal yoksunluklar sorun haline gelerek problemlerin çok yönlü yolların açığa çıkabilen, birtakım olaylarda kaçış ve yalıtılmış olma, bazı olaylarda ise çokça hareketli olmak ve stres belirtisi, bu üç ifade diğerlerinden ayrı, içlerinde orta seviyede bir ilişki olabileceğinin ortaya atılmaktadır (Akın ve Çetin, 2007).

Nörotik eylemlerin nedenini; Freud 'a göre bilinçaltına attığımız malzemelerin ve bilinçli süreçler; Jung; ihmalkârlık yaşanmış bilinçdışı değişimler; Adler; bireyler dirençsiz hislerini olağanüstü ödüler biçiminde; Horney' a göre ideal kişilik ile asıl kişilik ile bağdaşmadığında nevrotik eylemlerin ortaya çıkardığı sürecini söylemektedir. Kavrama bozuklukluğu nevrotik bireyi ayırmış bir diğer yönü olarak kabul edilmektedir. Nevrotik bireyler olguları diğer kişiler gibi değerlendirme,

düşüncelerine bağdaşmayan olguları görmezlikten gelmektedir. Bu eylemleri çevrenin isteklerine ve hayattaki problemlere karşı yöntemler geliştirmektedir (Gençtan, 1999:160). Nevrotik insanların, kronik huzursuzlukların, uykudan kalkamama, baş ağrıları, görme bozuklukları şeklinde birçok psikolojik etkilerinden birisi veya bir kaçından yakınma olmaktadır. Nevrotik kişilerin, duygusal yönünden çoğunlukla bedensel şekilde ifadesi kabul edilmektedir (Özgüven, 2017:317). Literatür incelemelerine göre, ruhsal denge sıkıntıları yaşamış personellerin, iş alanında negatif düşüncelerin etkilerinin devamlı olmasından kaynaklanan bununla beraber özgüven eksikliği ile başka tecrübelerle kapalı olmaması ve başarı etkenlerinin azlık sebepleriyle başka işleri araması ve kariyer geliştirebilmesi meyillinde söylenebilmektedir. Bir kısım incelemeler neticesinde ruhsal dengesizlikte olan kişilerin iş yaşamından tatminliği düşük seviyede görülmektedir. Bu durumun, duygusal tutarsızlık problemlerini yaşamış kişilerin iş yaşamındaki olguları olumsuz bir biçimin kavrama yatkınlıklarının sonucu ile biçimlendirilmektedir (Girgin, 2007: 83). Bazı kaynaklar nevroitiklik şekilde öne çıkan kavramın duygusal tutarlılık, hislerin pozitif ve negatif yönlerinin ortaya atılması olarak isimlendirmiştir. Stresli, kuşkulu, sinirli, öfkeli, korku dolu, tutarsız, tedirgin olmak şeklinde karakter niteliklerinden şekillenmemektir (Koçoğlu, 2014: 111). Kişiler arasında olan ilişkiler bilhassa duygusal dengeler hayati bir etkindir (Yıldırım, 2014:30). İncelemelere bakıldığında, ruhsal denge problemleri yaşanılmış bir çalışma işinde başarısı olsa da bunların olumlu karşılanmaması düşünüldüğünden, ruhsal denge sorunları yaşamadan bir çalışmayan kişiden daha uzun süreli iş tatminsizliği yaşadıkları söylenmektedir (Girgin, 2007: 83).

2.Dışadönüklük-İçedönüklük (Extroversion-Introversion)

Bu model, karakterin nasıl girişimci, etken, kararlı, anlatıcı ve sosyal bununla birlikte kişileri ve büyük ekipleri fazla sevdiğini ortaya koymaktadır. Çok dışa çevrik kişiler çoğunlukla mutlu, huzurlu, enerjik, sevimli ve hoş insanlardır. Az dışa çevrik kişiler ise, çoğunlukla bu nitelikleri sergilemezler ama sosyal olmayan şahıslar da olmamaktadır. Bir grup çalışmacının gözlemlerine bakılında “içe çevrikler soğuk kişiler değil çekimser, gözetlemek değil serbest, miskin değil ağır aşamalı kişilerdir (Aktaş, 2006). Dışa çevrik insanlar atak, aktif olabilen, anlatıcı, mutlu, umutlu ve

canlıdırlar; şenlikli ve aksiyondan hoşlanan insanlardır (Mete, 2006). Dışa çevrik insanların pozitif ve canlı nitelikleri artık çok çelişkili ve pratik olanlarla ilgilenmektedir. Daha üst enerjik potansiyelle, dışa çevrik insanlara verilmiş zaman içinde fazlaca tasarı üretebilmektedir ve içedönük kişilere göre daha da az huzursuzluk hissi duyabilmektedir (Tatlıoğlu, 2010). İncelemecilere göre, dışadönük insanlar çoğunlukla olumlu etkiye, daha çok olumlu olayların isteklerine ve daha canlı tepkilere sahip olmaktadır (Mete, 2006). Eysenck göre, dışa çevrik insanlar, insancıl, çok yönlü ekiplere ve eğlence partilerinden hoşlanan, fazla dosta sahip bir eyler, kendi hallerinde olmaya, okuyabilen ve kendileri ders çalışmaktan hoşlanmayan bireylerdir. Heyecan ve coşku seven, kritik problemlerle karşılaşmaktan çekinmeyen, ani kararlar ile davranış sergileyen, şaka yapabilen konuşmayı seven birilerdir. İletişime kolay geçen, kolaylıkla dost edinen, uyumlu, umutlu, gülmekten ve güldürmekten hoşlanan kişilerdir. Çoğunlukla yenilikten hoşlanan, dertsiz, ilgisiz ve sıkıntı yaşamazlar ancak kolayca kızgınlık yaşayan kendilerini kaybeden, hislerini denetim eden ve kendi engellerin her süreçte başarı sergilemektedir (Tatlıoğlu, 2010). İçedönük karakterde olabilen kişiler ise, daha fazla kendisi kalabilen, çekimser, utangaç, sakın, gerçek, dıştan denetimli olmaktan daha çok iç denetimli yönelim, içe kapalı iç inceleme yapan kendilerini denetleyen, kişilerden daha fazla kitapları seven, yakınları dışındaki insanlara mesafeli olan sağlamcı insanlardır. Bu kişiler ileri dönemler için plan yapan, konuşma olmadan önce düşünen, olayları iyice düşünüp karar veren, ani hareketleri sevmeyen insanlardır. Coşkulu ve heyecanlılığı tercih etmezler. Gündelik hayatın bilinen meselelerini fazla ciddi alarak ve planlı hayattan hoşlanmaktadır. Ayrıca hislerini fazlaca denetlemektedir ve ender şekilde öfkeye kapılmış davranışlar sergilemektedir (Burger, 2016:255). İncelemeler sonucunda dışa çevik bireylerin; canlı, girişimci çevresinin gelişimi, dostluk bağları üstün, güleç olan, dostları ile çok zaman geçiren, şirin olmaları; içe çevrik bireylerin ise çok temkinli, durağan, çekimser, dingin, fazlaca düşünen kişiler oldukları düşünülmektedir (Yeni, 2015: 25). Bir ayrı anlatım, çekimser, ağırkanlı, geçimsiz gibi benlik niteliklerine sahip olan kişilerin, dışa çevrik kişiliğin düşüklüğünü oluştururken; girişken olma, anlatıcı, kişilere çevrik olan kendilik niteliklerinin ise dışadönük yüksek kişilik özelliklerini ortaya koyduğunu ifade edebilmektedir (Dede, 2009: 60). Ayrı bir bakış ile dışadönük; sosyal, girişken ve kendini ifade edebilen bileşenleri anlatması mümkün olmaktadır. Bir farklı anlatım, dışa çevik karakter, içe çevik karaktere göre daha girişimci, coşkulu, sevimli ve

iletişimi kuvvetli olur. Bu karakter, içe çevriklerden kendi özlerini daha çok ifade etmektedir. Üstün olma ve takdirlik görme isteği ve takdir edilme onayı, dışadönük bireylerin başlıca güdüleme faktörlerindendir. Dışadönük kişilere gergin oldukları çözüm yolu odak noktası yöntemleri izlemektedir. Dışadönük karakterler, içedönük karaktere nazaran kolaylıkla dostluk kurabilmektedir ve çevrenin etkisi duygusallık ve iletişime geçmeye eğilimli kişiler olarak algılanmaktadır. İçe çevrik insanların ise hareketsiz, utangaç, çekimser, sıkılgan olabilen karakter anlaşılmaktadır. Birçok inceleme sonucu dışa çevrik karakterin, kendilerini güdüleyen özendiren eylemlere karşı pozitif tepkilerin görülmektedir. Bu durumun iş yaşamına incelenirse, dışa dönük karakterlerin cezalandırmasıyla karşılanan hâlinde, işten ayrılan meyillerin ortaya atıldığı görünmektedir (Girgin, 2007: 80).

3.Gelişime Açıklık

Açıklık; kişinin kendini yansıtabilmesi, düşüncelerimizi ifade edebilme, verinin açıklığı, doğruluğu ve iletilebilirliği, düşüncelerimizi ve hareket önerisi ile açık bir şekilde ifade etme şeklidir. Diğer bireylerin kendimizle beraber uygulamalara imkân vermektedir (Tatlıoğlu, 2010). Bu boyutun incelemeler sırasında en kompleks şekilde belirtilen boyuttur. Çoğunlukla duygulu, gevşek, yaratıcılığı yüksek, kültürlü, bilgili olmak ve sanatsal imgeleme nitelikleri içermektedir. Bu niteliklerin sahipliği kişilerin özelliklerinin dönüşüm yaşayabilen işlevsel fayda ile sağlamaktadır. Açıklık boyutunun düşüklüğünde olan bireyler ise artık gelenekselleşmektedir (Burger, 2016:255). Gençoğlu'nun yapmış olduğu çalışması ile üniversitede eğitim gören öğrenciler hoşgörü ile insancıl bağlarını etkilenilebileceği görüşleri üzerine yapılan incelemeleri uygun gerçekleşmektedir. Hoşgörü seviyesi çok olan kişiler kendi dünyalarında pozitif hava ile sosyal çevre ile iletişimini ifade eden daha etken ve canlılık üstünde kurulmuş bir kişi iletişimini kapsayan modelini oluşturmaktadır (Gençoğlu, 2006).Beş faktör modelinin benliklerin son boyutundaki açık modeli için paydaş bir düşünce birliğine ulaşılmamıştır. Bu faktör, birtakım incelemelerde açık, bir kısımda “deneyime açıklık” olarak tanılandırılmıştır. Açıklık karakter özelliklerine sahip olabilen bireylerin hayal kurmanın üst seviyede görülmektedir. Karakterin açıklık boyutunun kişinin aldığı eğitimleri bir arada farklılıklar gösterdiği vurgulanmaktadır (Girgin, 2007:85). Yaratıcı, çözümsel düşünen, ayrı düşüncelere açık ve hassas insanların açıklık seviyeleri üst seviyede, geleneksel, tutuculuk ve

bireylere karşı ilgisizlik ise açıklık seviyeleri düşük olmaktadır. Ayrıca açıklık karakter niteliklerine sahip olabilen kişilerin her alan için başarı gösterdikleri muhtemel olduğu düşünülmektedir (Yelboğa, 2006: 199).

4. Yumuşak Başlılık

Hırçınlık/Antagonizm Beş Faktörün Evrenselliği

Yumuşaklık boyutun, insanların özel yönelim seviyesi etkisi altına alınmaktadır. Düzenli birey dostça davranmaktadır, beraber çalışmaktan hoşlanan, ince düşünceli, iyi niyet sınırları çok fazladır, güvenilirlik veren yumuşak yüzlü insanlardır. Bu tip işverenlerin işçilerine güdüler, çalışanların gereksinimlerini ilerlemeye yönelik çalışmaktadır ve çok iyi ilişki kurmaktadır. Düşük seviyedeki uyumlu insanlar ise başkalarının amaçlarını kuşkulu ve işbirlikçi olmaksızın karşıt olmayı öncelikli sunan insanlardır (Burger, 2016:254-255). Yumuşaklık boyutu ile üst seviyede puana sahip yumuşak yürekli insanların, güvenilir, yardım etmeyi seven, affedebilen, temiz ve güvenilir şekilde isimlendirmektedir. Bu boyut ile düşük seviyede puanlar ile alan bireyler karamsar, kabaca, kuşkulu, işbirliği yapmayı sevmeyen, mukabele, duygusuz, sinirli ve bencil şekilde tanımlanmaktadır. Kişinin hislerini söylemesi, buna karşılık insanın algılamasını sağlayabilen, onun hislerini algılayan yorumlayabilen sorunları çözümleyebilen ve hislerinin denetim eden güncel yaşam fazlaca önemlidir (Şahin, 1999). Son zamanlarda duygusal zekânın benliğin gelişmesi, iş yaşamı gibi alanlarda önemli olarak yoğunlaşmaktadır ve insancıl yaşamın mantıksal zekânın diğerlerine göre daha iyi seviyede ve ruhsal uyumla alakalı olmasına vurgu yapılmaktadır. Kişinin hislerinin tanımlayan, yönetmesiyle karakterin hayattaki kalitesi ile beraber yaşamdaki tatminliğine yoğunlaşmaktadır (Tatlıoğlu, 2010). Araştırmaların neticesinde, duygusal zekânın, akıl sağlığının, ruhsal iyilik olma ve hayatta ki doyum ile olumlu bağlılık sürdürmektedir. Kişilerin hislerindeki karışıklık şahıslar arasında bağlarının çözümlenmesine, endişenin fazlalaşmasına ve psikolojik bozukluklarına sebep olmaktadır bunlardan dolayı hayat doyumunda negatif bir şekilde etkilemektedir. Kişiler hislerini diğer kişilerle paylaştığında, hissettiğinde ve insancıl ilişkilere sahip olduğu aşamada memnun olmaktadır ve bu şekilde ruhsal doyuma ulaşabilmektedir. (Tümek vd.2008).

1. Öz – Denetim / Sorumluluk – Yönsüzlük/Dağınıklık (Conscientiousness – Undirectedness)

Kişilik, öz –denetim boyutunu bir amaca dönük eylemlerdeki planlar şeklinde tanımlamaktadır. Bu özelliklerde olan bireyler kararlılık ve tutarlılık göstermektedir. Bilinçli olan bireyler, başarılı yönelmelere, planlı davranışlara, sorumluluk sahibi olan, kusursuz ve gayretli olmaya çaba göstermektedir. Bununla beraber, bu boyutunu güdüleme isteği ertelemek, olumsuz işlerde dayanma sürdürebilme, detaylı şekilde özen gösterme, sorumluluk sahibi ve dürüst bir şekilde aksiyonlu olmayı kapsamaktadır (Cengiz, 2006). Bu boyut bireylerin ne denli denetim ve düzene sahibi olabildiğini göstermektedir. Bu modeldeki bireyler hayatlarında sorumluluk sahibi, inceleyici, düzenli, zafer kazanmaya yatkın, motivasyonları ve kararlılıkları yüksektir. Bu niteliklere sahip olabilen insanların, bağlantısız işlerde ve çok yönlü çalışmalarda başarı kazanmış olması mümkün görülmektedir. Sorumlulukları az olan kişiler ise dağınık, güven duygusu olmayan ve amaçlarına ulaşırken konfora düşkün olan bireylerdir. Başka çalışmalardan yola çıkarak, kişiliğimizi düzenleyen niteliklerin çoğu beş ana benlik boyutunun düşünceleri toplandığını göstermektedir (Burger, 2016:255).Yapılan incelemelerin ardından karakter faktörlerin özgüvenin, dışa çevrik, hoşgörülü, açık olan, denge ve düzenli olan etkenlerin hayat doyumunu etkileyici bulunmaktadır (Erdemir, 2000). Kişilerin sorumluluklarının etkenlerinin alt biçimleri yeterlilik, düzen, başarılı olması, kendi disiplini ve tedbirli olmasıdır (Sevi, 2009). Bununla birlikte ilgisizlik seviyesi yüksek olan insanların, çalışma hayatındaki memnunluğu ve güdülenmesini artırdığı da görülmektedir (Somer, 1998:42). Birkaç çalışmada ise sorumluluk kelimesinin yerinde öz düzenin ifadesinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Aynı süreçte öz düzenli olmayan bireylerin, çalışmaları devamlı ertelenmeleri ve başarı sağlamadan erkenden geri çekilmenin olduğu incelenmektedir (Sevi, 2009:42).

Yapılan çalışmalarının incelendiğinde, sorumlu olan bireylerin çalışmalarında ki motivasyonun ve etkileşim halinde olduklarını ifade etmek mümkündür. Sorumlu olan bireylerin hisleri, akademik başarıları ve çalışma hayatında ki başarısını artırabilen karakter niteliklerden olabildiğini ifade etmektedir. Çünkü sorumluluk sahibi olan bireyler çalışma ortamındaki etkisini artırmaktadır. Bir ayrı anlatım ise

sorumluluklarına sahip bireylerin çalışma hayatlarında başarılı olacakları söylenmektedir (Girgin, 2007: 82-83).

2.5.Beş Faktörün Evrenselliği

Kişiler; yaşın, cinsiyetin, çözümleme tekniklerinin, kültürlerin çeşitliliği olsa da, evrenselliğin nedeni ile 5 etken analiz sonuçlarına ulaşılmaktadır. Araştırmaların sonuçları 5 faktör için birçok envanterin ortaya koyulduğunu göstermektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2009:297). Beş faktörün ayrı kültürlerin benzerlikleri olsun olmasın araştırma yaparken, karakterin evrensel şekillerde, kültürel etkenlerde karakterin üstündeki etkileri gibi çok konuya açıklık getirmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2009:298).

Beş faktör modelinin evrenselliği ile alakalı iki ana düşünce bulunmaktadır:

1. Biyolojik düşünce: Bu düşünceye göre, kültürleri benzerlikleri, tüm bireylerin eş değer kalıtım donanımıyla, dünyaya geldiğimiz karakterimize yaşamsal yönümüzün kanıtı olarak kabul etmektedir.
- 2.Sosyal düşünce: Bu düşünceye göre, kültür benzeşmesi, tüm kişi eylemlerinin gruplandırmak için bölgesel benzer olan ya da takımların ortak niteliklerin etkilerinin eş biçim yöntemleri kullanılmaktadır (Burger, 2016: 257).

2.6. Öz-yeterlilik İnancı İle ilgili Yapılan Araştırmalar

Bakan, Doğan ve Yılmaz'ın (2017) “Çalışanlarda Mesleki Öz Yeterlilik Algısı İle Örgütsel Muhalefet İlişkisi “adlı çalışmada, mesleki öz yeterlilik algı boyutlarının örgütsel muhalefet boyutlarını pozitif olarak etkilediği görülmüştür.

Şahin ve Gürbüz'ün (2012)” Kültürel Zekâ ve Öz-Yeterliliğin Görev Performansı ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerinde Etkisi: Çokuluslu Örgüt Üzerinde Bir Uygulama Yapılan” analizler sonucunda, kültürel zekâ ile öz-yeterliliğin gerek görev performansını gerekse örgütsel vatandaşlık davranışını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur. Bu araştırma sonucunda, görev performansı ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerinde kültürel zekâ ile öz-yeterliliğin ortak (etkileşimsel) etkisinin varlığı bulunmuştur.

Kesgin'in (2006) yaptığı "Okul Öncesi Öğretmenlerin Öz-Yeterlilik Düzeyleri İle Problem Çözme Yaklaşımlarını Kullanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmada, okul öncesi öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu, problem çözme, yaklaşımlarından sırasıyla en çok "değerlendirici", "planlı", "düşünen", "kendine güvenli" yaklaşımları; en az da "kaçıngan" ve "aceleci" yaklaşımları kullandıkları belirlenmiştir. Öz-yeterlilik düzeyi ile problem çözme yaklaşımlarını kullanma düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Bahar ve Kağan'ın (2018) yaptığı "Öğretmen Adaylarında Öz-Yeterlilik Algılarının Yordayıcısı Olarak Beş Faktör Kişilik Özellikleri" adlı çalışmada, araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ve sorumluluk değişkenleri öğrenci katılımına yönelik öz-yeterlilik algısının; dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk değişkenleri öğretim stratejilerine yönelik öz-yeterlilik algısının pozitif yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

Bolat'ın (2011) yaptığı "Öz Yeterlilik ve Tükenmişlik İlişkisi: Lider-Üye Etkileşiminin Aracılık Etkisi" adlı çalışmada araştırma sonuçları, öz-yeterlilik ve lider-üye etkileşiminin tükenmişlik üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre öz-yeterlilik algısı ve lider-üye etkileşimi yüksek olan çalışanların tükenmişlik düzeyleri düşük olmaktadır.

2.7. Benlik Ayrışması İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Hanımoğlu'nun (2014) yaptığı "Üniversite Öğrencilerinde Aile Fonksiyonları Benliğin Ayrışması Algılanan Stres, Kaygı Ve Depresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmada, öğrencilerinin benliğin ayrışması ölçeğinden ve aile değerlendirme ölçeğinin genel fonksiyonlar alt boyutundan aldıkları puanların birlikte algılanan stres puanlarını yordama düzeyleri test edildiğinde duygusal tepkisellik, duygusal kesinti, ben pozisyonu alt boyutundan alınan puanların algılanan stres düzeyinin anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur.

Mert ve Çetiner'in (2018) yaptığı "Üniversite Öğrencilerinin Üniversite Yaşamına Uyum ile Benlik Ayrışması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmada, üniversite yaşamına uyum ile benlik ayrışması arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı düzeyde bir ilişki görülmüştür.

Mert ve Topal'ın (2018) yaptığı “Benlik Ayrışmasının Manevi Yönelimine Etkisinin Bazı Değişkenlerle İncelenmesi” adlı çalışmada, manevi yönelimle benlik ayrışması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu da saptanmıştır.

Gürcan'ın (2015)” Benlik Farklılıklarına Rogers'ın Danışan Odaklı Terapisi İle Yaklaşım: Vaka Çalışması” adlı çalışmada, Rogers benlik farklılıklarının bireylerin çocuklukta koşulsuz olumlu kabul almamaları sebebiyle oluştuğunu ve bireyin yaşadığı olumsuz duygularla savunma mekanizmaları yardımıyla başa çıktığını söylemiştir.

Polat ve İlhan'ın (2018)” Evli Bireylerde Çift Uyum ve Bazı Psikolojik Belirtilerin Benliğin Farklılaşması Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada, benliğin farklılaşması evli bireylerde çift uyumunu, depresyon, kaygı ve stresi anlamlı düzeyde yordamaktadır.

2.8. Kişilik İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Gökdeniz ve Merdan'nın (2011) yaptığı “Kişilik İle Kariyer Seçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın sonucunda, kişilikle kariyer seçimi arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve her bir kişiliğin kariyer seçiminde farklı boyuta önem verdiği görülmüştür.

Salihoğlu'nun (2018) yaptığı “Kişilik Özellikleri, Kariyer Eğilimi ve Mesleki Başarı Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma” adlı çalışmada, analiz sonuçlarına göre kişilik ve mesleki başarı arasında, kariyer yönelimleri ile mesleki başarı algısı arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Yelboğa'nın (2006) yaptığı” Kişilik Özellikleri Ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada, yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda cinsiyet, yaş, kıdem, eğitim düzeyi ve kişilik özellikleri değişkenlerinin, çalışanın iş performansındaki toplam varyansın %16,3'ünü açıkladığı ortaya konmuştur.

Hotaman'nın (2011) yaptığı “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik Özelliklerine Yönelik Algılarının İncelenmesi” adlı yaptığı araştırma sonucunda, program türüne göre İngilizce öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin lehine; cinsiyete göre kız öğrencilerin lehine; İlköğretimi ve ortaöğretimi okudukları bölgeye göre şehir lehine; ailede öğretmen bulunmasına göre ailesinde öğretmen olanların lehine; ailenin gelir düzeyine göre geliri 750-1500 ile 2001-2500 ve geliri 750-1500 ile 2501-3000 arasına,

geliri 750-1500 olanların lehine; geliri 2001-2500 ile 3001 TL ve yukarısı ve geliri 2501-3000 ile 3001 TL ve yukarısı arasında geliri 3001 TL ve yukarısı olanların lehine; anne eğitim düzeyine göre anne eğitim düzeyi ilkokul olanların lehine; baba eğitim düzeyine göre baba eğitim düzeyi ilkokul olanların lehine ve kardeş sayısına göre kardeş sayısı 4 olanlarına lehine anlamlı farklılıklar belirlenmiştir.

Çalışkur'un (2013) yaptığı "Türk Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Değerleri ve Kişilik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmada sonuç olarak; üniversite öğrencilerinin yaşam değerleri ile kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu, sadece gerçek dostluk değeri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelemesi amaçlayan bu araştırma, değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeyi içeren genel tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli uygun görülmüş ve kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlâ var olan bir boyutu olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlamış araştırma yaklaşımı olarak ifade edilmektedir. İlişkisel tarama modelinin, iki ya da daha fazla sayıda olan değişkenlerin arasındaki değişimlerin varlığını ya da derecesini belirleyen araştırma modelini oluşturmaktadır (Karasar, 2000:76).

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 18-66 yaşları arasında 218'i erkek ve 277'si kadın olmak üzere toplamda 495 kişinin katılımıyla oluşturulmuştur.

3.3.Veritoplama Araçları

Bu çalışmada katılımcıların demografik verilerini toplamak amacıyla araştırmacının oluşturduğu “Kişisel Bilgi Formu”, “ Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği” ve “On Maddeli Kişilik Ölçeği” ve ‘ ‘Öz yeterlilik Ölçeği’ ’ olarak belirlenen veri toplama araçlarından yararlanılmıştır.

3.3.1.Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, bu çalışmada uygulanan ölçeklerle birlikte katılımcılara uygulanmıştır. Formda yer alan tüm katılımcılara uygulanan demografik değişkenler şunlardır: katılımcıların cinsiyeti, yaşı, okul medeni durumu, meslek, çalışma durumu, gelir düzeyi, son olarak ise anne –babanın tutumları ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

3.3.2.Genel Öz Yeterlilik Ölçeği

Schwarzer ve Jerusalem'in (1995) geliştirdikleri ve 25'ten fazla dile uyarlaması yapılan ölçekten yararlanılmış olan; Türkçe versiyonu 2010'da Ayşe Aypay tarafından uyarlanan, Genel Öz Yeterlilik Ölçeği olarak kullanılmıştır. 1979 yılında Genel Öz Yeterlilik Ölçeği ilk , Jerusalem ve Schwarzer tarafından Almanya'da geliştirilmiştir. İlk olarak, 20 maddeden oluşan ölçek, 1981'de Jerusalem ve Schwarzer tarafından tekrar yenilemiş ve madde sayısı 10'a indirilmiştir. Daha sonra, dörtlü likert tipi (tamamen yanlış=1 - tamamen doğru=4) ölçek formu birçok dile çevrilerek, geçerlik ile güvenirlik çalışmaları yapılmıştır (Scholz ve diğerleri, 2002). Uyarlama çalışması üç farklı üniversiteden toplam 693 öğrenci üzerinden yapılmıştır. Çeviri-tekrar çeviri tekniği ile Türkçe'ye çevirisi yapılan ölçeğin yapı geçerliliği temel bileşenler analizi ve varimax döndürme teknikleri kullanılmıştır. Bileşen analiz sonucu, özdeğerleri 1'den büyük iki bileşenli bir yapı ortaya çıkmış olduğu belirtilmiştir. Ölçek bileşenleri için Alfa iç tutarlılık katsayıları .79 ve .63'tür. Toplamda hesaplanan Alfa katsayısı .83'tür. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı ($r=.80$, $p<.001$)'dir.

3.3.3.On Maddeli Kişilik Ölçeği

Gosling ve arkadaşları, On Maddeli Kişilik Ölçeği, 10 maddeden oluşup ve geliştirilen ölçek, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Hasan Atak tarafından 2013 yılında yapılarak, Türkçe versiyonunu uyarlanmıştır. Dil geçerliği (0,92-0,97 arasında değişen korelasyonlar), açıklayıcı (5 faktör ve 10 madde; açıklanan varyans %65,21) ve doğrulayıcı (X^2/sd : 2,20, GFI .95, AGFI .92, CFI .93, NNFI .91, RMR.04 ve RMSEA .03) faktör analizi sonuçları, madde analizi ve ölçüt dayanlı geçerlik sonuçları önerilen beş-faktörlü modelin Türk gençlerinde uygunluğunu desteklemektedir. İç tutarlılık (Deneyime Açıklık 0,83, Yumuşak başlılık 0,81,

Duygusal Dengelilik 0,83, Sorumluluk 0,84 ve Dışa Dönüklük 0.86) ve test-tekrar test yöntemine dayalı güvenirlik analizleri sonuçları da (n=54; Deneyime Açıklık 0,89, Yumuşak başlılık 0,87, Duygusal Dengelilik 0,89, Sorumluluk 0,87 ve Dışa Dönüklük 0,88), ölçeğin kabul edilebilir güvenirliği ortaya konulmuştur.

Beş önemli kişilik özelliği olan deneyime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük, duygusal dengelilik ve yumuşak başlılık şeklinde belirtilmektedir. Ölçeğin tüm versiyonlarında 10 madde bulunmaktadır. Ölçek maddeleri, yedi derecelmeli(1=Tamamen katılmıyorum, 2=Kısmen katılmıyorum,3= Biraz katılmıyorum, 4 = Kararsızım, 5 = Biraz Katılıyorum,6 = Kısmen katılıyorum,7 = Tamamen katılıyorum)Likert tipi olan on maddeli kişilik ölçeği, her bir alt boyutta iki maddeye yer vermektedir (Gosling ,vd.2003).

3.3.4.Benlik Ayrışması Ölçeği

Benliğin Ayrışması Ölçeği,Skowron ve Friedlander (1998) tarafından geliştirilen ve daha sonra Skowron ve Schmitt (2003) tarafından yenilenen ölçek, Işık ve Bulduk (2015) tarafından Türkçe versiyonuna uyarlamıştır. Yapılan uyarlamanın sonucunda ise 20 maddeden oluşan ölçek, Duygusal tepkisellik (DT), Ben pozisyonu alma (BP), Duygusal kopma (DK) ve Başkalarına bağımlılık (BB) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Toplam alınan puanın ve alt ölçeklerden alınan puanların yükseklik olması, benliğin ayrışma seviyesinin yüksekliğini yansıtmaktadır. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, devamlı bir kaygı yüksekliğini ifade etmektedir (Işık ve Bulduk, 2015).

Güvenirlik kapsamında cronbach alfa katsayıları Duygusal tepkisellik faktörü için .75, Ben pozisyonu alma faktörü için .74, Duygusal kopma faktörü için .83, Başkalarına bağımlılık faktörü için .67 ve ölçeğin tamamı için .80 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin orijinal formlarından (Skowron & Friedlander, 1998; Skowron & Schmitt, 2003), farklı dillere çevrilmiş formlarından (Chung & Gale, 2006; Peleg, 2002, 2008) ve Türk yetişkin örnekleminde (Işık & Bulduk, 2015) elde edilen değerlere oldukça yakındır. Ayrıca testin zaman içerisindeki kararlılığını belirlemek için yapılan ve test tekrar test güvenirliği çalışmaları sonucunda ölçeğin beş hafta arayla uygulanması sonucu korelasyon düzeyi .72 bulunmuştur ve bu değer de ölçeğin zamansal kararlılık açısından yeterli olduğu görülmüştür.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama yöntemi yazılı soru sorma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada uygulanan anket formu üç bölüm ve kişisel bilgilerden oluşmaktadır. Araştırmaya 18-66 yaşları arasında 495 kişiye, Kişisel Bilgi Formu, Benliğin Ayrışması Ölçeği, Kişilik Ölçeği ve Genel Öz yeterlilik Ölçeği uygulanmış ve uygulamanın hemen sonunda araştırmacı tarafından ölçme araçları toplanmıştır. Uygulama sırasında araştırmacı tarafından, gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır Ankete katılımda gönüllülük esas olduğu, verilerin sadece akademik amaçlı kullanılacağı ve kimlik bilgilerini yazmamaları özellikle belirtilmiştir.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS-21 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler analiz edilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Sayı,Yüzde,Ortalama,Standart sapma) kullanılmıştır .

Verileri analiz etmeden önce aritmetik ortalama puanları, basıklık ve çarpıklık değerleri ile güvenirlik katsayıları hesaplanmış ve Tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışmada kullanılan ölçme araçları için betimleyici istatistikler ve basıklık çarpıklık katsayısı

	N	min.	max.	X	Ss	çarpıklık±s.h.	Basıklık±s.h.
Genel Öz Yeterlik Ölçeği Genel Toplam Puanı	495	1	4	3.14	.62	-.643±0.110	-0.076±0.219
Çaba ve Direnç Alt Boyutu	495	1	4	3.07	.66	-.464±.110	-.378±.219
Yetenek ve Güven Alt Boyutu	495	1	4	3.25	.64	-.819±.110	.122±.219
Deneyime Açıklık Faktörü	495	1	7	3.69	1.28	.140±.110	-.057±.219
Yumuşakbaşlılık Faktörü	495	1	7	4.28	1.24	.088±.110	-.005±.219
Duygusal Dengelilik Faktörü	495	1	7	4.31	1.39	-.077±.110	-.266±.219
Sorumluluk Faktörü	495	1	7	4.02	1.09	.209±.110	.119±.219
Dışadönüklük Faktörü	495	1	7	4.00	1.17	.144±.110	.250±.219
Benliğin Ayrışması Ölçeği Genel Toplam Puanı	495	2	6	3.94	.65	.021±.110	-.031±.219
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	495	1	6	3.05	1.14	.350±.110	-.275±.219
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	495	1	6	4.24	1.07	-.342±.110	-.287±.219
Duygusal Kopma Alt Boyutu	495	1	6	4.10	1.14	-.519±.110	-.102±.219
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	495	1	6	4.44	1.01	-.282±.110	-.463±.219

Araştırmaya katılan 495 kişinin Genel Öz Yeterlik Ölçeği ortalama puanı 3.14±.62 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların bu ölçekten elde ettikleri puan ortalamaları 1 ile 4 arasında değişmektedir. Genel Öz Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyutundan elde edilen ortalama puanı 3.07±.67 ve en düşük ortalama 1, en yüksek ortalama ise 4 olarak hesaplanmıştır. Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutundan elde edilen ortalama puan ise 3.25±.64, en düşük ortalama puan 1 ve en yüksek ortalama puan 4 olduğu görülmüştür. 10 Maddeli Kişilik Ölçeği Deneyime Açıklık Faktörü'nün ortalama puanı 3.30±1.30, en düşük ortalama 1 ve en yüksek ortalama da 7; Yumuşakbaşlılık Faktörü'nün ortalama puanı 4.30±1.24, en düşük ortalama puan 1 ve en yüksek ortalama puan 7; Duygusal Dengelilik Faktörü ortalama puanı 4.30±1.40, en düşük ortalama puan 1 ve en yüksek ortalama puan 7; Sorumluluk Faktörü ortalama puanı 4.02±1.10, en düşük ortalama puan 1 ve en yüksek ortalama puan 7; Dışadönüklük Faktörü ortalama puanı 4.00±1.17 en düşük ortalama puan 1 ve en yüksek ortalama puan 7 olarak hesaplanmıştır. Benliğin Ayrışması Ölçeği ortalama puanı 3.94±.65, en düşük ortalama puan 2.11 ve en yüksek ortalama puan 5.89'dur. Benliğin Ayrışması Ölçeği Duygusal Tepkisellik alt boyutu ortalama puanı 3.05±1.14, "Ben" Pozisyonu altboyutu ortalama puanı 4.24±1.07, Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ortalama puanı 4.10±1.14 ve Duygusal Kopma alt boyutu ortalama puanı 4.44±1.01 olduğu görülmüş ve alt boyutlardan elde edilen ortalama değerler her biri 1 ile 6 arasında değişmektedir (Bkz. Tablo 2)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Verinin analizinde çalışmanın temel amacına yönelik korelasyon ve regresyon analizi yapılmış ve sosyo-demografik gruplar çalışmada kullanılan ölçek toplam puan ortalamalarına göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.1.1:Sosyo-Demografik değişkenlere ilişkin sayı ve yüzde dağılımları

Sosyo-Demografik Değişkenler	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Erkek	218	44.0
	Kadın	277	56.0
	Toplam	495	10.0
Yaş	18-22 yaş arası	117	23.6
	23-29 yaş arası	126	25.5
	30-36 yaş arası	121	24.4
	37 yaş ve üzeri	119	24.0
	Belirtmeyenler	12	2.4
	Toplam	495	10.0
Medeni durum	Evli	211	42.6
	Bekâr	262	52.9
	Boşanmış	19	3.8
	Belirtmeyenler	3	.6
	Toplam	495	10.0
Gelir durumu	Yetersiz	107	21.6
	Orta düzeyde	288	58.2
	İyi	98	19.8
	Belirtmeyenler	2	.4
	Toplam	495	10.0
Çalışma Durumu	Çalışanlar	296	59.8
	Çalışmayanlar	192	38.8
	Belirtmeyenler	7	1.4
	Toplam	495	10.0
Çalışılan Sektör	Kamu çalışanı	183	37.0
	Özel sektör	273	55.2
	Belirtmeyenler	39	7.9
	Toplam	495	10.0
Ebeveyn Tutumu	İlgisiz	31	6.3
	Demokratik	119	24.0
	Otoriter	62	12.5
	Koruyucu	255	51.5
	Belirtmeyenler	28	5.7
	Toplam	495	10.0

Tablo 4.1.1’de katılımcıların sosyo - demografik özelliklerine bakıldığında, yaşları 18-66 yaşları arasında (ort. 31.25 ± 1.246 yıl) de 218’i erkek ve 277’si kadın olmak üzere toplamda 495 kişi katılmıştır. Katılımcılar, 211 evli (%42.6), 262 bekâr (%52.9), 19 boşanmış (%3.8) ve medeni durumunu belirtmeyen 3 (%.6) kişiden; 183 kamu (%37), 273 kişi (%55.2) özel sektör çalışanı ve meslek durumunu belirtmeyen 39 kişiden; 296 çalışan (%59.8), 192 çalışmayan (%38.8) ve çalışma durumunu belirtmeyen 7 kişiden (%1.4) oluşmaktadır. Katılımcıların 107’si gelir durumunu yetersiz (%21.6), 288’i orta düzeyde (%58.2) ve 98’i iyi (%19.8) olarak değerlendirmiş, 2 kişi (%.4) ise gelir durumunu belirtmemiştir. Ayrıca katılımcılara ebeveyn tutumları sorulmuş ve katılımcıların 31’i (%6.3) ana-baba tutumunun ilgisiz, 119’u (%24) demokratik, 62’si (%12.5) otoriter ve 255’i (%51.5) koruyucu olarak değerlendirmiş ancak 28 kişi (%5.7) bu soruyu yanıtlamamıştır. Diğer taraftan yaş değişkeni birikimli frekans tablosuna bakılarak 18-22 yaş arası grupta 117 kişi (%23.6), 23-29 yaş arası grupta 126 kişi (%25.5), 30-36 yaş arası grupta 121 (%24.4) ve 37 ve üzeri yaş grubunda ise 119 kişi (%24) yer almış, yaşını belirtmeyen 12 kişi ise (%2.4) gruplandırmaya dahil edilmemiştir.

4.2 Genel öz yeterlik, kişilik özellikleri ve benliğin ayrılaşması arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

Tablo 4.2.1 :Genel öz yeterliğin kişilik özellikleri ve benliğin ayrılaşması ile korelasyon analizi sonuçları

			Genel Öz Yeterlik Ölçeği Genel Toplam Puanı	Çaba ve Direnc Alt Boyutu	Yetenek ve Güven Alt Boyutu
Kişilik Özellikleri	Deneyime Açıklık Faktörü	R	.052	.043	.061
	Yumuşakbaşlılık Faktörü	R	.186***	.177***	.178***
	Duygusal Dengelilik Faktörü	R	-.012	-.028	.014
	Sorumluluk Faktörü	R	.116*	.114*	.105*
	Dışadönüklük Faktörü	R	.175***	.159***	.178***
Benlik Ayrılaşması Alt Boyutları	Benliğin Ayrılaşması Ölçeği Genel Toplam Puanı	R	.313***	.326***	.254***
	Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	R	.072	.109*	.007
	Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	R	.325***	.306***	.314***
	Duygusal Kopma Alt Boyutu	R	.204***	.117***	.132***
	Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	R	.130**	.222***	.149**

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Tablo 4.2.1 incelendiğinde Genel Öz Yeterlik ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Analizi ile karşılaştırılmıştır. Korelasyon analizi sonuçlarına göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Yumuşakbaşlılık Faktörü toplam puan ortalaması arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır; ($r=.186$; $p<.001$). Bu sonuca göre genel öz yeterlik düzeyi arttıkça yumuşakbaşlılık düzeyi de artmaktadır. Diğer taraftan, Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Sorumluluk Faktörü toplam puan ortalaması arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür; ($r=.116$; $p<.05$). Buna göre Genel Öz Yeterlik düzeyi arttıkça sorumluluk düzeyinin de arttığı görülmektedir. Ayrıca Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Dışadönüklük Faktörü toplam puan ortalaması arasında da pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

vardır; ($r=.175$; $p<.001$). Bu sonuca göre genel öz yeterlik düzeyi arttıkça dışadönüklük düzeyinin de arttığı gözlenmektedir. Ancak Genel Öz Yeterlik toplam puan ortalaması ile Duygusal Dengelilik Faktörü toplam puan ortalaması arasında ($r=-.012$; $p>.05$) ve Genel Öz Yeterlik toplam puan ortalaması ile Deneyime Açıklık Faktörü toplam puan ortalaması arasında ($r=.052$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmiştir (Bkz. Tablo 4.2.1).

Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam ve alt boyut toplam puan ortalamaları arasındaki ilişki katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Benliğin Ayrışması Ölçeği toplam puan ortalaması arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur; ($r=.313$; $p<.001$). Buna göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği puan ortalaması arttıkça Benliğin Ayrışması Ölçeği puan ortalaması da artmaktadır. Ayrıca Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Benliğin Ayrışması Ölçeği Ben Pozisyonu Alma alt boyutu toplam puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür; ($r=.325$; $p<.001$). Bu sonuç doğrultusunda Genel Öz Yeterlik Ölçeği puan ortalaması arttığında Ben Pozisyonu Alma alt boyutu puan ortalamasının da arttığı görülmektedir. Diğer taraftan Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Duygusal Kopma alt boyutu toplam puan ortalaması arasında da pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir; ($r=.204$; $p<.001$). Buna göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği puan ortalaması arttıkça Duygusal Kopma alt boyutu puan ortalaması da artmaktadır. Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Başkalarına Bağımlılık alt boyutu toplam puan ortalaması arasında da pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır; ($r=.130$; $p<.01$). Bu sonuca göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği ortalama puanı arttıkça Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ortalama puanı da artmaktadır. Ancak Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ile Duygusal Tepkisellik alt boyutu toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür; ($r=.072$; $p>.05$) (Bkz. Tablo 4.2.1).

Genel Öz Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyutu ve Yetenek ve Güven alt boyutunun diğer ölçeklerle korelasyonları hesaplanmıştır. Sonuçlara göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyutu ile Yumuşakbaşlılık Faktörü arasında ($r=.177$; $p<.001$), Sorumluluk Faktörü arasında ($r=.114$; $p<.05$) ve Dışadönüklük

Faktörü arasında ($r=.159$; $p<.001$) pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre çaba ve direnç düzeyi arttıkça sorumluluk, dışadönüklük ve sorumluluk düzeyleri de artmaktadır. Buna karşın Genel Öz Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyutu ile Deneyime Açıklık Faktörü arasında ($r=.043$; $p>.05$) ve Duygusal Dengelilik Faktörü arasında ($r=-.028$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Kişilik özellikleri ile Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutları arasındaki bakıldığında ise Yetenek ve Güven alt boyutu ile Yumuşakbaşlılık Faktörü arasında ($r=.178$; $p>.001$), Sorumluluk Faktörü arasında ($r=.105$; $p<.05$) ve Dışadönüklük Faktörü arasında ($r=.178$; $p<.001$) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre dışadönüklük, sorumluluk ve yumuşakbaşlılık düzeyi arttıkça yetenek ve güven düzeyi de artmaktadır. Ancak Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutu ile Deneyime Açıklık Faktörü arasında ($r=.061$; $p>.05$) ve Duygusal Dengelilik Faktörü arasında ($r=.014$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven, Çaba ve Direnç alt boyutları ile Benliğin Ayrışma Ölçeği'nin alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçlara göre Çaba ve Direnç alt boyutu ile Benliğin Ayrışması Ölçeği Duygusal Tepkisellik alt boyutu arasında ($r=.109$; $p<.05$), Ben Pozisyonu Alma alt boyutu arasında ($r=.306$; $p<.001$), Duygusal Kopma alt boyutu arasında ($r=.117$; $p<.001$) ve Başkalarına Bağımlılık alt boyutu arasında ($r=.222$; $p<.001$) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuçlara göre Çaba ve Direnç düzeyi arttıkça duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık düzeyleri de artmaktadır. Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutu ile Benliğin Ayrışması Ölçeği alt boyutları arasındaki korelasyonlarına bakıldığında, Yetenek ve Güven alt boyutu ile Ben Pozisyonu Alma alt boyutu arasında ($r=.314$; $p<.001$), Duygusal Kopma alt boyutu arasında ($r=.132$; $p<.001$) ve Başkalarına Bağımlılık alt boyutu arasında ($r=.149$; $p<.001$) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre Yetenek ve Güven düzeyi arttıkça, ben pozisyonu alma, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık düzeyi de artmaktadır. Buna karşın Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutu ile Benliğin Ayrışması Ölçeği Duygusal Tepkisellik alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; ($r=.07$; $p>.05$). Ayrıca Genel Öz Yeterlik alt boyutları ile yaş değişkeni arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Buna göre Genel Öz

Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyutu ile yaş arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır; ($r=.095$; $p<.05$). Buna göre yaş arttıkça çaba ve direnç düzeyi de artmaktadır. Ancak Buna göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutu ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür; ($r=.033$; $p>.05$) (Bkz. Tablo 4.2.1).

Tablo 4.2.2:Kişilik özellikleri ile benliğin ayrımlaşması ölçekleri arasındaki korelasyon analiz sonuçları

	Deneyime Açıklık Faktörü	Yumuşakbaşlılık Faktörü	Duygusal Denglilik Faktörü	Sorumluluk Faktörü	Dışadönüklük Faktörü
Benliğin Ayrışması Ölçeği Genel Toplam Puanı	-.169***	.049	-.285***	-.122**	-.057
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	.133**	-.109*	-.370***	-.157***	-.144**
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	.124**	.254***	.090*	.113*	.122**
Duygusal Kopma Alt Boyutu	.215***	-.048	-.087	-.153**	-.009
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	-.207***	.011	-.278***	-.117**	-.097*

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Tablo 4.2.2’de çalışmada kullanılan Kişilik Özellikleri ile Benliğin Ayrışması ölçeklerinden elde edilen toplam puan ortalamalarının korelasyon analizi ile ilişkileri hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puanı ile Deneyime Açıklık Faktörü toplam puan ortalaması arasında ($r=-.169$; $p<.001$), Duygusal Denglilik Faktörü arasında ($r=-.285$; $p<.001$) ve Sorumluluk Faktörü arasında ($r=-.122$; $p<.01$) negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre benliğin ayrışması düzeyi arttıkça deneyime açıklık, duygusal denglilik ve sorumluluk düzeyi azalmaktadır. Ancak Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puanı ile Dışadönüklük Faktörü arasında ($r=-.057$; $p>.05$) ve Yumuşakbaşlılık Faktörü arasında ($r=.049$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Benliğin Ayrışması Ölçeği Duygusal Tepkisellik alt boyutu ile Deneyime Açıklık Faktörü arasında pozitif yönde ($r=.133$; $p<.01$), Yumuşakbaşlılık Faktörü arasında negatif yönde ($r=-.109$; $p<.05$), Duygusal Denglilik Faktörü arasında negatif yönde ($r=-.370$; $p<.001$), Sorumluluk Faktörü arasında negatif yönde ($r=-.157$; $p<.001$) ve Dışadönüklük Faktörü arasında negatif yönde ($r=-.144$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara göre duygusal tepkisellik düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeyi artmakta, duygusal denglilik düzeyi, yumuşak başlılık düzeyi, sorumluluk düzeyi ve dışadönüklük düzeyi azalmaktadır.

Benliğin Ayrışması Ölçeği Ben Pozisyonu Alma alt boyutu toplam puan ortalaması ile Deneyime Açıklık Faktörü arasında ($r=.124$; $p<.01$), Yumuşakbaşlılık Faktörü arasında ($r=.254$; $p<.001$), Duygusal Dengelilik Faktörü arasında ($r=.090$; $p<.01$), Sorumluluk Faktörü arasında ($r=.113$; $p<.05$) ve Dışadönüklük Faktörü arasında ($r=.122$; $p<.001$) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuçlara göre ben pozisyonu alma düzeyi arttıkça deneyime açıklık, yumuşakbaşlılık, sorumluluk, duygusal dengelilik ve dışadönüklük düzeyi de artmaktadır.

Benliğin Ayrışması Ölçeği Duygusal Kopma alt boyutu ile Deneyime Açıklık Faktörü arasında ($r=.215$; $p<.001$) pozitif yönde ve Sorumluluk Faktörü arasında negatif yönde ($r=-.153$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuca göre duygusal kopma düzeyi arttıkça deneyime açıklık düzeyi artmakta, sorumluluk düzeyi azalmaktadır. Ancak Benliğin Ayrışması Ölçeği Duygusal Kopma alt boyutu ile Yumuşakbaşlılık Faktörü arasında ($r=-.048$; $p>.05$), Duygusal Dengelilik Faktörü arasında ($r=-.087$; $p>.05$) ve Dışadönüklük Faktörü arasında ($r=-.009$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

Benliğin Ayrışması Ölçeği Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ile Deneyime Açık Faktörü arasında ($r=-.207$; $p<.001$), Duygusal Dengelilik Faktörü arasında ($r=-.278$; $p<.001$), Sorumluluk Faktörü arasında ($r=-.117$; $p<.01$) ve Dışadönüklük Faktörü arasında ($r=-.097$; $p<.05$) negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuçlara göre başkalarına bağımlılık düzeyi arttıkça, deneyime açıklık, sorumluluk, duygusal dengelilik ve dışadönüklük düzeyi azalmaktadır. Ancak Benliğin Ayrışması Ölçeği Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ile Yumuşakbaşlılık Faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=.011$; $p>.05$) (Bkz. Tablo 4.2.2).

4.3 Genel öz yeterliğin yordanmasına ilişkin bulgular

Tablo 4.3.1:Genel öz yeterlik ölçeği genel toplam puanının yordanması

Bağımsız Değişkenler	B	t	P	F	P	R ²	ΔR ²
Deneyime Açıklık Faktörü	.018	.383	.702	12.725	.000	.191	.063
Yumuşakbaşlılık Faktörü	.049	1.021	.308				
Duygusal Dengelilik Faktörü	-.104	-1.967	.049				
Sorumluluk Faktörü	.089	1.734	.083				
Dışadönüklük Faktörü	.138	2.777	.006				
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	.048	.942	.347				.155
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	.312	7.122	.000				
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	.110	2.123	.034				
Duygusal Kopma Alt Boyutu	.138	3.055	.002				

Tablo 4.3.1’de Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması Dışadönüklük, Sorumluluk, Duygusal Dengelilik, Yumuşak başlılık, deneyime açıklık faktörleri ve Benliğin Ayrışması Ölçeği alt boyut toplam puan ortalamalarıyla yordanmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucunda genel öz yeterliğin yordanması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır; $F(9,485)=12.725$; $p<.001$. Modele alınan değişkenler genel öz yeterliği %19,1 oranında açıklamaktadır. Ayrıca Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalamasının yordanması için kurulan modelde, Duygusal Dengelilik Faktörü ($\beta=-.104$; $t=-1.967$; $p<.05$), Dışadönüklük Faktörü ($\beta=.138$; $t=2.777$; $p<.01$), Benliğin Ayrışması Ölçeği Ben Pozisyonu Alma alt boyutu ($\beta=.312$; $t=7.122$; $p<.001$), Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ($\beta=.110$; $t=2.123$; $p<.05$) ve Duygusal Kopma alt boyutu ($\beta=.138$; $t=3.055$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ancak Deneyime Açıklık Faktörü ($\beta=.018$; $t=.383$; $p>.05$), Yumuşakbaşlılık Faktörü ($\beta=.049$; $t=1.201$; $p>.05$) ve Duygusal Tepkisellik alt boyutu ($\beta=.048$; $t=.942$; $p>.05$) modelde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yer almadığı görülmüştür. Ayrıca Genel Öz Yeterlik, Kişilik Özellikleri ve Benliğin Ayrışması ölçeklerinin faktör ve alt boyutları ile ayrı ayrı yordanmış ve R Kare değişimleri verilmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1).

Tablo 4.3.2:Genel öz yeterlik ölçeği çaba ve direnç alt boyut toplam puanının yordanması

On Maddeli Kişilik Ölçeği Alt Faktörleri	B	t	P	F	P	R²	ΔR²
Deneyime Açıklık Faktörü	.012	.260	.795	12.08	.000	.183	.061
Yumuşakbaşlılık Faktörü	.048	1.005	.316	3			
Duygusal Dengelilik Faktörü	-.104	-1.959	.051				
Sorumluluk Faktörü	.099	1.924	.055				
Dışadönüklük Faktörü	.127	2.544	.011				
Benlik Ayrışması Ölçeği Alt Boyutları							
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	.080	1.576	.116				.149
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	.296	6.721	.000				
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	.120	2.301	.022				
Duygusal Kopma Alt Boyutu	.115	2.532	.012				

Tablo 4.3.2.'de Genel Öz Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyut toplam puan ortalaması Dışadönüklük, Sorumluluk, Duygusal Dengelilik, Yumuşakbaşlılık, deneyime açıklık faktörleri ve Benliğin Ayrışması Ölçeği alt boyut toplam puan ortalamalarıyla yordanmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucunda Genel Öz Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyutunun yordanması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır; $F(9,485)=12.083$; $p<.001$. Modele alınan değişkenler Çaba ve Direnç alt boyutunu %18.3 oranında açıklamaktadır. Genel Öz Yeterlik Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyut toplam puan ortalamasının yordanmasında Dışadönüklük Faktörü ($\beta=.127$; $t=2.544$; $p<.05$), Benliğin Ayrışması Ölçeği Ben Pozisyonu Alma alt boyutu ($\beta=.296$; $t=6.721$; $p<.001$), Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ($\beta=.120$; $t=2.301$; $p<.05$) ve Duygusal Kopma alt boyutu ($\beta=.115$; $t=2.532$; $p<.05$) modelde anlamlı bir şekilde yer almıştır. Buna karşın, Deneyime Açıklık Faktörü ($\beta=.012$; $t=.260$; $p>.05$), Yumuşakbaşlılık Faktörü ($\beta=.048$; $t=1.005$; $p>.05$), Duygusal Dengelilik Faktörü ($\beta=-.104$; $t=-1.959$; $p>.05$), Sorumluluk Faktörü ($\beta=.099$; $t=1.924$; $p>.05$) ve Duygusal Tepkisellik alt boyutu ($\beta=.080$; $t=1.576$; $p>.05$) modelde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yer almamaktadır. Ayrıca Genel Öz Yeterli Ölçeği Çaba ve Direnç alt boyutu, Kişilik Özellikleri ve Benliğin Ayrışması ölçeklerinin faktör ve alt boyutları ile ayrı ayrı yordanmış ve R Kare değişimleri verilmiştir (Bkz. Tablo 4.3.2).

Tablo 4.3.3: Genel öz yeterlik ölçeği yetenek ve güven alt boyutu toplam puanının yordanması

On Maddeli Kişilik Ölçeği Alt Faktörleri	B	t	P	F	P	R²	ΔR²
Deneyime Açıklık Faktörü	.025	.535	.593	1.718	.000	.166	.054
Yumuşakbaşlılık Faktörü	.045	.919	.359				
Duygusal Dengelilik Faktörü	-.092	-1.713	.087				
Sorumluluk Faktörü	.064	1.231	.219				
Dışadönüklük Faktörü	.137	2.716	.007				
Benlik Ayrışması Ölçeği Alt Boyutları							
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	-.007	-.140	.888				.134
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	.299	6.717	.000				
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	.080	1.518	.130				
Duygusal Kopma Alt Boyutu	.157	3.412	.001				

Tablo 4.3.3’ de Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyut toplam puan ortalaması Dışadönüklük, Sorumluluk, Duygusal Dengelilik, Yumuşakbaşlılık, deneyime açıklık faktörleri ve Benliğin Ayrışması Ölçeği alt boyut toplam puan ortalamalarıyla yordanmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucunda Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutunun yordanması için kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır; $F(9,485)=1.718$; $p<.001$. Modele alınan değişkenler Yetenek ve Güven alt boyutunu %16.6 oranında açıklamaktadır. Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyut toplam puan ortalamasının yordanmasında Dışadönüklük Faktörü ($\beta=.137$; $t=2.716$; $p<.01$), Benliğin Ayrışması Ölçeği Ben Pozisyonu Alma alt boyutu ($\beta=.299$; $t=6.717$; $p<.001$), Duygusal Kopma alt boyutu ($\beta=.157$; $t=3.412$; $p<.01$) modelde anlamlı bir şekilde yer almıştır. Ancak Deneyime Açıklık Faktörü ($\beta=.025$; $t=.535$; $p>.05$), Yumuşakbaşlılık Faktörü ($\beta=.045$; $t=.919$; $p>.05$), Duygusal Dengelilik Faktörü ($\beta=-.092$; $t=-1.713$; $p>.05$), Sorumluluk Faktörü ($\beta=.064$; $t=1.231$; $p>.05$), Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ($\beta=.080$; $t=1.518$; $p<.05$) ve Duygusal Tepkisellik alt boyutu ($\beta=-.007$; $t=-.140$; $p>.05$) modelde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yer almamaktadır. Ayrıca Genel Öz Yeterlik Ölçeği Yetenek ve Güven alt boyutu, Kişilik Özellikleri ve Benliğin Ayrışması ölçeklerinin faktör ve alt boyutları ile ayrı ayrı yordanmış ve R Kare değişimleri verilmiştir (Bkz. Tablo 4.3.3).

4.4 Genel öz yeterliğin cinsiyete göre t testi analiz bulguları

Tablo 4.4.1: Cinsiyet gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	N	X	ss	t	sd	P
Genel Öz Yeterlik Ölçeği Toplam Puanı	Kadın	218	3.21	.60	2.083	493	.038
	Erkek	277	3.09	.63			
Çaba ve Direnç Alt Boyutu	Kadın	218	3.15	.63	2.522	493	.012
	Erkek	277	3.00	.68			
Yetenek ve Güven Alt Boyutu	Kadın	218	3.29	.63	1.159	493	.247
	Erkek	277	3.22	.64			

Tablo 4.4.1 incelendiğinde cinsiyete göre oluşturulan gruplar Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları açısından ayrı ayrı Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. Cinsiyete göre oluşturulan kadın ve erkek gruplarının Genel Öz Yeterlik Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t[493]=2.08$; $p<.05$). Analiz sonuçları incelendiğinde, erkeklerin genel öz yeterlik düzeylerinin ($X=3.21$), kadınların genel öz yeterlik düzeylerinden ($X=3.09$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Oluşturulan grupların Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t[493]=2.52$; $p<.05$). Bu sonuca göre, erkeklerin çaba ve direnç düzeylerinin ($X=3.15$), kadınların çaba ve direnç düzeylerinden ($X=3.00$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak, grupların Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Yetenek ve Güven” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t[493]=1.16$; $p>.05$) (Bkz. Tablo 4.4.1).

Tablo 4.4.2: Cinsiyet gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

On Maddeli Kişilik Ölçeği		Değişken Grupları	N	X	ss	t	sd	p
Alt Faktörleri Toplam Puan Ortalamaları								
Deneyime Açıklık Faktörü	Kadın	218	3.84	1.31	2.353	493	.019	
	Erkek	277	3.57	1.25				
Yumuşakbaşlılık Faktörü	Kadın	218	4.32	1.31	.651	493	.515	
	Erkek	277	4.25	1.19				

Duygusal Dengelilik Faktörü	Kadın	218	4.22	1.29	-1.268	493	.205
	Erkek	277	4.38	1.46			
Sorumluluk Faktörü	Kadın	218	4.03	1.10	.146	493	.884
	Erkek	277	4.01	1.08			
Dışadönüklük Faktörü	Kadın	218	4.03	1.16	.512	493	.609
	Erkek	277	3.98	1.18			

Tablo 4.4.2 incelendiğinde cinsiyete göre oluşturulan gruplar On-Maddeli Kişilik Ölçeği faktörlerinin toplam puan ortalamaları açısından Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. İki grubun “Deneyime Açıklık” faktörü toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t[493]=2.35$; $p<.05$). Analiz sonuçları incelendiğinde, erkeklerin deneyime açıklık düzeylerinin ($X=3.84$), kadınların deneyime açıklık düzeylerinden ($X=3.57$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın, oluşturulan iki grubun, “Yumuşak Başlılık” ($t[493]=.65$; $p>.05$), “Duygusal Dengelilik” ($t[493]=-1.27$; $p>.05$), “Sorumluluk” ($t[493]=.15$; $p>.05$) ve “Dışa Dönüklük” ($t[493]=.51$; $p>.05$) faktörleri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.4.2).

Tablo 4.4.3: Cinsiyet gruplarının benliğin ayrışması ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	n	X	ss	t	sd	p
Benliğin Ayrışması Ölçeği Genel Toplam Puanı	Kadın	218	3.96	.60	.798	493	.425
	Erkek	277	3.92	.69			
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	Kadın	218	3.29	1.06	4.205	482.209	.000
	Erkek	277	2.87	1.17			
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	Kadın	218	4.24	1.04	.134	493	.893
	Erkek	277	4.23	1.10			

Başkalarına Bağımlılık Alt Boyut	Kadın	218	4.10	1.08	-.215	493	.830
	Erkek	277	4.08	1.18			
Duygusal Kopma Alt Boyutu	Kadın	218	4.27	1.07116	-3.469	432.429	.001
	Erkek	277	4.58	.93339			

Tablo 4.4.3 incelendiğinde Cinsiyet grupları Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puanı ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları açısından ayrı ayrı Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan iki grubun, Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($t[493]=.80$; $p>.05$). Benzer şekilde cinsiyet gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Ben Pozisyonu Alma” alt boyutu ($t[493]=.13$; $p>.05$) ve “Başkalarına Bağımlılık” alt boyutu ($t[493]=-.21$; $p>.05$) toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Buna karşın, iki grubun Benliğin Ayrışması Ölçeği “Duygusal Tepkisellik” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t[482.21]=4.20$; $p<.001$). Sonuçlar incelendiğinde, erkeklerin duygusal tepkisellik düzeylerinin ($X=3.29$), kadınların duygusal tepkisellik düzeylerinden ($X=2.86$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Duygusal Kopma” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($t[432.43]=-3.47$; $p<.01$). Sonuçlara göre, erkeklerin duygusal kopma düzeyleri ($X=4.27$), kadınların duygusal kopma düzeylerinden ($X=4.58$) daha düşüktür (Bkz. Tablo 4.4.3).

Tablo 4.4.4: Çalışma durumu gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	N	X	ss	t	sd	p
Genel Öz Yeterlik Ölçeği	Çalışanlar	296	3.19	.59	1.832	486	.068
Genel Toplam Puanı	Çalışmayanlar	192	3.089	.65			
	Çalışanlar	296	3.12	.62	2.151	371.678	.032

Çaba ve Direnç Alt Boyutu	Çalışmayanlar	192	2.99	.71			
Yetenek ve Güven Alt Boyutu	Çalışanlar	296	3.28	.62	1.034	486	.302
	Çalışmayanlar	192	3.22	.65			

Tablo 4.4.4’de çalışma durumuna göre oluşturulan gruplar incelenmiş Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları incelenmiş, ayrı ayrı Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan iki grubun, Genel Öz Yeterlik Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($t[486]=1.83$; $p>.05$). Ancak, çalışan ve çalışmayan grubun, Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($t[371.68]=2.15$; $p<.05$). Bu sonuca göre, çalışanların çaba ve direnç düzeylerinin ($X=3.12$), çalışmayanların çaba ve direnç düzeylerinden ($X=2.99$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, grupların Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Yetenek ve Güven” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t[486]=1.03$; $p>.05$) (Bkz. Tablo 4.4.4).

Tablo 4.4.5:Çalışma durumu gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

On Maddeli Kişilik Ölçeği Alt Faktörleri Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	N	X	ss	t	sd	p
Deneyime Açıklık Faktörü	Çalışanlar	296	3.78	1.25			
	Çalışmayanlar	192	3.57	1.31	1.731	486	.084
	Çalışanlar	296	4.26	1.20	-.548	486	.584

Yumuşakbaşlılık Faktörü	Çalışmayanlar	192	4.32	1.29			
Duygusal Dengelilik Faktörü	Çalışanlar	296	4.29	1.29			
	Çalışmayanlar	192	4.33	1.52	-.309	361.035	.757
Sorumluluk Faktörü	Çalışanlar	296	4.02	1.00			
	Çalışmayanlar	192	4.03	1.21	-.129	352.601	.897
Dışadönüklük Faktörü	Çalışanlar	296	3.98	1.06			
	Çalışmayanlar	192	4.02	1.29	-.391	349.266	.696

Tablo 4.4.5’de çalışma durumuna göre oluşturulan grupların On-Maddeli Kişilik Ölçeği faktörlerinin toplam puan ortalamaları incelenerek, Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. İki grubun “Deneyime Açıklık” ($t[486]=1.73$; $p>.05$), “Yumuşak Başlılık” ($t[486]=-0.55$; $p>.05$), “Duygusal Dengelilik” ($t[361.03]=-0.31$; $p>.05$), “Sorumluluk” ($t[352.60]=-0.13$; $p>.05$) ve “Dışa Dönüklük” ($t[349.27]=-0.39$; $p>.05$) faktörleri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.4.5).

Tablo 4.4.6:Çalışma durumu gruplarının benliğin ayrışması ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	N	X	ss	t	sd	p
Benliğin Ayrışması Ölçeği	Çalışanlar	296	3.97	.65			
Genel Toplam Puanı	Çalışmayanlar	192	3.88	.65	1.548	486	.122

Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	Çalışanlar	296	3.15	1.10	2.471	486	.014
	Çalışmayanlar	192	2.89	1.18			
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	Çalışanlar	296	4.25	1.05	.387	486	.699
	Çalışmayanlar	192	4.22	1.10			
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	Çalışanlar	296	4.19	1.07	2.313	486	.021
	Çalışmayanlar	192	3.95	1.20			
Duygusal Kopma Alt Boyutu	Çalışanlar	296	4.35	1.01	-2.325	486	.021
	Çalışmayanlar	192	4.57	.10			

Tablo 4.4.6’da çalışma durumu grupları incelendiğinde Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puanı ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları açısından ayrı ayrı Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan iki grubun, Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($t[486]=1.55$; $p>.05$). Benzer şekilde çalışma durumu gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Ben Pozisyonu Alma” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t[486]=.39$; $p>.05$). Diğer taraftan, iki grubun Benliğin Ayrışması Ölçeği “Duygusal Tepkisellik” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t[486]=2.47$; $p<.05$). Sonuçlar incelendiğinde, çalışanların duygusal tepkisellik düzeylerinin ($X=3.15$), çalışmayanların duygusal tepkisellik düzeylerinden ($X=2.89$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışan ve çalışmayan grubun, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Başkalarına Bağımlılık” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t[486]=2.31$; $p<.05$). Sonuçlara göre, çalışanların başkalarına bağımlılık düzeyleri ($X=4.19$), çalışmayanların başkalarına bağımlılık düzeylerinden ($X=3.95$) daha yüksektir. Ayrıca, çalışma durumu gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Duygusal Kopma” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($t[486]=-2.32$; $p<.05$). Analiz sonuçları incelendiğinde çalışanların duygusal kopma düzeylerinin ($X=4.35$), çalışmayanların duygusal kopma düzeylerinden ($X=4.57$) daha düşük olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.4.6).

Tablo 4.4.7:Çalışılan Sektörlerin genel öz yeterlik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	n	X	ss	t	sd	p
---------------------------------------	--------------------------	----------	----------	-----------	----------	-----------	----------

Genel Öz Yeterlik Ölçeği Genel Toplam Puanı	Kamu	183	3.07	.63	-1.899	454	.058
	Özel Sektör	273	3.18	.61			
Çaba ve Direnç Alt Boyutu	Kamu	183	2.97	.67	-2.435	454	.015
	Özel Sektör	273	3.12	.65			
Yetenek ve Güven Alt Boyutu	Kamu	183	3.22	.65	-.812	454	.417
	Özel Sektör	273	3.27	.63			

Ta

Tablo 4.4.7’de çalışılan sektöre göre oluşturulan gruplar incelendiğinde Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları açısından ayrı ayrı Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan iki grubun, Genel Öz Yeterlik Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($t[454]=-1.90$; $p>.05$). Ancak, kamu ve özel sektör gruplarının Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($[454]=-2.43$; $p<.05$). Bu sonuca göre, kamu çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinin ($X=2.96$), özel sektör çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinden ($X=3.12$) daha düşük olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, grupların Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Yetenek ve Güven” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($[454]=-.81$; $p>.05$) (Bkz. Tablo 4.4.7).

Tablo 4.4.8:Çalışılan sektörlerin on-maddeli kişilik ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

Faktör Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	n	X	ss	t	sd	p
Deneyime Açıklık Faktörü	Kamu	183	3.72	1.19	.507	454	.612
	Özel Sektör	273	3.65	1.33			

Yumuşakbaşlılık Faktörü	Kamu	183	4.20	1.17	-1.015	454	.311
	Özel Sektör	273	4.33	1.30			
Duygusal Dengelilik Faktörü	Kamu	183	4.38	1.42	.672	454	.502
	Özel Sektör	273	4.29	1.37			
Sorumluluk Faktörü	Kamu	183	4.00	1.09	-.027	454	.979
	Özel Sektör	273	4.01	1.08			
Dışadönüklük Faktörü	Kamu	183	3.91	1.10	-1.264	454	.207
	Özel Sektör	273	4.05	1.18			

Tablo 4.4.8’de Çalışılan sektöre göre oluşturulan gruplar incelendiğinde On-Maddeli Kişilik Ölçeği faktörlerinin toplam puan ortalamaları açısından Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. İki grubun “Deneyime Açıklık” ($t[454]=.51$; $p>.05$), “Yumuşak Başlılık” ($t[454]=-1.01$; $p>.05$), “Duygusal Dengelilik” ($t[454]=.67$; $p>.05$), “Sorumluluk” ($t[454]=-.03$; $p>.05$) ve “Dışa Dönüklük” ($t[454]=-1.26$; $p>.05$) faktörleri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.4.8).

Tablo 4.4.9: Çalışılan sektörlerin benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından bağımsız gruplar için t-testi analizi ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Değişken Grupları	N	X	ss	t	sd	p
Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği Genel Toplam Puanı	Kamu	183	3.92	.71	-.361	454	.718
	Özel Sektör	273	3.94	.62			
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	Kamu	183	2.97	1.15	-1.209	454	.227
	Özel Sektör	273	3.11	1.15			
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	Kamu	183	4.29	1.10	1.020	454	.308
	Özel Sektör	273	4.19	1.05			
Duygusal Kopma Alt Boyutu	Kamu	183	4.05	1.20	-.534	454	.594
	Özel Sektör	273	4.11	1.10			
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	Kamu	183	4.43	.94	-.227	454	.821
	Özel Sektör	273	4.45	1.05			

Tablo 4.4.9’da çalışılan sektör göre oluşturulan gruplar incelendiğinde, Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği genel toplam puanı ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları açısından ayrı ayrı Bağımsız Gruplar için t-Testi analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan iki grubun, Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği genel toplam

puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($t[454]=-0.361$; $p>.05$). Benzer şekilde çalışılan sektör gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Duygusal Tepkisellik” alt boyutu ($t[454]=-1.209$; $p>.05$), “Ben Pozisyonu Alma” alt boyutu ($t[454]=1.02$; $p>.05$), “Başkalarına Bağımlılık” alt boyutu ($t[454]=-0.53$; $p>.05$) ve “Duygusal Kopma” alt boyutu ($t[454]=-0.23$; $p>.05$) toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.4.9).

Tablo 4.4.10: Gelir düzeyine göre genel öz yeterlik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	n	X	Ss	F	p	sd
Genel Öz Yeterlik Ölçeği Genel Toplam Puanı	Yetersiz	107	2.97	.63	9.634	.000	2.490
	Orta Düzeyde	288	3.14	.62			
	İyi	98	3.34	.57			
	Toplam	493	3.14	.62			
Çaba ve Direnç Alt Boyutu	Yetersiz	107	2.89	.66	9.406	.000	2.490
	Orta Düzeyde	288	3.06	.66			
	İyi	98	3.28	.61			
	Toplam	493	3.07	.66			
Yetenek ve Güven Alt Boyutu	Yetersiz	107	3.10	.66	7.606	.001	2.490
	Orta Düzeyde	288	3.25	.63			
	İyi	98	3.44	.57			
	Toplam	493	3.25	.64			

Tablo 4.4.10’da gelir durumuna göre oluşturulan gruplar incelendiğinde Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları açısından ayrı ayrı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan üç grubun, Genel Öz Yeterlik Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F=9.63$; $p<0,001$). Tukey Post-hoc testinden elde edilen sonuçlar, gelir durumu yetersiz ($X=2.97$) ve orta düzeyde ($X=3.14$), olanların genel öz yeterlik toplam puan ortalamalarının gelir durumu iyi düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=3.34$) daha düşük olduğunu göstermektedir. Gelir durumu gruplarının Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı

bir farklılık elde edilmiştir ($F=9.41$; $p<0,001$). Yapılan Tukey Post-hoc testi sonuçlarına göre, gelir durumu yetersiz ($X=2.89$) ve orta düzeyde ($X=3.06$), olanların çaba ve direnç alt boyutu toplam puan ortalamalarının gelir durumu iyi düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=3.28$) daha düşük olduğunu bulunmuştur. Benzer şekilde, üç grubun Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Yetenek ve Güven” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($F=7.60$; $p<0,01$). Tukey Post-hoc testi sonuçlarına bakıldığında, gelir durumu yetersiz ($X=3.10$) ve orta düzeyde ($X=3.25$), olanların yetenek ve güven alt boyutu toplam puan ortalamalarının gelir durumu iyi düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=3.44$) daha düşük olduğunu bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.4.10).

Tablo 4.4.11:Gelir düzeyine göre gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması

Faktör Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	N	X	Ss	F	p	Sd
Deneyime Açıklık Faktörü	Yetersiz	107	3.59	1.27	3.016	.049	2.490
	Orta	288	3.81	1.33			
	Düzeyde						

	İyi	98	3.47	1.11			
	Toplam	493	3.69	1.28			
Yumuşakbaşlılık Faktörü	Yetersiz	107	4.25	1.30	.093	.912	2.490
	Orta Düzeyde	288	4.28	1.22			
	İyi	98	4.33	1.25			
	Toplam	493	4.28	1.24			
Duygusal Dengelilik Faktörü	Yetersiz	107	4.17	1.42	1.87	.155	2.490
	Orta Düzeyde	288	4.41	1.40			
	İyi	98	4.17	1.31			
	Toplam	493	4.31	1.39			
Sorumluluk Faktörü	Yetersiz	107	3.98	1.24	.662	.516	2.490
	Orta Düzeyde	288	4.06	1.05			
	İyi	98	3.93	1.05			
	Toplam	493	4.02	1.09			
Dışadönüklük Faktörü	Yetersiz	107	3.93	1.20	.727	.484	2.490
	Orta Düzeyde	288	4.06	1.16			
	İyi	98	3.93	1.13			
	Toplam	493	4.00	1.16			

Tablo 4.4.11’de gelir durumuna göre oluşturulan gruplar incelendiğinde On-Maddeli Kişilik Ölçeği faktörlerinin toplam puan ortalamaları açısından Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Üç grubun “Deneyime Açıklık” faktörü toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F=3.02$; $p<0,05$). Tukey Post-hoc testi sonuçlarına göre, gelir durumu iyi düzeyde olanların deneyime açıklık toplam puan ortalamaları ($X=3.47$) gelir durumu yetersiz düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=3.59$) daha düşükken, gelir durumu yetersiz düzeyde olanların deneyime açıklık toplam puan ortalamaları, gelir durumu orta düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=3.81$) daha düşüktür. Buna karşın, oluşturulan üç grubun, “Yumuşak Başlılık” ($F=.09$; $p>0,05$), “Duygusal Dengelilik” ($F=1.87$; $p>0,05$), “Sorumluluk” ($F=.66$; $p>0,05$) ve “Dışa Dönüklük” ($F=.73$; $p>0,05$) faktörleri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.4.11).

Tablo 4.4.12: Gelir düzeyine göre gruplarının benliğin ayrımlaşması ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması

Faktör Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	N	X	Ss	F	p	sd
Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği Genel Toplam Puanı	Yetersiz	107	3.80	.57	4.473	.012	2.490
	Orta Düzeyde	288	3.94	.68			

	İyi	98	4.07	.63			
	Toplam	493	3.94	.65			
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	Yetersiz	107	2.87	1.07	1.891	.152	2.490
	Orta Düzeyde	288	3.08	1.14			
	İyi	98	3.16	1.21			
	Toplam	493	3.05	1.14			
	Yetersiz	107	4.26	1.03	.913	.402	2.490
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	Orta Düzeyde	288	4.19	1.08			
	İyi	98	4.35	1.10			
	Toplam	493	4.23	1.07			
	Yetersiz	107	3.90	1.23	3.077	.047	2.490
	Orta Düzeyde	288	4.10	1.11			
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	İyi	98	4.29	1.09			
	Toplam	493	4.10	1.14			
	Yetersiz	107	4.24	1.06	2.995	.051	2.490
	Orta Düzeyde	288	4.48	.99			
	İyi	98	4.55	.98			
Duygusal Kopma Alt Boyutu	Toplam	493	4.44	1.01			

Tablo 4.4TablTablo 4.4.12.Gelir durum grupları Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puanı ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları açısından ayrı ayrı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan üç grubun, Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F=4.47$; $p<0,05$). Tukey Post-hoc testinden elde edilen sonuçlara göre, gelir durumu yetersiz düzeyde olanların benliğin ayrışması toplam puan ortalamaları ($X=3.80$) gelir durumu orta düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=3.94$) daha düşükken, gelir durumu orta düzeyde olanların benliğin ayrışması toplam puan ortalamaları, gelir durumu iyi düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=4.07$) daha düşüktür. Benzer şekilde, gelir durumu gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Başkalarına Bağımlılık” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=3.08$; $p<0,05$). Yapılan Tukey Post-hoc testi sonuçları incelendiğinde, gelir durumu yetersiz düzeyde olanların başkalarına bağımlılık alt boyutu toplam puan

ortalamalarının ($X=3.90$) gelir durumu orta düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=4.10$) daha düşük olduğunu görülmüştür. Gelir durumu orta düzeyde olanların başkalarına bağımlılık alt boyutu toplam puan ortalamalarının ise gelir durumu iyi düzeyde olanların toplam puan ortalamalarından ($X=4.29$) daha düşük olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, oluşturulan üç grubun “Duygusal Tepkisellik” alt boyutu ($F=1.89$; $p>0,05$), “Ben Pozisyonu Alma” alt boyutu ($F=.91$; $p>0,05$) ve “Duygusal Kopma” alt boyutu ($F=2.99$; $p>0,05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.4.12).

Tablo 4.4.13: Medeni durum gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	n	X	Ss	F	p	Sd
Genel Öz Yeterlik Ölçeği Genel Toplam Puanı	Evli	211	3.13	.62	.453	.636	2.498
	Bekar	262	3.14	.62			
	Boşanmış	19	3.27	.60			
	Toplam	492	3.14	.62			
Çaba ve Direnç Alt Boyutu	Evli	211	3.07	.66	.832	.436	2.498
	Bekar	262	3.05	.67			
	Boşanmış	19	3.25	.59			
	Toplam	492	3.07	.66			
Yetenek ve Güven Alt Boyutu	Evli	211	3.22	.64	.339	.713	2.498
	Bekar	262	3.27	.63			
	Boşanmış	19	3.30	.68			
	Toplam	492	3.25	.64			

Tablo 4.4.13’de Medeni duruma göre oluşturulan grupların Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları incelenmiş, ayrı ayrı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan üç grubun, Genel Öz Yeterlik Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F=.45$; $p>0,05$). Benzer şekilde, medeni durum gruplarının, Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu ($F=.83$; $p>0,05$) ve “Yetenek ve Güven” alt boyutu ($F=.34$; $p>0,05$) toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Bkz. Tablo 4.4.13)

Tablo 4.4.14: Medeni durum gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması

Faktör Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	N	X	ss	F	P	sd
Yumuşakbaşlılık Faktörü	Evli	211	4.22	1.30	.879	.416	2.498
	Bekar	262	4.31	1.21			
	Boşanmış	19	4.58	1.15			
	Toplam	492	4.28	1.25			
Duygusal Dengelilik Faktörü	Evli	211	4.41	1.34	1.075	.342	2.498
	Bekar	262	4.24	1.45			
	Boşanmış	19	4.11	1.01			
	Toplam	492	4.31	1.39			
Sorumluluk Faktörü	Evli	211	4.02	1.14	.110	.896	2.498
	Bekar	262	4.01	1.08			
	Boşanmış	19	4.13	.83			
	Toplam	492	4.02	1.09			
Dışadönüklük Faktörü	Evli	211	4.09	1.25	1.360	.258	2.498
	Bekar	262	3.92	1.10			
	Boşanmış	19	4.13	1.22			
	Toplam	492	4.01	1.17			

Tablo 4.4.14’de medeni duruma göre oluşturulan gruplar On-Maddeli Kişilik Ölçeği faktörlerinin toplam puan ortalamaları incelenmiş, Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Üç grubun “Yumuşak Başlılık” ($F=.88$; $p>0,05$), “Duygusal Dengelilik” ($F=1.07$; $p>0,05$), “Sorumluluk” ($F=.11$; $p>0,05$), ve “Dışa Dönüklük” ($F=1.36$; $p>0,05$) faktörleri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.”Deneyime Açıklık” faktörü normal dağılım göstermediğinden analizden çıkarılmıştır (Bkz. Tablo 4.4.14).

Tablo 4.4.15: Medeni durum gruplarının benliğin ayrışması ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması

Faktör Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	N	X	Ss	F	p	Sd
Benliğin Ayrışması Ölçeği Genel Toplam Puanı	Evli	211	3.93	.63	.564	.569	2.498
	Bekar	262	3.94	.68			
	Boşanmış	19	4.10	.59			
	Toplam	492	3.94	.66			
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	Evli	211	3.07	1.12	.116	.891	2.498
	Bekar	262	3.03	1.16			
	Boşanmış	19	3.12	1.28			
	Toplam	492	3.05	1.14			
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	Evli	211	4.20	1.10	.229	.795	2.498
	Bekar	262	4.27	1.05			
	Boşanmış	19	4.23	1.17			
	Toplam	492	4.24	1.07			
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	Evli	211	4.06	1.11	1.576	.208	2.498
	Bekar	262	4.10	1.18			
	Boşanmış	19	4.55	.82			
	Toplam	492	4.10	1.14			
Duygusal Kopma Alt Boyutu	Evli	211	4.47	1.05	.228	.796	2.498
	Bekar	262	4.43	.97			
	Boşanmış	19	4.58	1.04			
	Toplam	492	4.45	1.01			

Tablo 4.4.15’de medeni durum grupları Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puanı ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları incelenmiş, ayrı ayrı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan üç grubun, Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($F=.57$; $p>0,05$). Benzer şekilde medeni durum gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Duygusal Tepkisellik” alt boyutu ($F=.12$; $p>0,05$), “Ben Pozisyonu Alma” alt boyutu ($F=.23$; $p>0,05$), “Başkalarına Bağımlılık” alt boyutu ($F=1.58$; $p>0,05$) ve “Duygusal Kopma” alt boyutu ($F=.23$; $p>0,05$) toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.4.15).

Tablo 4.4.16:Ebeveyn tutumu gruplarının genel öz yeterlik ölçeği açısından tek yönlü varyans (ANOVA)analizi ile karşılaştırılması

Ölçek Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	n	X	Ss	F	p	Sd
Genel Öz Yeterlik Ölçeği Genel Toplam Puanı	İlgisiz	31	2.97	.66	4.867	.002	3.463
	Demokratik	119	3.22	.63			
	Otoriter	62	2.90	.67			
	Koruyucu	255	3.17	.58			
	Toplam	467	3.14	.62			
Çaba ve Direnç Alt Boyutu	İlgisiz	31	2.93	.69	4.114	.007	3.463
	Demokratik	119	3.14	.67			
	Otoriter	62	2.82	.67			
	Koruyucu	255	3.10	.64			
	Toplam	467	3.06	.66			

Tablo 4.4.16’da ebeveyn tutumuna göre oluşturulan gruplar Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları incelenmiş, ayrı ayrı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan dört grubun, Genel Öz Yeterlik Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F=4.87$; $p<0,01$). Tukey Post-hoc testinden elde edilen sonuçlar, otoriter ebeveyn tutumuna sahip olanların genel öz yeterlik düzeylerinin ($X=2.90$), ilgisiz ebeveyn tutumuna ($X=2.97$), koruyucu ebeveyn tutumuna sahip ($X=3.17$) ve demokratik ebeveyn tutumuna ($X=3.22$) sahip olanların genel öz yeterlik düzeylerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Ebeveyn tutumu gruplarının Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($F=4.11$; $p<0,01$). Yapılan Tukey Post-hoc testi sonuçlarına göre, otoriter ebeveyn tutumuna sahip olanların genel öz yeterlik düzeylerinin ($X=2.82$), ilgisiz ebeveyn tutumuna ($X=2.93$), koruyucu ebeveyn tutumuna ($X=3.10$) ve demokratik ebeveyn tutumuna ($X=3.14$) sahip olanların genel öz yeterlik düzeylerinden daha düşük olduğu bulunmuştur. “Yetenek ve Güven alt boyutu” normal dağılım göstermediğinden analize dahil edilmemiştir(Bkz. Tablo 4.4.16)

Tablo 4.4.17:Ebeveyn tutumu gruplarının on-maddeli kişilik ölçeği açısından tek yönlü varyans (ANOVA)analizi ile karşılaştırılması

Faktör Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	N	X	Ss	F	p	sd
Deneyime Açıklık Faktörü	İlgisiz	31	3.39	1.24	1.683	.170	3.463
	Demokrati	119	3.72	1.21			
	Otoriter	62	3.41	1.34			
	Koruyucu	255	3.74	1.27			
	Toplam	467	3.67	1.26			
Yumuşakbaşlılık Faktörü	İlgisiz	31	3.89	1.30	2.194	.088	3.463
	Demokrati	119	4.45	1.22			
	Otoriter	62	4.10	1.21			
	Koruyucu	255	4.29	1.25			
	Toplam	467	4.28	1.24			
Duygusal Dengelilik Faktörü	İlgisiz	31	4.08	1.67	2.357	.071	3.463
	Demokrati	119	4.06	1.31			
	Otoriter	62	4.24	1.23			
	Koruyucu	255	4.44	1.39			
	Toplam	467	4.29	1.38			
Sorumluluk Faktörü	İlgisiz	31	3.76	1.18	.929	.426	3.463
	Demokrati	119	3.93	1.00			
	Otoriter	62	3.94	1.11			
	Koruyucu	255	4.05	1.09			
	Toplam	467	3.99	1.08			
Dışadönüklük Faktörü	İlgisiz	31	3.73	1.28	1.104	.347	3.463
	Demokrati	119	3.92	1.15			
	Otoriter	62	3.98	1.09			
	Koruyucu	255	4.07	1.17			
	Toplam	467	4.00	1.16			

Tablo 4.4.17’de ebeveyn tutumuna göre oluşturulan gruplar On-Maddeli Kişilik Ölçeği faktörlerinin toplam puan ortalamaları incelenmiş Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Dört grubun “Deneyime Açıklık” ($F=1.68$; $p>0,05$), “Yumuşak Başlılık” ($F=2.19$; $p>0,05$), “Duygusal Dengelilik” ($F=2.36$; $p>0,05$), “Sorumluluk” ($F=.93$; $p>0,05$) ve “Dışa Dönüklük” ($F=1.10$; $p>0,05$) faktörleri toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.4.17).

Tablo 4.4.18:Ebeveyn tutumu gruplarının benliğin ayrışması ölçeği açısından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılması

Faktör Toplam Puan Ortalamaları	Gruplar	N	X	ss	F	p	Sd
Benliğin Ayrışması Ölçeği Genel Toplam Puanı	İlgisiz	31	3.89	.65	2.755	.042	3.463
	Demokratik	119	4.09	.67			
	Otoriter	62	3.84	.64			
	Koruyucu	255	3.90	.65			
	Toplam	467	3.94	.66			
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	İlgisiz	31	3.05	1.26	.851	.467	3.463
	Demokratik	119	3.16	1.09			
	Otoriter	62	3.14	1.23			
	Koruyucu	255	2.98	1.11			
	Toplam	467	3.05	1.13			
Ben Pozisyonu Alma Alt Boyutu	İlgisiz	31	4.01	1.33	2.737	.043	3.463
	Demokratik	119	4.37	1.03			
	Otoriter	62	3.95	1.03			
	Koruyucu	255	4.28	1.05			
	Toplam	467	4.24	1.07			
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	İlgisiz	31	4.21	1.27	3.915	.009	3.463
	Demokratik	119	4.36	1.13			
	Otoriter	62	4.13	1.03			
	Koruyucu	255	3.94	1.13			
	Toplam	467	4.09	1.14			
Duygusal Kopma Alt Boyutu	İlgisiz	31	4.35	1.10	1.691	.168	3.463
	Demokratik	119	4.53	1.02			
	Otoriter	62	4.21	.94			
	Koruyucu	255	4.50	1.00			
	Toplam	467	4.46	1.01			

Tablo 4.4.18’de ebeveyn tutumu grupları Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puanı ortalaması ve ölçeğin alt boyutlarının toplam puan ortalamaları incelenmiş ayrı ayrı Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile karşılaştırılmıştır. Oluşturulan dört grubun, Benliğin Ayrışması Ölçeği genel toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F=2.75$; $p<0,05$). Tukey Post-hoc testinden elde edilen sonuçlara göre, otoriter ebeveyn tutumuna sahip olanların benliğin ayrışması düzeylerinin ($X=3.84$), ilgisiz ebeveyn tutumuna ($X=3.89$), koruyucu ebeveyn tutumuna ($X=3.90$) ve demokratik ebeveyn tutumuna ($X=4.08$) sahip olanların benliğin ayrışması düzeylerinden daha düşük olduğu bulunmuştur.

Ebeveyn tutumu gruplarının, Benliğin Ayrışması Ölçeği “Ben Pozisyonu Alma” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=2.74$; $p<0,05$). Tukey Post-hoc testi sonuçlarına bakıldığında, otoriter ebeveyn tutumuna sahip olanların ben pozisyonu alma düzeylerinin ($X=3.95$), ilgisiz ebeveyn tutumuna ($X=4.01$), koruyucu ebeveyn tutumuna ($X=4.28$) ve demokratik ebeveyn tutumuna ($X=4.37$) sahip olanların ben pozisyonu alma düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, dört grubun Benliğin Ayrışması Ölçeği “Başkalarına Bağımlılık” alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=3.91$; $p<0,01$). Yapılan Tukey Post-hoc testi sonuçları incelendiğinde, koruyucu ebeveyn tutumuna sahip olanların başkalarına bağımlılık düzeylerinin ($X=3.94$), otoriter ebeveyn tutumuna ($X=4.13$), ilgisiz ebeveyn tutumuna ($X=4.21$) ve demokratik ebeveyn tutumuna ($X=4.36$) sahip olanların başkalarına bağımlılık düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, oluşturulan dört grubun “Duygusal Tepkisellik” alt boyutu ($F=.85$; $p>0,05$) ve “Duygusal Kopma” alt boyutu ($F=1.69$; $p>0,05$) toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.4.18).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın temel amacı, benliğin ayrımlaşması, genel öz yeterlilik ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada aynı zamanda hedeflenen ilişkide cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, meslek, çalışma durumu, gelir düzeyi ve anne-baba tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı hedeflenmiştir. Katılımcıların sosyo - demografik özelliklerine bakıldığında, yaşları 18-66 yaşları arasında 218'i erkek ve 277'si kadın olmak üzere toplamda 495 kişi katılmıştır.

5.1.Tartışma

Bu bölümde araştırmanın yukarıda belirtilen amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların literatür çerçevesinde tartışılarak yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.1.1 Genel Öz-yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın birinci alt probleminde, genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelemiş ve değişkenler arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması alt boyutlarından ben pozisyonu alma alt boyutu, duygusal kopma alt boyutu, duygusal tepkisellik alt boyu ve başkalarına bağlılık arasında pozitif tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile benliğin ayrımlaşması düzeyindeki artış genel öz yeterlilikte de artışı beraberinde getirmektedir. Alan yazın incelendiğinde genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın bulgusu bireyleşen, kendi kararlarını kendileri veren “ben” olabilen bireylerin kendilerini yeterli hissettikleri, bir şeye ulaşmak için çabaladıkları, kendilerine ve yeteneklerine güvendikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada genel öz yeterliliğin kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık, dışadönüklük ve sorumluluk alt boyutları ile pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile dışadönük, sorumluluk duygusu taşıyan ve uyumlu olan bireylerin genel öz yeterliliklerinin de daha fazla olduğu görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde araştırmanın bulgusunu destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Mert ve Çetiner (2018) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde genel öz yeterlilik ile dışadönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Benzer nitelikte Doğan (2013) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarında ise dışadönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık ile kişilik özellikleri arasında anlamlı pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Karababa Mert ve Çetiner (2018), Mert ve Gülmez (2018), ve Choi ve Murdock, (2017), yaptığı çalışmalarda araştırmamızdaki bulguya benzer sonuca ulaşmışlardır.

Araştırmanın bulguları kişilik özellikleri ile genel öz yeterliliğin bir biri ile ilişkili olduğu, sorumluluk sahibi, görevlerinin bilincinde olan kişiler ile kişilerarası ilişkilerde uyumlu ve sosyal olan kişilerin genel olarak kendilerini yeterli gördükleri, güven sahibi ve yeteneklerine ilişkin olumlu algılara sahip oldukları söylenebilir.

5.1.2.Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özelliklerinin Genel Öz Yeterliliği Yordamasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın bu aşamasında genel öz yeterliliğin yordanması amaçlanmış ve sonuç anlamlı bulunmuştur. Buna göre Genel Öz Yeterliliği, Duygusal Dengelilik Faktörü, Dışadönüklük Faktörü, Benliğin Ayrışmasının boyutlarından Ben Pozisyonu Alma alt boyutu, Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ve Duygusal Kopma alt boyutuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Ancak Deneyime Açıklık Faktörü, Yumuşakbaşlılık Faktörü ve Duygusal Tepkisellik alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamamaktadır.

Ayan (2017), tarafından bir çalışmada, dışadönüklük faktörünü öz-yeterlik üzerinde pozitif bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Doğan (2013) tarafından yapılan çalışmada dışadönük kişilik özellikleri ile yeterlilik için anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Mert ve Çetiner (2018), tarafından yapılan araştırma sonucunda bulgusu benlik farklılaşmasının, ben pozisyonu alma alt boyutu, duygusal kopma alt boyutunun yordayıcı olduğu sonucu ifade edilmiştir. Basım, Çetin ve Tabak (2009)

tarafından yürütülen çalışmanın sonucun da beş faktör kişilik özelliklerinden olan; “gelişime açıklık” ve “dışadönüklük”, arasında anlamlı yordadığı ifade edilmiştir.

Karababa, Mert ve Çetiner (2018) tarafında yapılan çalışma bulgusu, ben pozisyonu alma alt boyutu, ve duygusal kopma alt boyutunu yordayıcı olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Skowron, Holmes & Sabatelli, (2003) tarafından yapılan çalışma sonuçlarında ben pozisyonu alt boyutunu yüksek seviyede yordadığını ifade edilmiştir. Bahar ve Kağan (2018) de yaptıkları çalışmada Öz-yeterlik algısında Yumuşak başlılık boyutunun yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma bulguları ile çelişen bazı araştırmalara da rastlanılmıştır. Bahar ve Kağan (2018) de yaptıkları çalışmada Dışadönüklük faktörü ve duygusal dengesizlik faktörünün önemli yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu doğrultuda da çalışmamız ile çelişki göstermektedir. Bahar ve Kağan (2018) araştırma sonucunda Deneyime Açıklık ve Sorumluluk boyutlarını önemli bir yordayıcı olarak bulmuşlar ve bizim çalışmamız ise yordayıcı olmadığı görülmüştür. Başka çelişki gösteren çalışmada ise Kalafat (2012) yaptığı bir çalışma deneyime açıklık boyutunun öz yeterliliği boyutunu yordayıcı olduğunu ifade etmiştir. Hughes, Rowe, Batey and Lee (2012) tarafından yapılan çalışmada Deneyime Açıklık boyutu anlamlı yordayıcı olarak bulunmuştur. Mert ve Çetiner (2018), çalışmasında duygusal tepkisellik alt boyutu yordayıcı olduğunu ifade etmektedirler. Karababa, Mert ve Çetiner (2018) tarafında yapılan çalışma bulgusunda duygusal tepkisellik alt boyutunun yordayıcı olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmaların araştırmamızın bulgusu ile çelişki gösterdiği görülmüştür.

Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde yüksek seviyede dışadönük olan kişilerin öz yeterlilik seviyelerinin de anlamlı şekilde arttığı söylenebilir. Dışadönük olan kişilerin diğer kişilere göre daha sosyal ve günlük yaşamda daha başarılı olabileceğine ve iletişimlerinin güçlü olduğu söylenilebilir. Duygusal kopma içinde olan kişilerin Benlik ayırışmasının düşük olduğu, duygusal kopma yaşamayan kişilerin ise benlik ayırışmalarının daha yüksek olduğundan dolayı yaşamda daha mutlu olabileceği söylenilebilir.

5.1.3.Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma kapsamında Genel Öz Yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre sonuçlar incelendiğinde, erkeklerin genel öz yeterlilik düzeylerinin, kadınların genel öz yeterlilik düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Genel Öz Yeterlilik alt boyutların dan “Çaba ve Direnç” alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, erkeklerin çaba ve direnç düzeylerinin, kadınların çaba ve direnç düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde genel öz yeterlilik ile benliğin ayrışması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre farklılaşma düzeyine inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat bulguyla benzer sonuçlar veren araştırmalara rastlanmıştır.

Çapri ve Çelikkaleli (2008), Artuks (2009), Durdukoca (2010), Benzer (2011)’in araştırmaları sonucunda, kişilerarası öz yeterlilik algıları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Coleman (2003), Öztürk ve Şahin(1999), Willemse (2008),Telef ve Karacan (2011), tarafından yapılan çalışmalarda öz-yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Aktürk ve Aylaz (2013), tarafından yapılan araştırmanın sonucunda öz-yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Yardımcı(2011)’nın yaptığı çalışmada öz-yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Dolapçı (2013)’ın yaptığı çalışmada öz-yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bong (1999), Morgil ve Ark. (2004) , Yavuz (2009), Aypay (2010) ve Demirtaş ve Ark. (2011) tarafından yapılan çalışmada öz-yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Aydın (2011)’in yaptığı çalışmada öz-yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Albal (2009) tarafından

yapılan çalışmada öz yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Karademir (2012) tarafından yapılan çalışmada öz yeterlilik cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Literatür incelendiğinde araştırma bulgusunun tam tersi sonuçlara da ulaşılmıştır. Yorgancı ve Bozgeyikli (2016)'nin yaptığı çalışmada öz yeterlilik cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Endler ve Ark. (2001), Akbaş ve Çelikkaleli (2006), Kahyaoğlu ve Yangın (2007), Kan (2007), Gürol ve Ark. (2010), Gülten ve Ark. (2010), Başaran (2010), Coşkun (2011), Ekici (2013) ve Uysal ve Kösemen (2013), yaptığı çalışmada öz yeterlilik cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Keskin ve Orgun'nun (2006) yaptığı çalışmada öz yeterlilik cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yine Özerkan (2007) yaptığı çalışmada öz yeterlilik cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Buna göre araştırmada erkeklerin öz yeterliliklerinin daha yüksek bulunmasında, erkeklerin sosyal yaşamda ve iş hayatında daha aktif ilişkilerde bulundukları için öz yeterlilik seviyeleri daha ön plana çıktığı söylenebilir. Ayrıca kadınların üzerinde ebeveyn ya da çevre baskısından dolayı öz yeterlilik seviyelerinde düşüklük olması beklenebilir. Bir başka ifade ile erkeklerin potansiyellerinin kadınlarınkinden daha fazla olduğundan dolayı öz yeterlilik seviyeleri çaba ve direnç göstermede etkili olduğu düşünülebilir.

Bu araştırma kapsamında Kişilik özelliklerinin “Deneyime Açıklık” alt boyutu ile cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bulgu sonuçları incelendiğinde, erkeklerin deneyime açıklık düzeylerinin, kadınların deneyime açıklık düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Yumuşak Başlılık”, “Duygusal Dengelilik”, “Sorumluluk” ve “Dışa Dönüklük” alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Literatürde araştırmanın sonucu ile örtüşen çalışmalardan biri Tatlıoğlu(2010) tarafından yapılan çalışmada kişilik özellikleri alt boyutlarından deneyime açıklık boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir..

Erdem, Yıldırım, Atilla ve Oksay (2010) tarafından yapılan çalışmada kişilik özellikleri “Yumuşak Başlılık” ,“Duygusal Dengelilik” “Sorumluluk” ve “Dışa Dönüklük alt boyutları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Mete (2006), yaptığı araştırma sonuca göre duygusal dengesizlik boyutu cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Gökdeniz ve Merdan (2011) tarafından ulaşılan sonuçlarda; kişiliğin “Yumuşak Başlılık” ,“Duygusal Dengelilik” “Sorumluluk” boyutları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bu bulguların tam aksine ulaşan bazı araştırmalara da ulaşılmıştır. Gökdeniz ve Merdan (2011) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında; kişiliğin dışadönüklük boyutu cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Erdem, Yıldırım, Atilla ve Oksay (2010) tarafından yapılan çalışmada kişilik özellikleri “Deneyime Açıklık” alt boyutu cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın bulgularına göre Benliğin Ayrışması, alt boyutlarından Duygusal Tepkisellik alt boyutu ve Duygusal Kopma alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sonuçlar incelendiğinde, erkeklerin duygusal tepkisellik düzeylerinin, kadınların duygusal tepkisellik düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre, erkeklerin duygusal kopma düzeyleri, kadınların duygusal kopma düzeylerinden daha düşüktür.

Literatürde bu sonuca benzer bulgulara ulaşılmıştır. Mert ve Topal (2018) yaptıkları çalışma sonucunda, cinsiyete göre benlik ayrışmasının alt boyutundan duygusal tepkisellik alt boyutu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Hanımoğlu (2014),tarafından yapılan çalışmanın analizi sonucunda, duygusal tepkisellik, duygusal kopma alt boyutları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Mert ve Çetiner (2018) tarafından yönetilen çalışmada ise benlik ayrışması ile yaşamına uyum arasındaki bulgulara göre, ben pozisyonu alma, başkalarına bağımlılık benlik ayrışma düzeyi, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Polat ve İlhan (2018) tarafından yapılan çalışmaya göre benliğin farklılaşması duygusal tepkisellik ve duygusal kopma alt boyutları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Değirmenci ve Demirli (2018) tarafından yapılan çalışmada benliğin ayrışma seviyesi cinsiyet değişkenine göre

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Skowron, Holmes ve Sabatelli (2003), tarafından yapılan çalışmada benliğin ayrımlaşma seviyesi cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Mert ve Çetiner (2018) tarafından yapılan çalışmada bir başka sonuçta, benlik ayrımlaşması alt boyutlarından olan duygusal tepkisellik ve duygusal kopma boyutları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yine aynı şekilde Mert, ve Topal (2018) yaptıkları çalışmanın başka sonucunda, benlik ayrımlaşmasının alt boyutlarından başkalarına bağımlılık alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ayrıca Duygusal Kopma alt boyutu cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmamızın genel sonucuna bakıldığında erkeklerin duygusal kopmalarının daha düşük olması, kadınların duygu durumlarında farklılıkların çok olması ve çabuk etkillemeleri, çalışma ile özel hayatında yaşadıkları kırgınlıkların daha fazla olması sebep olarak gösterilebilir. Ayrıca erkeklerin duygusal tepkisellik yüksek olması ise erkeklerin üzerindeki yükün çok ve sürekli çalışmak zorunda olması, aile yapısını geçindirme telaşı olduğundan günümüz koşullarından ötürü maddi olanaklar karşısında kendilerini yetersiz hissettiğinden kaynaklı yüksek olduğu söylenebilir.

5.1.4. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulguları incelendiğinde Genel Öz Yeterlilik, çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak, çalışma durumuna göre, Genel Öz Yeterlik boyutundan olan “Çaba ve Direnç” alt boyutu çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre, çalışanların çaba ve direnç düzeylerinin çalışmayanların çaba ve direnç düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kişilik özelliklerinin alt faktörlerinde “Deneyime Açıklık” “Yumuşak Başlılık” “Duygusal Dengelilik”; “Sorumluluk” ve “Dışa Dönüklük” a çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Benliğin Ayrımlaşması genel toplam çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer taraftan, Benliğin Ayrımlaşması

“Duygusal Tepkisellik” , “Başkalarına Bağımlılık” “Duygusal Kopma” alt boyutunda çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sonuçlar incelendiğinde, çalışanların duygusal tepkisellik düzeyi ve başkalarına bağımlılık düzeyi, çalışmayanların duygusal tepkisellik düzeyi, başkalarına bağımlılık düzeyinde daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışanların duygusal kopma düzeylerinin, çalışmayanların duygusal kopma düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bulguların genel olarak bir biri ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırma bulgularının kendi içerisinde birbirini desteklediği görülmektedir.

Benlik ayrımlaşmasının boyutlarından, duygusal kopma boyutunun çalışan bireylerde daha düşük olması bireyin benlik ayrımlaşmasının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bundan dolayı çalışmayan kişilerin uğraşacakları şeylerin kısıtlı olması ve genelde ev halinde olmaları onları daha çok bunalıma sokacak ve duygusal kopmalar yaşayacakları söylenebilir. Duygusal tepkisellik boyutunda ise çalışan kişilerde yüksek olarak tespit edilmesi, çalışma hayatında ki stres ve gerginliklerin, üst-alt ilişkilerinin, çevresi ile iletişim sıkıntılarıyla karşılattıklarından dolayı bireyler daha fazla anksiyete yaşayacakları söylenebilir. Çalışmayan insanların başkalarına bağımlı olmadan daha özgür yaşama şansına sahip olmaları, çalışma hayatındaki bağımlı ilişkilerinden ve sınırlandırmalardan uzak olması başkalarına bağımlılıklarını azalttığı söylenebilir.

5.1.5. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Çalışılan Sektöre Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Genel Öz Yeterlik genel ortalaması çalışılan sektör değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Ancak, kamu ve özel sektör de çalışanların Genel Öz Yeterlik “Çaba ve Direnç” alt boyutu çalışılan sektör değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermektedir. Bu sonuca göre, kamu çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinin, özel sektör çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer nitelikteki bir araştırmada Basım, Korkmazyürek ve Tokat’ın (2008) yaptığı çalışmasının sonucunda, kamuda

Çalışanların z yeterlilik algılarını kişilerin yenilikçi ve risk alma potansiyellerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuç doğrultusunda, kamu da çalışan kişilerin işlerini kaybetme korkusunun olmayacağından, kendilerinde bir rahatlık olabileceği ve bundan dolayı çalışma hayatında daha az çaba ve direnç gösterdikleri söylenebilir. Özel sektörde ise işten çıkarılma korkusu insanın zihninde sürekli olacağından ve işini kaybetmemek için daha fazla çaba ve direnç göstermesi beklenilebilir.

Kişilik zellikleri “Deneyime Açıklık”, “Yumuşak Başlılık”, “Duygusal Dengelilik” , “Sorumluluk” ve “Dışa Dönüklük” faktörleri ortalamaları çalışılan sektör değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekler nitelikte herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Koçak, Eti ve Gürsoy (2017) yapılan çalışmanın sonucunda çalışanların kişilikleri çalışılan sektör değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermemektedir.

Kardaş (2018) tarafından yapılan çalışmada Dışadönüklük, Duygusal Denge, Yeniliğe Açıklık, Sorumluluk ve Uyumluluk boyutları çalışılan sektör değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermektedir.

Bu araştırmada Benliğin Ayrımılaşması leği genel puan ortalamaları çalışılan sektör değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Alan yazın incelendiğinde bu bulgu doğrultusunda bu araştırmayı desteklemeyen çalışmaya rastlanılmıştır. Değirmenci ve Demirli (2018) tarafından çalışmada ise benliğin farklılaşmasının çalışılan sektör değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermektedir.

5.1.6. Genel z Yeterlilik ile Benliğin Ayrımılaşması ve Kişilik zelliklerinin Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulguları incelendiğinde, Genel z Yeterlik gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bulgulara göre gelir durumu iyi düzeyde olanların öz yeterlilikleri daha yüksek olduğunu görülmektedir. Alanyazında bu sonucu destekleyen çalışmalara ulaşılmıştır. Aktürk ve Aylaz (2013) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin öz-yeterlilikleri gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluştırmaktadır. Vardarlı’nın (2005) , yaptığı çalışmada öğrencilerin genel öz yeterlilikleri gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir

farklılık oluşturduğu görülmektedir. Sakız (2013) tarafından yapılan çalışmada ailelerinin öz-yeterlik düzeyleri gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Alanyazında araştırmanın bu bulgusu ile çelişen çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmanın bulgusuna göre gelir durumu yüksek olan bireylerin öz yeterliliklerini doğrudan etkilediği ve pozitif düzeyde artırdığı ifade edilebilir. Bu ifadeden dolayı bireylerin ihtiyaçlarını rahatça karşılayabilme, her şeyi elde edebilme imkânlarının olması ve kendilerini bu duygu ile güdüledikleri söylenebilir.

Başka bir sonuçta ise gelir durumuna göre kişilik özellikleri alt faktörlerinden olan “Deneyime Açıklık” faktöründe anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna karşın “Yumuşak Başlılık” , “Duygusal Dengelilik” “Sorumluluk” ve “Dışa Dönüklük” faktörleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Benliğin Ayrışması Ölçeği genel puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında bu konu ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmanın bulgusunun kişilik özelliklerinin deneyime açıklık faktörü gelir durumuna göre artış gösterdiği söylenebilir. Gelir durumu yüksek olan bireyler daha fazla sosyalleşme, iş ve özel yaşamında, kişiler arası iletişime daha yatkınlıklarının olabileceğinden deneyimle imkânlarının bu doğrultuda artış göstermesi beklenebilir.

Benliğin Ayrışması alt boyutlarından , “Başkalarına Bağımlılık” alt boyutu ile gelir durumu arasında anlamlı bir farklılık ifade edilmiştir. Diğer taraftan, oluşturulan gelir durumu seviyeleri “Duygusal Tepkisellik” “Ben Pozisyonu Alma” ve “Duygusal Kopma” toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Değirmenci ve Demirli (2018) yaptıkları çalışmanın sonucunda gelir düzeyi değişkenine göre benlik farklılaşması alt boyutlarından, duygusal kopma ve başkalarının bağımlılık alt boyutlarında istatistiksel olarak farklılaştığı ve diğer alt boyutlarla farklılaşmadığına rastlanmıştır. Başkalarına bağımlılık alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı, duygusal kopma boyutunun farklılaşmadığını belirtmişlerdir.

Mert ve Topal (2018)' in yürüttüğü çalışmada, Benlik ayrımlaşması alt boyutlarının ailenin gelir durumlarına göre karşılaştırıldığında Benlik ayrımlaşmasının alt boyutu olan duygusal kopma istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiğine ulaşmıştır. Mert ve Gülmez'in (2018) çalışmasında gelir düzeyleri yüksek olan öğrencilerin benliğin farklılaşmasının alt boyutu olan “ben pozisyonunu alma” boyutunun farklılaştığı ifade edilmektedir.

Araştırmanın bulgusunda, benlik ayrımlaşmasının alt boyutlarından başkalarına bağımlılık boyutunun gelir düzeyine göre farklılaşması, bireylerin gelir durumları ne derece iyi olur ise başkalarına ihtiyaçlarının o derecede az olabileceği söylenebilir. Gelir durumunun üst seviyede olmasının kendi gereksinimlerini kolayca elde etme imkânı sağlayabileceği de söylenebilir. Gelir durumu ile başkalarına bağımlılık arasında ters orantı olabileceği yani birisi artarken diğesinde azalma olacağı söylenebilir.

5.1.7. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Medeni Duruma Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma kapsamında, Genel Öz Yeterlilik, Kişilik Özellikleri ve Benliğin Ayrımlaşması medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı göstermemektedir. Genel Öz Yeterlilik boyutundan olan, Yetenek ve Güven alt boyutu medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Literatür incelendiğinde, bu araştırma sonucuna benzer Değirmenci ve Demirli (2018) ,yaptığı çalışmada medeni durum değişkenine göre benliğin farklılaşma seviyeleri ile sosyal onay ihtiyaçları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Skowron ve Friedlaner (1998), tarafından yaşları 25-72 arasında olan 127 yetişkin ile yapılan çalışmada benliğin ayrımlaşması, medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bu araştırmanın tam tersi olarak, Bohlander (1999) yaptığı çalışma, 95 evli erkek bireylerden oluşan grupta benliğin ayrımlaşmasının medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiğine rastlanılmıştır. Araştırmacı kadınlar üzerinde yaptığı başka bir çalışmada ise benzer sonuçlar elde etmiştir.

Erdem, Yıldırım, Atilla ve Oksay (2010) tarafından yapılan çalışmada kişilik özellikleri medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmamızda medeni duruma göre oluşturulan Kişilik özellikleri alt faktörlerin “Yumuşak Başlılık”, “Duygusal Dengelilik” ,“Sorumluluk” ve “Dışa Dönüklük faktörlerinde medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın bu bulgusunda bireylerin kişilik özelliklerinde, benlik ayrımlaşma düzeylerinde medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmaması bireylerin kendi yaşamlarında duygu düşüncelerini korudukları ve medeni durumuna bakmaksızın özerk yaşam içinde oldukları söylenebilir. Ayrıca genel öz yeterlilik boyutlarından yetenek ve güven alt boyutu medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermesi, evli bireylerin bekâr ya da boşanmış bireylere göre öz güvenlerinin daha üst olacağı, eşler arası etkileşimin yoğun olmasından, güven duygularında artış olabileceği söylenebilir. Boşanmış bireylerin yaşadıkları hayal kırıklığından dolayı güven duygusunda şüpheli olabilecekleri ve yeteneklerinin daha fazla örteceği düşünülebilir. Bekâr olan bireylerin ise bağımlı oldukları kimsenin olmaması, aileye karşı sorumluluklarının az olması, sosyal ve özel yaşamda daha özerk olabilmelerinden kaynaklı, yeteneklerini ön plana çıkartma imkânı sağladığı söylenebilir.

5.1.8. Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin Anne-Baba Tutumlarına Göre Farklılaşmasına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma bulgularına göre Genel Öz Yeterlik anne baba tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Otoriter ebeveyn tutumundaki bireylerin, genel öz yeterlik düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Genel Öz Yeterlik alt boyutu “Çaba ve Direnç” alt boyutu anne baba tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Araştırmanın bulgusu, ebeveyn tutumlarının bireyin öz yeterliliklerine önemli katkısı olduğu söylenebilir. Bireylerin çocukluk dönemlerinde ebeveynlerin sergiledikleri davranışları alırlar ve ileriki yaşlarda olumlu ya da olumsuz kişilik özelliği veya öz yeterliliklerinin düşük veya yüksek olması şeklinde sergilemeleri beklenebilir.

Otoriter bir ebeveyn tutumunda, kişinin kendine olan inancının zamanla sönmesi ve kendi kararlarını kendi veremeyecek şekilde bağımlı bir kişilik meydana gelebilir. Demokratik bir aile tutumu ile büyümüş birey de ise öz yeterlilik yüksek ve karşılaştığı olumsuzluklara karşı çaba ve direnç gösterebilir. Bu da bireylerin özerk bir benlik geliştirdiğini ifade edebilir.

Kişilik Ölçeği faktörlerinin “Deneyime Açıklık” , “Yumuşak Başlılık”, “Duygusal Dengelilik” “Sorumluluk” ve “Dışa Dönüklük” faktörleri anne baba tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Alan yazın incelendiğinde bu bulguyu destekleyen herhangi bir sonuca ulaşılmamıştır. Ancak bu araştırmanın tam tersi sonuçlar içeren bazı araştırmalara rastlanılmıştır. Arrindell ve ark. (1999), Meesters ve ark. (1995), Schlette ve ark. (1998), araştırma sonuçlarında ise kişilik özellikleri ile algılanan ebeveyn tutumları anne baba tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Çeçen(2008), çalışmasında kişilik özellikleri anne baba tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Araştırmanın bu bulgusunun ebeveyn tutumlarının bireylerin yaşları ilerledikçe kişilik özelliklerine, etki etmediği söylenebilir. Ebeveyn tutumlarının birey için kritik evre olan ilk çocukluk evresinde önemli olduğu söylenebilir. Kişilik özellikleri bireylerin erken yaşta kazanacağı, bir değişken olduğu gibi ebeveyn tutum ve davranışlarının rol model olarak alındığı önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Bu araştırma kapsamında, Benliğin Ayrışması anne baba tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Alan yazında bu sonucu destekler nitelikte bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Fakat bu çalışmaya benzer çalışmalara rastlanılmıştır. Hanımoğlu ve Akbaş (2018), tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin oluşturduğu örneklem grubunda anne baba tutumları benliğin ayrışmasını anlamlı yordadığı görülmektedir. Dirik, Yorulmaz ve Nuray(2015), tarafından yapılan çalışma sonucunda olumsuz benlik ayrışma düzeyi, algılanan ebeveyn tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Akçınar ve Özbek (2017) tarafından yapılan çalışma sonuçlarına göre ebeveyn tutumlarının özerk benlik geliştirmeye pozitif bir etki gösterdiği belirtilmektedir.

Değirmenci ve Demirli (2018) ,tarafından yapılan çalışmada benliğin farklılaşması ve sosyal uyum anne baba tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Kerr ve Bowen'a (1988) göre benliği ayrımlaşmasının yüksek olduğu bireylerin aile tutumları , bağlılık açısından daha özerk davrandıklarını vurgulamışlardır. Ayrıca Charlton'un(2012) görüşüne göre sosyal onaya ihtiyaç duymayan bireylerin benlik ayrımlaşma seviyeleri yüksek olduğu için, kendi durumlarında başarı göstermektedirler.

Araştırmanın bulgusunda aile bireylerinin tutumlarının benlik ayrımlaşmasını olumlu şekilde etkilediği söylenebilir. Ben olma durumunun, benlik ayrımlaşmasının yüksek olması ile ilgiliyken, bu duruma etki eden değişkenin ise ebeveyn tutumları olduğu söylenebilir. Buna göre demokratik ebeveyn tutumları gösteren ailelerin çocuklarının, benlik ayrımlaşma seviyesinin daha üst olacağı ve daha özerk olacakları söylenebilir.

5.2.Sonuçlar

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak genel sonuçlara yer verilmiştir.

1.Araştırmanın birinci alt probleminde, genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin anlamlı farklılık düzeyleri incelenmiş ve Genel Öz Yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

2. Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin yordaması incelenmiş ve Duygusal Dengelilik Faktörü, Dışadönüklük Faktörü, Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği Ben Pozisyonu Alma alt boyutu, Başkalarına Bağımlılık alt boyutu ve Duygusal Kopma alt boyutu anlamlı bir şekilde yordamaktadır

3. Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özelliklerinin arasındaki ilişkinin cinsiyete göre Genel Öz Yeterlilik ile arasındaki anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde, erkeklerin genel öz yeterlilik düzeylerinin, kadınların genel öz yeterlilik düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

4 Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özelliklerinin arasındaki ilişkinin çalışma durumuna göre Genel Öz Yeterlik arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak, çalışan ve çalışmayan grubun, Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, çalışanların çaba ve direnç düzeylerinin çalışmayanların çaba ve direnç düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

5. Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özelliklerinin arasındaki ilişkinin Çalışılan sektöre göre, Genel Öz Yeterlikle arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak, kamu ve özel sektör gruplarının Genel Öz Yeterlik Ölçeği “Çaba ve Direnç” alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, kamu çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinin, özel sektör çalışanlarının çaba ve direnç düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür.

6. Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özelliklerinin arasındaki ilişkinin Gelir durumuna göre, Genel Öz Yeterlikle arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarında gelir durumu yetersiz ve orta düzeyde, olanların genel öz yeterlik, gelir durumu iyi düzeyde olanlardan daha düşük olduğunu görülmüştür.

7.Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özellikleri arasındaki ilişkinin Medeni duruma göre, Genel Öz Yeterlik, Kişilik Ölçeğini ve Benliğin Ayrışması Ölçeğinin genel ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Medeni durum gruplarının Genel Öz Yeterlik Ölçeği, Yetenek ve Güven alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir

8. Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrışması ve Kişilik Özelliklerinin Arasındaki ilişkinin ebeveyn tutumuna göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği genel ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Otoriter ebeveyn tutumuna sahip olanların genel öz yeterlik düzeylerinin, ilgisiz ebeveyn tutumuna, koruyucu ebeveyn tutumuna sahip ve demokratik ebeveyn tutumuna sahip olanların genel öz yeterlik düzeylerinden daha düşük olduğu görülmektedir.

5.3.Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayanılarak ileride bu konuda yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir;

Bu çalışmada, genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Literatür incelendiğinde ülkemizde genel öz yeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Genel öz yeterlilik ile Benliğin Ayrımlaşması ve Kişilik Özellikleri arasındaki değişkenlerin bir arada bulunduğu bu çalışma literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma ile ilgili önemli bir nokta benliğin ayrımlaşması ifadesi ile Türkiye’de, sadece bir kaç çalışma yapıldığı gözlenmektedir. Araştırmada benliğin ayrımlaşma seviyesinin bazı değişkenlerle farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve bazı ulaşılan sonuçların literatürde ki araştırmalarla eş değer olmadığı görülmüştür

Bu araştırmada incelenmiş ve çalışma durumu değişkeni ile herhangi bir araştırmaya rastlanmadığından dolayı karşılaştırma ve yoruma yer verilmemiştir. Ancak gelecekte yapılacak araştırmalarda bu konu üzerinde durulabilir.

Bu araştırma, 18-66 yaş katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Benliğin ayrımlaşması kavramıyla ilgili farklı gruplarla çalışmak önemli bulgular edinilmesini sağlayabilir.

Bu alan ile ilgili lisans ve yüksek lisans eğitimi gören öğrencilerin bu konu ile ilgili daha fazla inceleme yapmalarına imkân verilerek yeni çalışmalar ortaya koymaları desteklenmelidir. Bu hususta gelecekte daha derinlemesine ve detaylı bilgiler sağlayabileceğimiz çalışmaların olması literatür bulmamızı da kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, T. ve Acar, N. V. (2013).“Babam ve Oğlum” Filmi’nin çok kuşaklı/kuşaklararası aile terapisinin temel kavramları açısından değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1):37-53.
- Akbaş, A. ve Çelikkaleli, O. (2006). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen Öğretimi Öz-Yeterlilik İnançlarının Cinsiyet, Öğrenim Türü Üniversitelerine Göre İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (1):98-110.
- Akçınar, B. ve Özbek, E. (2017).Benlik gelişiminin öz-yeterlilik algısı ve ebeveyn davranışlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40): 38-53.
- Akdoğan, F. E. (2009). *Zihin engelliler öğretmenlerinin öz-yeterlilik algıları ve stres düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Akın, A. ve Çetin, B. (2007). Depresyon, Anksiyete Stres Ölçeği (DASÖ): Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (1): 241-268.
- Akkapulu, E. (2005). *Ergenin sosyal yetkinlik beklentisini yordayan bazı değişkenler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aksoy, V. ve Diken, H. İ. (2009). Rehber öğretmen özel eğitim öz yeterlilik ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlilik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (1): 29-37.
- Aktürk, Ü., ve Aylaz, R. (2013). Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin öz yeterlilik düzeyleri.*Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(4):177-183.
- Aktaş, Aylin (2006). *Farklı Kültürlerdeki Yöneticilerin Kişilik Özelliklerine Dayanarak Liderlik Anlayışlarının Belirlenmesi: Türk ve Amerikan Otel Yöneticilerinin Karşılaştırmalı Analizi*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Alabay, E. (2006). İlköğretim Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Fen ile ilgili Öz Yeterli inanç Düzeylerinin incelenmesi. *Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (EDU7). 2(1).
- Albal, E. (2009). *Depresyonla Başa Çıkma Öz Yeterlilik İle Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Albayrak, E., Yazıcı, H., ve Reisoğlu, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Kişilik Özellikleri, Akademik Öz-Yeterlik, Akademik Kontrol Odağı ve Akademik Erteleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: 38, 90-102.
- Altun, G. (2010). *Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin örgütsel güven düzeyleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Alver, B. (2003). *Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ankay, A., 1998, Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları, Ankara; Turhan Kitapevi
- Aronson, E., Wilson, T. D. ve Akert, R. M. (2012). *Sosyal Psikoloji*. (O. Gündüz, Çev.). Sosyal Psikoloji ve Sağlık. İstanbul: Kaktüs Yayınları, 873–886.
- Arpita, L. (2006). *Relationship among differentiation of self, relationship satisfaction, partner support, depression, monitoring/blunting style, adherence to treatment and quality of life in patients with chronic lung disease*. (Unpublished doctoral dissertation). The Ohio State University, USA.
- Arrindell WA, Sanavio E, Aguilar G ve ark. (1999) The development of a short form of the *EMBU: its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary, and Italy*. *Pers Individ Dif* 27:613–28.
- Arrindell WA, Akkerman A, Bagés N ve ark. (2005) *The Short-EMBU in Australia, Spain, and Venezuela: factorial invariance, and associations with sex roles,*

self-esteem, and Eysenckian personality dimensions. Eur J Psychol Assess 21:56–66.

Artuks, E. (2009). *İlköğretim okullarında görevli öğretmenlerin okulun örgütsel güven düzeyine ilişkin algıları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (1996). *Psikolojiye giriş*. (Çeviri: Yavuz Alagon). Ankara: Arkadaş Yayınları.

Ayan, A. (2017). Yalnızlık ve utangaçlık düzeyinin öz-yeterlik ve öfke kontrolü üzerine etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1):87-108.

Aydiner, B. Burcu (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz yeterlilik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aypay, A. (2010). Genel Öz-Yeterlilik Ölçeği'nin (GÖYÖ) *Türkçeye Uyarlama Çalışması*. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11(2): 113-131.

Aytaç, S. (2007). Örgütsel Davranış Açısından Kisiligin Önemi. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 3 (1).

Bacanlı, H., İlhan, T., ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2):261279.

Bahar, H. H. ve Kağan, M. (2018). *Öğretmen adaylarında öz-yeterlilik algılarının yordayıcısı olarak beş faktör kişilik özellikleri*. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (3), 676-686.

Bakan, İ., Doğan, İ. F., ve Yılmaz, Y. S. (2017). Çalışanlarda mesleki öz yeterlilik algısı ile örgütsel muhalefet ilişkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2):54-70.

Balabanlı, F. (1990). *Öğretmen liselerinde okuyan öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Balkıs, M. (2006) *Üniversite Öğrencilerinin Düşünme Stilleri İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) .Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Balyan, M. (2009). *İlköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumları, sosyal beceri ve öz-yeterlik düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bandura, A. (1977). Self Efficacy: Toward A Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84(2):191-215.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations Of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewoodcliffs. Nj: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.). *Encyclopedia of Human Behavior*, 4: 71-81.
- Bandura, A. (2012). On the Functional Properties of Perceived Self-Efficacy Revisited. *Journal of Management*, 38(1): 9–44.
- Basım, H. N., Çetin, F., ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24:63.
- Basım, H. N., Korkmazıyrek, H., ve Tokat, A. O. (2008) . Çalışanların Öz yeterlilik Algılamasının Yenilikçilik ve Risk Alma Üzerine Etkisi: *Kamu Sektöründe Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19: 121-130.
- Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim Psikolojisi* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yakın Dağıtım.
- Başaran, S. S. (2010). *Müzik Öğretmeni Adaylarının Sürekli Kaygı Düzeyleri, Müzik Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumları ve Öz Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak.

- Baymur, F.(1993). *Genel Psikoloji*. İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1993.
- Bayraktar, C. ve İpek, C. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının beden eğitimi derslerine ilişkin öz-yeterlik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2):67-84.
- Benk, Aslı (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliğinin Psikolojik Belirtilerle İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Benzer, F. (2011). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öz yeterlik algılarının analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bıkmaz, F. H. (2004). Sınıf öğretmenlerinin fen öğretiminde öz yeterlilik inancı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 161(28.04).
- Bıkmaz, H. F. (2006). *Öz-yeterlik inancı*. Y. Kuzgun ve D. Deryakulu (Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bilgin, N. (1988). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Binbaşoğlu, C. ve Binbaşoğlu,E,(1992). *Endüstri Psikolojisi*. (3. Baskı). Ankara: Gül Yayınevi.
- Binbaşoğlu, C.(1995). *Eğitim Psikolojisi*. (9. Baskı). Ankara: Gül Yayınevi.
- Bolat, O.İ.(2011). Öz yeterlilik ve tükenmişlik ilişkisi: lider-üye etkileşiminin aracılık etkisi. *Ege Akademik Bakış*,11.2: 255-266.
- Bohlander, R. W.(1999). Differentiation of Self, Need Fulfillment, and Psychological Well-Being in Married Men.Psychological Reports, 84 (3):1274-1280.

- Bong, M.(1999). Personal Factors Affecting the Generality of Academic Self-Efficacy Judgments: *Gender, Ethnicity, and Relative Expertise. The Journal of Experimantal Education.* 67(4):315-331.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York, NY: Jason Aronson.
- Bowen, M. (1976). Theory in the practice of psychotherapy. In P. J. Guerin, Jr. (Ed.), *Family therapy: Theory and practice* New York, NY: Garner Press. 42-90.
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki Grup Rehberliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Kararı Vermede Kendilerini Yetkin Görme Düzeylerine Etkisi* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik*. (Çeviren: İnan Deniz, E. Sarıoğlu). (1.Baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Campos, B., Keltner, D., Bech, J. M., Gonzaga, C. G. & John, O. P. (2007). Culture and teasing: the relational benefits of reduced desire for positive selfdifferentiation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(1):3-16.
- Çalışkur, A. (2013). Türk Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Değerleri ve Kişilik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 13:(3).
- Çapri, B., ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutum ve Mesleki Yeterlilik İnançlarının Cinsiyet, Program ve Fakültelerine Göre İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9(15):33-53.
- Carr, A. (2016). Pozitif Psikoloji. (Çeviren: Ümit Şendilek). (1.Baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3): 415-431.
- Çelikkaleli, Ö. (2010). *Ergenlerin yetkinlik inançları ile depresyon, benlik saygısı, iç-dış kontrol odağı, sürekli ifade biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*

(Yayımlanmamış doktora tezi).Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Çetin,F., ve Varoğlu, A. K. (2009). Özellikler bağlamında girişimcinin beş faktör kişilik örüntüsü. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 8(2): 51-66.

Çetin, F. (2011).Örgüt İçi Girişimcilikte Öz Yeterlilik Algısı ve Kontrol Odağının Rolü,*İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2 (3):69-85.

Ceylan, N., (2007). İnsan Kaynakları Yönetiminde Yetenek Yönetimi ve Bir Uygulama, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, İnsan Kaynakları Yönetim Bilim Dalı, , İstanbul.

Choi, S. W. & Murdock, N. L. (2017). Differentiation of self, interpersonal conflict, and depression: the mediating role of anger expression. *Contemporary Family Therapy*, 39(1):21-30.

Charlton R. S. (2012). *Cinsel terapi*. Yalom, I. (Ed.).(Çev.Gökhan Kotiloğlu). İstanbul: Prestij Yayınları.

Chung, H., & Gale, J. (2006). Comparing self-differentiation and psychological well-being between Korean and European American students. *Contemporary Family Therapy*, 28:367–381.

Coleman, K. P., & Karraker, H. K. (1997). Self-Efficacy and Parenting Quality:Findings and Future Applications. *Developmental Review*. 18:47-85.

Corey, G. (2015). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*(8.Baskı). Ankara: Mentis Yayıncılık

Coşkun, M. K. (2010). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öz-Yeterlilik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 1: 95-109.

Coşkun, K. (2011). Öğretmenlik Uygulaması I-II Derslerinin Özel Eğitim Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik Algılamaları Üzerindeki Etkisi(Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Samsun.

Colleman, K. P. (2003). Perception of parent-child attachment, social self-efficacy and peer relationships in middle childhood. *Infant and Child Development*, 12:305-397.

Çokluk Bökeoğlu, Ö. ve Yılmaz, K. (2008). İlköğretim okulu öğretmenlerinin yeterlik inançları.*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2):143-167.

Çoklar, A. N. (2008). *Öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi standartları ile ilgili öz-yeterliliklerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Cüceoğlu, Doğan (2007). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dal, V. ve Eroğlu, A. H. (2015). Farklı kişilik özelliklerine sahip bireylerin risk algılarının tüketici davranışı açısından incelenmesi: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2):361-385

Dede, Y. (2008). *Matematik öğretmenlerinin öğretimlerine yönelik özyeterlilik inançları*. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4):741-757.

Dede, B. (2009). *Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkileri: Bankalar Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/SBE, Trabzon.

- Demirkan, S. (2006). *Özel sektördeki yöneticilerin ve çalışanların bağlanma stilleri, kontrol odağı, iş doyumu ve beş faktör kişilik özelliklerinin araştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, H., Cömert, M., & Özer, N. (2011). Öğretmen Adaylarının Öz-yeterlik İnançları ve Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *Eğitim ve Bilim*. 36:159-165.
- Deniz, M. E. (2016). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Maya Akademi, 1-387.
- Dinç, Y. (2001). *Predictive role of perfectionism on depressive symptoms and anger: Negative life events as the moderator* (Doctoral dissertation).
- Dirik, G., Yorulmaz, O., & Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: *Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu*. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2):123-130.
- Değirmenci, E., ve Demirli, C. (2019). Çekirdek veya Geniş Ailede Yetişen Bireylerde Sosyal Onay İhtiyacı ile Benliğin Farklılaşması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 2(1): 79-95.
- Dolapci, S. (2013). *Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları ve kaynaştırma eğitimine bakış açıları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Doğan, S., ve Demirel, Ö. (2008). İnsan Kaynakları Yönetiminde Çalışanların Kendilerine Doğru Yolculuk Yöntemi: *Yetenek Yönetimi*. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* .145-166.
- Doğan, T. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1):56-64

- Duy, B. (2007). Güdülenme ve Bireysel Farklılıklar. A. Kaya (Ed.). *Eğitim Psikolojisi* (587-638). Ankara:Pegem Yayıncılık.
- Durdukoca, Ő. F. (2010). Sınıf ğretmeni adaylarının akademik zyeterlilik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10 (1): 69-77.
- Dündar, S. (2009). Üniversite ğrencilerinin Kişilik zellikleri İle Problem zme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.*Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2):139-150.
- Ekici, G. (2006). *İlköğretim Birinci Kademe ğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Profilleri ile ğretmen öz-yeterlik İnançları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*. Ulusal Sınıf ğretmenliği Kongresinde sunulmuş bildiri, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ekinci, H. (2013). *ğretmen Adaylarının z-yeterlilik Algıları: Müzik, Resim ve Beden Eğitimi*. International Periodical For The Languages. Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 8(3).
- Endler, N. S., Speer, R. L., Johnson, R. M., & Flett, G. L. (2001). *General Self-Efficacy and Control in Relation to Anxiety and Cognitive Performance*. Social Spring. 20(1):36-52.
- Erdoğan İ. (1994).*İşletmelerde Davranış*. 4. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul
- Erdoğan, İ.,(1997).*İşletmelerde Davranış*, 2. bs., İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım
- Erdem,R., Yıldırım,H.H., Attila, G., ve Oksay, A.(2009). Hastane alışanlarının kişilik özellikleri ve zamanı kullanma biçimlerinin incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 12(2):105-120.

- Erdemir,F.,(2000).Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık Düzeyi ve Bazı SosyoDemokratifik Etmenlerin Yaşam Doyumuyla İlişkisi. *VI.Ulusal Psikoloji Kongresi*. Koç Üniversitesi, 19 -22
- Eren, E. (1984). Yönetim Psikolojisi. 2. Baskı. İstanbul: *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü* 30. Yıl Yayın.
- Eriksen, E. H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*. Çev: B. Üstün - V. Şar, Birey ve Toplum Yayıncılık, Ankara
- Eroğlu, F.(2010). *Davranış Bilimleri*. (10.Baskı),İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Ersevimi,İ.,2008, Aile Tedavisi, İstanbul;Özgür Yayınları
- Friedman, E.H. (1991). *Bowen Theory and Therapy*. In A.S. Gurman and D.P. Kniskern (Eds.), *Handbook of Family Therapy*, Cincinnati: Brunner/Mazel.
- Geçtan, Engin (1997).*Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*. (13. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gençoğlu, Cem (2006). *Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Düzeyleri İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Gerrig, R. J. & Zimbardo, P. G. (2012). *Psikoloji ve Yaşam*.(G. Sart, Çev.).Ankara: Nobel Yayıncılık, 424–426
- Gibson, J. M. & Donigian, J. (1993). Use of Bowen theory. *Journal of Addictions and Offender Counseling*, 14 (1):25-36.

- Girgin, B. (2007). *Beş Faktör Kişilik Modelinin İşyerinde Duygusal Tacize (Mobbing) Etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi/ SBE, Kütahya.
- Gosling SD, Rentfrow PJ, Swann WB Jr. A very brief measure of the Big Five personality domains. *J Res in Pers* 2003; 37:504-528.
- Gökdeniz, İ.,ve Merdan, E. (2011).Kişilik ile Kariyer Seçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2): 23-36.
- Gül, G..(2002).*İlköğretim Öğretmen Adaylarının Ve Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülten, D.Ç., Özşarı, İ., Yaman, Y., ve Deringöl, Y. (2010). Matematik, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmen Adaylarının Bilgisayara İlişkin Öz-yeterlilik Algıları ile Meraklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*.
- Günel, Devrim. (2010). “İşletmelerde Yıldırma Olgusu Ve Yıldırma Mağdurlarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(3):37-65.
- Güney, S. (2000). *Davranış Bilimleri*. (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güney, S.(2011). *Örgütsel Davranış*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gülhan,C.B. ve Başer,N.(2007).Geometriye Yönelik Öz-Yeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33:68-76.
- Gürçan, D. (2015). Benlik Farklılıklarına Rogers’ ın Danışan Odaklı Terapisi ile Yaklaşım: Vaka Çalışması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 2(1): 13-26.

Gürün, O. A.(1991).*Psikoloji Sözlüğü*. İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1991.

Gürol A., Altunbaş S., ve Karaaslan N. (2010). Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnançları ve Epistemolojik İnançları Üzerine Bir Çalışma. *e-Journal of New World Sciences Academy*. 5(3):1395-1404.

Hanımoğlu,E., (2014). Üniversite Öğrencilerinde Aile Fonksiyonları, Benliğin Ayrışması, Algılanan Stres, Kaygı ve Depresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Doktora Tezi).Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Adana.

Hanımoğlu, E., ve Akbaş, T. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Aile Fonksiyonları, Benliğin Ayrışması, Algılanan Stres, Kaygı ve Depresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 55-69.

Harrison, M.D. (2003). Partners' level of differentiation of self and perceived relationship quality in gay and lesbian couples (Unpublished doctoral dissertaiton). *Fielding Graduate Institute, USA*.

Hazar, Ç.M. (2006). *Kişilik ve İletişim*.Selçuk İletişim Yayınları,

Hortaçsu, Nuran (2012). *İnsan İlişkileri*(4.Baskı) Ankara: İmge Kitabevi.

Hughes, D., J., Rowe, M., Batey, M. & Lee, A. (2012). A tale of two sites: Twitter vs. Facebook and the personality predictors of social media usage. *Computers in Human Behavior*, 28(2):561569.

Işık, E. & Bulduk, S. (2015). Psychometric properties of the Differentiation of Self Inventory-Revised in Turkish adults. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(1):102-112.

- Isikhan, V., Comez, T., & Danis Z, M. (2004). Job stress and coping strategies in health care professionals working with cancer patients. *European Journal of Oncology Nursing*, 8(3):234-244.
- İlhan, T. ve Yöntem, M. K. (2013). Benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8): 2291-2302.
- İkiz, E., Asıcı, E. Savcı, M. ve Yörük, C. (2015). Problemlı internet kullanımı ile üniversite yaşamına uyum ilişkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 34-50.
- İmamoğlu, E. O. (1979). Sosyal psikolojide 1970'lerde incelenen konular ve yöntem açısından genel bir bakış. *Türk Psikoloji Dergisi*.5:14-19.
- İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2018). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- İstengel, A.Malkoç (2006). *Okul Rehber Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri Ve İş Stresleri Arasındaki İlişki Düzeyinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Maramara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Jerkins, S.M., Buboltz Jr., W.C., Schwartz, J.P., & Johnson, P. (2005). Differentiation of self and psychosocial development. *Contemporary Family Therapy*, 27(2):251-261.
- Kerr, M. & Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: W.W. Norton & Company.
- Kan, A. (2007). Öğretmen Adaylarının Eğitim-Öğretim Öz-Yetkinliğine Yönelik Ölçek Geliştirme ve Eğitim-Öğretim Öz-Yetkinlikleri Açısından Değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(1):35-50.

Kahyaoglu, M.,ve Yangın, S. (2007). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Mesleki Özyeterliliklerine İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 15(1):73-84.

Kalafat, S. (2012). Lise öğretmenleri kişilik özelliklerinin öğretmen yeterliliklerine etkisi. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(3):193-200.

Kaptangil, K., ve Erenler, E. (2014). Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1):55-81.

Karababa, A., Mert, A., & Çetiner, P. (2018). Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi olmanın bir yordayıcısı olarak benlik ayırma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2) :1235-1248.

Karacaoğlu, K. ve Köktaş, G. (2016). Psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma ilişkisinde iyimserliğin aracı rolü: Hastane çalışanları üzerine bir araştırma. *The Journal of Human and Work*,3(2),119-127.

Karahan, T. Fikret, Sardoğan, Mehmet, E. (2016). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar*. Samsun: Nobel Yayınları.

Kardaş, S. (2018). Beş faktör kişilik özelliklerinin iş tatmini üzerindeki etkisi (Master's thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi).

Kardemir,T., (2012). *Öğretmenlerin Öğrenme Nesnesi Öz Yeterlilik Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karasar, N. (2000). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kartopu, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Öz Yeterlilik ve Kimlik Duygusu Kazanım Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: *Gümüşhane Üniversitesi Örneği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(45):1307-9581.
- Kartopu, S.(2015). *Öz Yeterlilik, Kimlik Duygusu ve Dindarlık Eğilimi. Gümüşhane:Sage Yayıncılık:56–71.*
- Kerr, M. (1981). Family systems theory and therapy. In A. S. Gurman ve D. P. Kniskern (Ed.), *Handbook of family therapy Vol.1* (20 – 45). New York: Brunner/Mazel, Inc.
- Kerr, M. E.& Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York, NY: W. W. Norton Company.
- Kesgin, E. (2006). *Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin öz-yeterlilik düzeyleri ile problem çözme yaklaşımlarını kullanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Denizli ili örneği)*(Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Pamukkale.
- Keskin, G. Ü., & Orgun, F. (2006). Öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeyleri ile Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7(2):92.
- Keskin, H. K., & Yapıcı, Ş. (2008). Başarılı ve başarısız öğrencilerin kişilik özellikleri ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1(1): 20-32.
- Kesici, Ş., Mert, A., Bayrakçı, E. ve Kiper, C. (2017).*Vaka örnekleriyle birlikte aile danışma kuramları ve teknikleri. (3.Baskı)*,Ankara :Nobel Yayınları.

- Kim-Appel, D., Appel, J., Newman, I., & Parr, P. (2007). Testing the effectiveness of Bowen's concept of differentiation in predicting psychological distress in individuals age 62 years or older. *The Family Journal*,15:224–233.
- Koçak, O., Eti, S., & Gürsoy, G. (2017). A ve B Kişilik Tipine Sahip Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının Kişilik Tiplerinin İncelenmesi: Yalova Örneği.Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,6(15): 380-397.
- Koçoğlu, M. (2014). Rizelilerin Kişilik Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması Ve Rizelilerin Rize'ye ve Rize Kültürüne Bağlılıklarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*,40:109-134.
- Koptagel,İ. G. (2001). *Davranış Bilimleri: Tıpsal Psikoloji*.(4.Baskı).İstanbul: Nobel Yayınları.
- Korkmaz İ.(2002).*Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Editör: Binnur Yeşilyaprak,Ankara: Pegem Yayınları.
- Köknel, Ö., (1985).*Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*.(12.Baskı).İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi*. (2.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurbanoğlu, S. S. (2004). Öz-yeterlik İnancı ve Bilgi Profesyonelleri İçin Önemi. *Bilgi Dünyası*, 5(2):137-152.
- Kutluca, T. ve Ekici, G. (2010). Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Destekli Eğitime İlişkin Tutum ve Öz-yeterlik Algılarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38:177-188.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kültür, Y. Z. (2006). *Ortaöğretim Kurumlarındaki Yöneticilerin Liderlik Stilleri ve Kişilik zelliklerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

zcan, L.(2018).*Kamu Personeli Seçme Sınavına Hazırlanan Adayların Mizaç ve Karakter Boyutları İle Sınav Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,İstanbul.

Malkoç İstengel, A. (2006). *Okul Rehber ğretmenlerinin Kişilik zellikleri ve İş Stresleri Arasındaki İlişki Düzeyinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Mert, A. (2014). *Çifilerde Değer Yönelimleri ile Çok Boyutlu Sosyal Desteğin Evlilik Uyumun Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Mert, A. ve Topal, İ. (2018). Benlik Ayrımlaşmasının Manevi Yönelimi Yordayıp Yordamadığını ve Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (14):68-91.

Mert, A. ve Gülmez, E. (2018). Özgecilik ile benlik ayrımlaşması arasındaki yordayıcı ilişkinin bazı değişkenlerle incelenmesi.*Turkish Studies Educational Sciences*, 13(11):961-989.

Mert, A ve Çetiner, P. (2018). Üniversite ğrencilerinin niversite Yaşamına Uyum ile Benlik Ayrımlaşması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.*Sakarya University Journal of Education* , 8 (3) :190-204 .

Metcalf, L. & LPC-S, L. S. (2011). *Marriage and family therapy: A practice-oriented approach*. New York: Springer Publishing Company.

- Meesters C, Muris P, Esselink T (1995) Hostility and perceived parental rearing behaviour. *Pers Individ Dif* 18:567–70.
- Mert, A. ve Topal, İ. Benlik ayrımlaşmasının manevi yönelimine etkisinin bazı değişkenlerle incelenmesi. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, (14):68-91. DOI: 10.26466/opus.393261.
- Mete, Cengiz (2006). İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri İle İş Tatminleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Morgan, C.T. (2000). *Psikolojiye Giriş*. (çev: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 311.
- Morgan, C. T. (2005). *Psikolojiye giriş*. (Yayın Sorumlusu: Sirel Karakaş), Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Yayınları. No:1
- Morgil, İ., Seçken, N. ve Yücel, A.S. (2004) “Kimya Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnançlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1): 62-72.
- Morris, C. G. (2013). *Psikolojiyi anlamak*. (3.Baskı)(Çev. Ed.: H. Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl). Türk Psikoloji Derneği Yayınları :Ankara,No:23.
- Murdock,N.L.(2016).*Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları*(Çev.Fusun Akkoyun) İstanbul; Nobel Yayınevi.
- Nichols, M. & Schwartz, R. (1998). *Family therapy: Concepts and methods*. Boston: Allyn ve Bacon.
- Nichols, M, P. (2013). *Aile terapisi kavramlar ve yöntemler*. (Çev: Okhan Gündüz,) Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Oktağ, Z. (2007). *Freud'un Kişilik Birimleri (İd-Ego-Süperego) İle Reklam İletisinin İzleyici Üstünde Yarattığı Etkiler Arasındaki Bağını: "Magnum, Kalbim Benecol Ve Lösev Reklamları Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kültür Üniversitesi, İletişim Sanatları, İstanbul.

Onur, B.(1995).*Gelişim Psikolojisi*. İmge Kitapevi, Ankara.

Olver, James M. & Mooradian Todd A. (2003). Personality Traits And Personal Values:A Conceptual And Empirical İntegration. *Personality and Individual Differences*, (35):109-125.

Ortakale, Y. (2008). *Akılcı Davranış Eğitimi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi).Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Öktem U. (2009).*İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin A Tipi Kişilik Özellikleri İle İş Doyumları Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi).Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Denetimi ve Yönetimi Bölümü, İstanbul.

Önen, F. ve Öztuna, A. (2006). *Fen Bilgisi ve Matematik Öğretmenlerinin Öz Yeterlik Duygusunun Belirlenmesi*. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi E Dergisi

Özdemir, S. M. (2008). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretim Sürecine İlişkin Öz-Yeterlilik İnançlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 54:277-306.

Özenoğlu K. H. (2006). *Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji ile ilgili öz-yeterlilik inançlarının karşılaştırılması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Özerkan, E. (2007).*Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algıları ile Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Benlik Kavramları Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Edirne.

Özgüven, İ. E. (1992).*Hacettepe Kişilik Enavnteri*, Psikolojik Danışma Rehberlik Ve Eğitim Merkezi (PDREM), Ankara.

Özgüven, İ. E. (2017). *Psikolojik Testler*. Ankara: Nobel Yayınları.

Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A. (2014). *Ruh sağlığı ve Bozuklukları*. Nobel Tıp Kitabevleri.

Öztürk, O.(1997).*Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. (7.Baskı). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Özyeşil, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeylerinin bilinçli farkındalık kişilik özellikleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*(Yayınlanmamış Doktora Tezi).Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Konya.

Öztürk, F., Şahin, S. K. (2007). Spor Yapan ve Yapmayan 9–13 Yaş Grubu Bireylerin Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Karşılaştırılması. *İlköğretim Online*. 6(3): 469–479.

Öztürk, M. O., & Uluşahin, A. (2011). Ruh sağlığı ve bozuklukları. Nobel Tıp Kitabevleri.

Parlak,Ö., ve Kolçoğlu Sazkaya, M. (2018). *Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin İş Yaşamında Yalnızlık Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 8(1).

Patrick, S., Sells, J. N., Giordano, F. G., & Tollerud, T. R. (2007). Intimacy, differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The family journal*, 15(4):359-367.

- Peleg, O. (2002). Bowen theory: A study of differentiation of self, social anxiety, and psychological symptoms. *Contemporary Family Therapy*, 25:355–369.
- Peleg, O. (2008). The relation between differentiation of self and marital satisfaction: What can be learned from married people over the life course? *American Journal of Family Therapy*, 36:1–14.
- Peleg, O & Yitzhak, M. (2010). Differentiation of self and separation anxiety: is there a similarity between spouses? *Contemporary of Family Therapy*, 33(1): 25-36.
- Polat, K., ve İlhan, T. (2018). Evli bireylerde çift uyumu ve bazı psikolojik belirtilerin benliğin farklılaşması açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50).
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4):99-104.
- Ryff, C. D. ve Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69:719-727.
- Salihoğlu, G. H. Kişilik özellikleri, kariyer eğilimi ve mesleki başarı algısı arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *The International New Issues in Social Sciences*, 6(1):55-72.
- Sakız, G. (2013). Başarıda Anahtar Kelime: Öz-yeterlik. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1):185-210.
- Saracalolu, S. A., Yenice, N. (2009). Investigating the Self-Efficacy Beliefs of Science and Elementary Teachers with Respect to Some Variables. *Journal of Theory and Practice in Education*, 5(2):244-260

- Sarı, S. (2011). *Çalışanların kişilik özellikleri ile iş doyumu arasındaki ilişkiler: Bankacılık sektörü Antalya örneği*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana .
- Say, M. (2005). *Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Öz Yeterlilik İnanışları*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Saygı, C. (2009). *Aktif öğrenmenin müzik tarihi dersine ilişkin başarı, tutum ve öz-yeterlilik üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sayın, A., ve Aslan, S. (2005). Duygu durum bozuklukları ile huy, karakter ve kişilik ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(4):276-283.
- Scholz, U., Gutierrez- Dona, B., Sud, S. & Schwarzer, R. (2002). Is general self efficacy a universal construct? *European Journal of Psychological Assessment*, 18 (3): 242-251
- Schlette, P., Brändström, S., Eisemann, M., Sigvardsson, S., Nylander, P. O., Adolfsson, R., & Perris, C. (1998). Perceived parental rearing behaviours and temperament and character in healthy adults. *Personality and Individual Differences*, 24(5): 661-668.
- Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*.Ankara:Gazi Yayınları.
- Sevi, E. S. (2009). *Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç Ve Karakter Envanteri (TCI) İle Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) Karşılaştırılması*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Skowron, E. A., & Friedlander, M. L. (1998). The Differentiation of Self Inventory: Development and initial validation. *Journal of Counseling Psychology*, 45:1–11.
- Skowron, E. A., & Schmitt, T. A. (2003). Assessing interpersonal fusion: Reliability and validity of a new DSI Fusion With Others subscale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29:209–222.
- Skowron, E. A., Holmes, S. E., & Sabatelli, R. M. (2003). Deconstructing differentiation: Self regulation, interdependent relating, and well-being in adulthood. *Contemporary Family Therapy*, 25(1), 111-129.
- Somer, O. (1998). Türkçe’de Kişilik Özelliği Tanımlayan Sıfatların Yapısı ve Beş faktör Modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*. 13 (42):17-312
- Somer, O., M. Korkmaz ve Tatar, A. (2002), Beş faktör kişilik envanterinin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49):21-33.
- Şahin, C.(1999).*Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren Ve Geçirmeyen Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri* (Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi).Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, F., ve Gürbüz, Y.D.D.S (2012). Kültürel zekâ ve öz-yeterliliğin görev performansı ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerinde etkisi: çokuluslu örgüt üzerinde bir uygulama. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 14(2):123-140.
- Şenyuva, H.Ş.(2007). *Aydın İlinden Alınan Normal Bir Örneklemde Kişilik Bozukluklarının Yaygınlık Çalışması* (Psikiyatri Uzmanlık Tezi).Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

- Şimşek, Ş., Akgemci, T. ve Çelik, A. (2003). *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış. (3.Baskı)*. Yaşar Ofset Matbaacılık: Ankara.
- Tabak, A., Basım, N., Tatar, İ.ve Çetin, F. (2010). “İzlenim Yönetimi Taktiklerinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Rolü: Savunma Sanayiinde Bir Araştırma” *Ege Akademik Bakış Dergisi*,10(2):539-55.
- Tatlıhoğlu, K. (1999). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisinden Beklentiler Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tatlıhoğlu, K. (2010). *Farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) .Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü:Konya.
- Tatlıhoğlu, K. (2013). *Beş Faktör Kişilik Kuramı Bağlamında Kişilik Kavramına Genel Bir Bakış*. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED), 3(6):128-146
- Taymur, I., & Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi/Personality: Description, Classification and Evaluation. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 4(2):154.
- Tekin, S. ve Üstün, S. (2009). Amasya eğitim fakültesindeki öğretmen adaylarının öz-yeterlilik inançlarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1):35-47.
- Telef, B.B., Karaca, R. (2011). Ergenlerin Öz-Yeterliliklerinin Ve Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8 (16):499-518

- Titelman, P. (Ed). (1998). *Clinical Applications of Bowen Family Systems Theory*. New York NY: The Haworth Press
- Toy, B.(2006).*Sanat Eğitimi Alan ve Almayan 15-17 Yaş Grubundaki Ergenlerin Sosyal Uyumlarının ve Benlik Tasarım Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuason, M. T.& Friedlander, M.L. (2000). Do parents' differentiation levels predict those of their adult children? And other tests of Bowen theory in a Philippine sample. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1):27-35.
- Tutar,H. (2004). *İşyerinde Psikolojik Şiddet*(3.Baskı). Ankara:Platin Yayınları
- TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu). (2007). *Psikanalitik Yaklaşım: Bilinçaltından Notlar*. Ankara: TÜBİTAK.
- Tümkiye, S., Hamarta, E, Engin, M. D, Çelik, M. ve Aybek, B.(2008). Duygusal Zeka Mizah Tarzı ve Yaşam Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30):1-15.
- Türkyılmaz, N. (2008). *Davranış genetiği bağlamında dinî ve manevî eğilimler* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.İstanbul.
- Ulu, İ. P. (2007). An investigation of adaptive and maladaptive dimensions of perfectionism in relation to adult attachment and big five personality traits. *Unpublished PhD Dissertation*. Ankara: Middle East Technical University, Institute of Social Sciences.
- Ulu, P. İnci (2007). *An Investigation of Adaptive And Maladaptive Dimensions of Perfectionism In Relation To Adult Attachment And Big Five Personality Traits*(Yayınlanmamış Doktora Tezi).Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ulusoy, A. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Usal A. - Kuşluvan Z. (2006).*Davranış bilimleri*. (5. Basım), İzmir: Meta Basım Matbaacılık,

Uysal, İ., ve Kösemen, S. (2013). Öğretmen Adaylarının Genel Öz-yeterlilik İnançlarının İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 2(2):217-226.

Vardarlı, G. (2005). *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Genel Özyeterlilik Düzeylerinin Yordanması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Yardımcı, F., ve Başbakkal, Z. (2011). Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 27 (2):19-33.

Yaşar, A. Ahmet (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliği İle Empati Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yavuz, D. (2009). Öğretmen Adaylarının Öz-yeterlilik Algıları ve Üstbilişsel Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi(Yüksek Lisans Tezi).Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak.

Yavuzer, H. (2011). *Çocuk Psikolojisi*.İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yelboğa, A. (2006). Kişilik Özellikleri ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.*Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8 (2):196–211

- Yelkenci,Ö.F.(2012). *Kişilik Gelişim Programı*.(Editör: Kevser Yıldırım).Birikim Yayınları: İstanbul.
- Yeni, Z. (2015). *Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Duygusal İle Duygusal Emek Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi/SBE, Kütahya.
- Yeşilyaprak, B.(1989). *Ana- Baba Tutumlarının Kişilik Gelişimi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Araştırma*. YA-PA 6. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Yıldız, S. (2005). *Kişilik, Meslek ve Mutluluk*.(Çalışma Yaşamında Dönüşümler Ed: Keser, A.), Ankara: Nobel Yayınları, 367-381.
- Yıldız, M., ve Dilmaç, B.(2012). Öğretmen Adaylarının Sahip Olduklarının Değerler İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3):122-134.
- Yıldırım, B.I. (2014). *Çalışanların Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle İş Tatminleri Arasındaki İlişki: Alanya'daki Beş Yıldızlı Oteller Üzerine Bir Uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi /SBE, Antalya.
- Yılmaz, A.(1998). *Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımları ve Kendini Açma Davranışları İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, İ.(2010). *Türkçe öğretmeni adaylarının özel alan ve öz-yeterlik algıları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, M. ve Köseoğlu, P. (2004). Yabancı Dilde Hazırlanan Bir Öğretmen Öz Yeterlilik Ölçeğinin Türkçe 'ye Uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 827:260-267.

- Yolaçan, A. T. (2015). Özel bir hastanedeki sağlık çalışanlarının kişilik özelliklerinin kişilerarası ilişkileri üzerine etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul .
- Yorgancı, A. E., ve Bozgeyikli, H. (2016). Sınıf öğretmenlerinin kişilerarası öz yeterlilik algılarıyla örgütsel güven algılarının incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(10):47-79.
- Yörükoğlu, A.(2004). *Çocuk Ruh Sağlığı: Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları*. (28. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurtsever, H.(2009). *Kişilik Özelliklerinin Stres Düzeyine Etkisi ve Stresle Başa Çıkma Yolları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Willemse, M. (2008). Exporing the Relationship Betwen SelfEfficacy and Aggression in a Group of Adolescents in The Peri-Urban Town of Worcester. *Unpublish Master of Art Thesis. University of Stellenbosch*. South Africa.
- Zulkosky, K. (2009). Self Efficacy: A Concept Analysis. *Nursing Forum*, 44(2):93–102.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

EK 2: Genel Öz yeterlilik Ölçeği

EK 3: On Maddeli Kişilik Ölçeği

EK 4: Benliğin Ayrışması Ölçeği

EK1-KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()

Yaşınız: :

Medeni Durumunuz: Evli () Bekâr () Boşanmış ()

Öğrenim Durumunuz:

Okuryazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

Mesleğiniz: Kamu çalışanı () Özel sektör ()

Çalışma durumunuz: Çalışıyor () Çalışmıyor ()

Gelir düzeyiniz: Yetersiz () Orta düzeyde () İyi ()

Anne-babanızın size karşı tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

İlgisiz () Demokratik () Otoriter () Koruyucu ()

EK2: GENEL ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ

Değerli katılımcı, bu ölçek, bireylerin stresli yaşantılarla başa çıkabilme ve bunlara uyum sağlayabilme becerilerine yönelik algılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Her bir ifadeye katılma derecenizi kendinize en uygun gelen seçeneğin altındaki kutucuğu işaretleyerek gösteriniz. Lütfen hiçbir maddeyi yanıtsız bırakmayınız. Değerli katkılarınız için teşekkür ederim.

		Tamamen yanlış	Biraz doğru	Orta düzeyde doğru	Tamamen doğru
1	Yeterince çaba harcarsam, zor sorunları çözmenin bir yolunu daima bulabilirim.				
2	Bana karşı çıkıldığında, istediğimi elde etmemi sağlayacak bir yol ve yöntem bulabilirim.				
3	Amaçlarıma bağlı kalmak ve bunları gerçekleştirmek benim için kolaydır.				

4	Beklenmedik olaylarla etkili bir biçimde başa çıkabileceğime inanıyorum.				
5	Yeteneklerim sayesinde beklenmedik durumlarla nasıl baş edebileceğimi biliyorum.				
6	Gerekli çabayı gösterirsem, birçok sorunu çözebilirim.				
7	Baş etme gücüne güvendiğim için zorluklarla karşılaştığımda soğukkanlılığımı koruyabilirim.				
8	Bir sorunla karşılaştığımda, genellikle birkaç çözüm yolu bulabilirim.				
9	Başım dertte olduğunda, genellikle bir çözüm düşünebilirim.				
10	Önüme çıkan zorluk ne olursa olsun, üstesinden gelebilirim.				

EK3- ON MADDELİ KİŞİLİK ÖLÇEĞİ

Değerli katılımcı, aşağıda sizi tanımlayan ya da tanımlamayan birçok kişilik özelliği bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin yanına, o ifadenin sizi tanımlama düzeyini dikkate alarak, o ifadeye katılıp katılmadığınızı belirtmek için 1 ile 7 arasında size en uygun olan rakama ait kutucuğu işaretleyiniz.								
Kendimi olarak görürüm:		1	2	3	4	5	6	7
1	Dışa dönük, istekli							
2	Eleştirel, kavgacı							
3	Güvenilir, öz-disiplinli							
4	Kaygılı, kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayan							
5	Yeni yaşantılara açık, karmaşık							
6	Çekingen, sessiz							
7	Sempatik, sıcak							
8	Altüst olmuş, dikkatsiz							
9	Sakin, duygusal olarak dengeli							
10	Geleneksel, yaratıcı olmayan							

Ek4-BENLİĞİN AYRIMLAŞMASI ÖLÇEĞİ

Aşağıda kendinizle ve başkalarıyla olan ilişkilerinize yönelik düşünce ve duygularınızı içeren ifadeler yer almaktadır. Sizden istenen her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak 1’den 6’ya kadar olan seçeneklerden sizi en iyi ifade eden seçeneği işaretlemenizdir. Eğer herhangi bir madde sizinle direk ilgili gözükmiyorsa (örn,şu anda bir eşiniz/partneriniz yoksa), olması halinde nasıl düşünüp nasıl davranabileceğinizle ilgili en iyi tahmininizi belirtiniz. İçten yanıtlarınız için teşekkürler.		HİÇ UYGUN DEĞİL						ÇOK UYGUN	
1	Ailemin yanıdayken genellikle kendimi kısıtlanmış hissedirim.	1	2	3	4	5	6		
2	Önemli bir işe ya da göreve başlarken genellikle başkalarının cesaretlendirmesine ihtiyaç duyarım	1	2	3	4	5	6		
3	İnsanlar benimle yakınlık kurmaya çalıştıklarında, kendimi onlardan uzak tutarım.	1	2	3	4	5	6		
4	İnsanlar benimle yakınlık kurmaya çalıştıklarında, bundan genellikle rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6		

5	Hemen hemen hayatımdaki herkesten onay alma ihtiyacı hissederim.	1	2	3	4	5	6
6	Değiştiremeyeceğim şeyler için üzülmenin bir anlamı yok.	1	2	3	4	5	6
7	Yakın ilişkilerimde kısıtlanma kaygısı yaşarım.	1	2	3	4	5	6
8	Eleştirilmek beni oldukça rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
9	Anne/babamın beklentilerine göre yaşamaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6
0	Kendimi olduğum gibi kabul ederim.	1	2	3	4	5	6
11	Eşimle/partnerimle bir tartışma yaşarsam, tüm gün bu tartışma üzerine düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
12	Başkaları tarafından baskı altında olduğumu hissettiğim zamanlarda bile onlara “hayır” diyebilirim	1	2	3	4	5	6
13	Yaptığım şeyin doğru olduğunu düşünüyorsam başkalarının ne dedigini pek de umursamam.	1	2	3	4	5	6
14	Bir karar alırken danışacağım birileri yoksa kolay kolay karar veremem	1	2	3	4	5	6
15	Başkaları tarafından incitilmek beni aşırı derecede rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
16	Eşimin/partnerimin yoğun ilgisi beni bunaltır.	1	2	3	4	5	6
17	İnsanlar üzerindeki izlenimimi merak ederim.	1	2	3	4	5	6
18	Duygularımı genellikle çevremdekilerden daha yoğun yaşarım.	1	2	3	4	5	6
19	Hayatımda ne olursa olsun, kendimle ilgili düşüncelerimden asla taviz vermem.	1	2	3	4	5	6
20	Anne/babamın fikrini almadan karar veremem.	1	2	3	4	5	6

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı:	Sümeyra AKTAŞ
Doğum Yeri:	Konya/Meram
Doğum Tarihi:	08.09.1989

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lisans:	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi/ Okul Öncesi Öğretmenliği
Yüksek Lisans:	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve

	Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, 2019, İstanbul
Çalışma Hayatı:	Uluslararası Mavi Hilal Vakfı Bitiş: 31.01.2019

